

PROTOKOLL FOR: Forstanderskapet

Møtedato: 26. mars 2020, kl. 17:00 – avholdt ved bankens hovedkontor i Kristiansand hvor 7 forstandere møtte. De øvrige deltok via telefonkonferanse grunnet Covid-19 situasjonen.

Sak 01 Åpning av møtet

Forstanderskapets leder Jorunn Aarrestad åpnet og ledet møtet.

Sak 02 Opprop og fortegnelse over fremmøtte forstandere

Navneopprop ble foretatt. Det møtte 25 forstandere/varaforstandere av til sammen 28. I tillegg møtte medlemmer av styret, ekstern revisor og personer fra bankens administrasjon.

Sak 03 Valg av to personer til å undertegne protokollen sammen med møteleder

Harald F. Andersen og Bente Sørensen ble valgt til å underskrive møteprotokollen sammen med forstanderskapets leder.

Sak 04 Godkjenning av innkalling og dagsorden

Innkalling med sakliste var gjort tilgjengelig på portalen Admincontrol fra 5. mars 2020. Det fremkom ingen innsigelser mot innkallingen, og møtet ble erklært lovlig satt. Alf Albert, Linda Gjertsen og Nina M. Olsen ble valgt til tellekorps.

Sak 05 Nye utviklingstrekk i kapitalstruktur i det norske bankmarkedet

Saken ble utsatt og vil bli satt opp igjen på et senere møte.

Sak 06 orientering om styrets arbeid med bankens kapitalstrategi

Saken ble utsatt og vil bli satt opp igjen på et senere møte.

Sak 07 Status Sparebanken Sør

Administrerende direktør Geir Bergskaug redegjorde for status for banken, og besvarte diverse spørsmål.

Sak 08 Årsoppgjøret 2019

Administrerende direktør Geir Bergskaug redegjorde for hovedtall fra regnskapet til Sparebanken Sør for 2019. Årsberetning, årsregnskap med noter og revisjonsberetning og ble gjennomgått.

Forstanderskapet gjorde følgende enstemmige vedtak:

Forstanderskapet har behandlet styrets årsberetning, årsregnskap med noter og revisjonsberetning for Sparebanken Sør morbank og konsern for 2019.

Forstanderskapet fastsetter resultatregnskap for konsern som viser et overskudd på 1 125 mill. kroner og for Sparebanken Sør (morbank) som viser et overskudd på 904 mill. kroner, som bankens regnskap for 2019.

Årsoverskuddet for Sparebanken Sør (morbank) på 904 mill. kroner disponeres som følger:

Utbytte	0 mill. kroner
Overført til gavefond	60 mill. kroner
Overført til utjevningfond	145 mill. kroner
Overført til grunnfondskapital	639 mill. kroner
Renter hybridkapital	60 mill. kroner
Sum disponert	904 mill. kroner

Revisjonshonorar 2019 for banken fastsettes til kr 652.000 eks. mva.

Sak 09 Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte i Sparebanken Sør

Styreleder Stein Hannevik ga en muntlig orientering om den fremlagte erklæringen om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte i Sparebanken Sør.

Forstanderskapet gjorde følgende enstemmige vedtak:

Forstanderskapet godkjenner den fremlagte erklæringen om lønn og godtgjørelse til ledende ansatte.

Sak 10 Valg

Forstanderskapets leder Jorunn Aarrestad informerte om resultatet av forhåndsavstemmingen som var foretatt av sakene 10.1, 10.2, 10.3 og 10.4.

10.1 Valg av leder og nestleder til forstanderskapet

Saken ble avgjort ved forhåndsavstemming.

Forstanderskapet gjorde følgende enstemmige vedtak:

Jorunn Aarrestad velges som forstanderskapets leder og Terje Spilling velges som forstanderskapets nestleder, begge for perioden 2020 – 2021.

Sak 10.2 Valg av leder og nestleder til styret for perioden 2020 – 2022

Saken ble utsatt ved forhåndsavstemming.

Forstanderskapet gjorde følgende enstemmige vedtak:

Sak om valg av leder og nestleder til styret for perioden 2020 – 2022 utsettes til høstens forstanderskapsmøte.

Sak 10.3 Valg av medlemmer og varamedlemmer til styret for perioden 2020 – 2022

Saken ble utsatt ved forhåndsavstemming.

Forstanderskapet gjorde følgende enstemmige vedtak:

Sak om valg av medlemmer og varamedlemmer til styret for perioden 2020 – 2022 utsettes til høstens forstanderskapsmøte.

Sak 10.4 Valg av leder, medlemmer og varamedlemmer til valgkomite for forstanderskapet perioden 2020 - 2022:

Saken ble avgjort ved forhåndavstemming.

Forstanderskapet gjorde følgende enstemmige vedtak:

Følgende personer velges til leder, medlemmer og varamedlemmer til forstanderskapets valgkomite, for perioden 2020 - 2022:

Medlemmer:

*Birgitte Midgaard, kundevalgt, leder
Mette Vestberg Sørensen, kundevalgt
Jorunn Aarrestad, kundevalgt
Dag Eide, offentlig valgt
Helge Sandåker, EK-bevis
Nina Gumpen Hansen, EK-bevis
Nina M. Olsen, ansattvalgt
Karen Andersen, ansattvalgt*

Varamedlemmer:

*Alf Albert, EK-bevis
Berit T. Knudsen, kundevalgt
Tore Askildsen, offentlig valgt
Tommy Holter Moi, ansattvalgt*

Sak 11 Informasjon om kundevalget 2020

Saken ble utsatt, og vil bli satt opp igjen på et senere møte.

Sak 12 Valg av medlemmer og varamedlemmer til valgkomite for kundene

Leder for valgkomiteen for kundene Kai M. Strat informerte om valgkomiteens innstilling.

Valgkomiteens innstilling:

Medlemmer:

Birgitte Midgaard
Mette Vestberg Sørensen
Berit T. Knudsen
Rita Eretveit

Varamedlemmer:

Anne Omholt Hovstad
Kristi Marie Tveit

Forstanderskapets kundevalgte medlemmer gjorde følgende enstemmige vedtak:

Medlemmer:

*Birgitte Midgaard
Mette Vestberg Sørensen
Berit T. Knudsen
Rita Eretveit*

Varamedlemmer:

*Anne Omholt Hovstad
Kristi Marie Tveit*

Sak 13 Informasjon om egenkapitalbevis-eier-valget 2020

Saken ble utsatt, og vil bli satt opp igjen på et senere møte.

Sak 14 Valg av medlemmer og varamedlemmer til valgkomiteen for egenkapital-bevis-eierne

Medlem av valgkomiteen for egenkapitalbevis-eierne Tormod Nyberg informerte om valgkomiteens innstilling.

Valgkomiteens innstilling:

Medlemmer:

Alf Albert
Ole Moe
Helge Sandåker
Svein Bringsjord

Varamedlemmer:

Nina Berit Gumpen Hansen
Rune Røiseland

Forstanderskapets EK-valgte medlemmer gjorde følgende enstemmige vedtak:

Medlemmer:

Alf Albert

Ole Moe

Helge Sandåker

Svein Bringsjord

Varamedlemmer:

Nina Berit Gumpen Hansen

Rune Røiseland

Sak 15 Fullmakt til å erverve bankens egne egenkapitalbevis

Saken ble utsatt, og vil bli satt opp igjen på et senere møte.

Kristiansand, 26. mars 2020

Jorunn Aarrestad

Forstanderskapets leder

Harald F. Andersen

Bente Sørensen

ÅRSRAPPORT 2019

SPAREBANKEN SØR

FORSIDE

Bildene på forsiden består av en gruppe flotte mennesker som representerte frivilligheten, kulturen og idrettslivet i landsdelen i 2019. Alle disse har fått støtte fra banken til laget, foreningen eller organisasjonen de er en del av.

Innholdsfortegnelse

4	Året 2019
6	Nøkkeltall konsern
7	Styrets beretning
22	Resultatregnskap
23	Balanse
24	Endringer i egenkapital
25	Kontantstrømoppstilling
26	Noter
94	Beregninger
95	Alternative resultatmål
96	Eierstyring og selskapsledelse
102	Erklæring fra styret og daglig leder
103	Revisjonsberetning
108	Organisering
109	Konsernledelsen

Året 2019

MEGET GOD RESULTATUTVIKLING

Årets resultat er det beste i bankens historie, og en sterk forbedring fra fjoråret. Resultatet på 1467 mill. kroner (før skatt) er en økning på hele 243 mill. kroner fra året før. Et meget solid resultat som følge av god vekst i driftsinntekter og resultatbidrag fra tilknyttede selskaper, lave kostnader og inngang på tap.

SVÆRT KOSTNADSEFFEKTIV

Banken fremstår som en svært kostnadseffektiv bank både i norsk og internasjonal sammenheng. Kostnader i forhold til inntekter var ved årsskiftet 38,8 prosent mot 42,7 prosent på samme tid i fjor. Målt i prosent av forvaltningskapital viser kostnadsprosenten sterke 0,73 prosent. Den gode kostnadsposisjonen er utviklet gjennom løpende omstilling og effektivisering, og dette arbeidet vil videreføres.

HISTORISK GOD TAPSUTVIKLING

Netto tap på utlån har vært lavt og fallende gjennom de siste fem år, og i 2019 hadde banken en netto tilbakeføring av tap på 17 mill. kroner. Parallelt med en kraftig nedgang i tap de siste årene har kvaliteten i utlånsporteføljen blitt stadig bedre, synliggjort gjennom en gradvis reduksjon i mislighold og tapsutsatte engasjementer.

SOLID KAPITALDEKNING

Sparebanken Sør har gjennom flere år med solide resultater styrket egenkapitalen betydelig. Bankens uvektede kjernekapitalandel på hele 9,3 prosent plasserer banken blant de mest solide av de større bankene i Norge og Europa. Bankens rene kjernekapitaldekning var ved årsskiftet på 15,7 prosent, godt over myndighetskravet og på nivå med bankens målsetting. Med bakgrunn i bankens høye uvektede kjernekapitalandel vurderes egenkapitalavkastningen på 9,5 prosent i 2019 som god.

TILFREDSSTILLENDEN UTLÅNSVEKST

Banken har gjennom året opprettholdt sin sterke posisjon i hjemmemarkedet. Utlånsveksten på personmarkedet har gjennom året vært på nivå med kredittveksten regionalt, litt under den nasjonale kredittveksten. På grunn av uklarhet

rundt fremtidige kapitalkrav gjennom det meste av 2019, har veksten på bedriftsmarkedet vært holdt på et lavere nivå enn bankens langsiktige vekstmål.

Ved årsskiftet utgjør netto utlån til kunder ca. 106 mrd. kroner og innskuddene utgjør 58 mrd. kroner. Innskuddsdekningen er dermed på nivå med bankens målsetting, omlag 55 prosent. Etter nylig avklarte kapitalkrav fremstår banken med god vekstkapasitet på utlån, og har en langsiktig vekstambisjon litt over kredittveksten i vårt markedsområde.

DIVERSIFISERT FINANSIERING SIKRER STABIL FUNDING

Gjennom året er bankens finansieringsstruktur styrket ved emisjoner av OMF, seniorlån, fondsobligasjoner og ansvarlig lån. Som en av de første norske banker gjennomførte Sparebanken Sør i høst en emisjon av en grønn benchmark boligkredittobligasjon på 500 mill. Euro, som ble svært godt mottatt i det globale kapitalmarkedet.

STERK MARKEDSPOSISJON I EN LANDSDEL I VEKST

Gjennom 2019 har den positive utviklingen i landsdelens næringsliv fortsatt. Flere bedrifter og bransjer har vist god omstillingsevne de siste årene, og regionen opplever produksjonsvekst og økte investeringer, vekst i sysselsetting og fallende arbeidsledighet. Lav kronekurs har gitt bedret konkurranseevne, og kombinert med fortsatt lavt rentenivå og ekspansiv finanspolitikk har landsdelens næringsliv fått positive vekstimpulser også i 2019. Sparebanken Sør har opprettholdt sin ledende markedsposisjon i regionen, og vi opplever positive effekter av bedre konjunkturer i form av rekordlave tap, redusert mislighold og god kredittetterspørsel.

STRATEGISKE GREP VIL GI POSITIVE EFFEKTER

Gjennom 2019 har banken fortsatt sitt strategiske kompetanseskift. Mange nye ansatte med spisskompetanse på satsingsområder som teknologi, digitalisering og analyse er kommet inn, samtidig som bankens planmessige reduksjon av årsverk har fortsatt. Betydelige investeringer i ny teknologi og nye digitale kundeløsninger gjennomføres. Disse strategiske grepene skal sikre vår posisjon blant fremtidens digitaliserte bankkunder, gi en bedre kundeopplevelse i alle kanaler, og styrke bankens fremtidige lønnsomhet og vekstevne.

Sparebanken Sør har gjennom det siste halvannet år kjøpt seg opp til 20 prosent eierandel i forsikringsselskapet Frende og i leasing- og finansieringsselskapet Brage. Dermed kan banken konsolidere andel av resultatet til begge disse selskapene, noe som har gitt en meget positiv resultateffekt for banken i 2019. Dette bidrar samtidig til en mer robust og diversifisert inntjeningsmodell for banken fremover.

ØKT INNSATS PÅ SAMFUNNSANSVAR

I løpet av 2019 har vi løftet oss betydelig på samfunnsansvar. Vi har forpliktet oss til å underbygge FNs bærekraftsmål gjennom å signere UNEP principles for responsible banking, UN Global Compact, og vi har skjerpet våre krav til etikk, antikorrupsjon og bærekraft. En vesentlig del av arbeidet med samfunnsansvar er transparens og åpenhet. Vi har nådd en milepæl i dette arbeidet gjennom at vi i år for første gang rapporterer samfunnsansvar etter GRI standarden. Bankens bærekraftsrapport med GRI Indeks, samfunnsregnskap og likestillings-regnskap, sammen med vårt klimaregnskap og sentrale styringsdokumenter på bærekraftområdet, er publisert på bankens hjemmesider.

LANDSDELENS RELASJONSBANK

Banken har ambisjon om å være landsdelens relasjonsbank, med kundetilfredshet blant de beste. Kundene skal oppleve vårt tilbud av produkter og tjenester som relevant og dekkende for de aller fleste finansielle behov. Samtidig skal langsiktighet, nærhet og lokal beslutningskraft kjennetegne vår virksomhet. Gjennom kontinuerlig endring og forbedring skal vi tilpasse oss endret kundeatferd, og være tilgjengelige for kundene både gjennom personlig rådgivning og stadig bedre selvbetjeningsløsninger. God digitaliseringstakt og evne til å utnytte de muligheter ny teknologi gir, vil gi bedre kundeopplevelser og styrket kostnadsposisjon.

Summen av sterke kunderelasjoner, kostnadseffektivitet, god kredittkvalitet, fremtidsrettede digitale løsninger og sterk markedsposisjon gjør Sparebanken Sør godt posisjonert til å virkeliggjøre bankens visjon om å skape vekst og utvikling i landsdelen.

Sist, men ikke minst: En stor takk til alle medarbeidere for flott innsats og godt samarbeid gjennom året 2019! 🏆

Geir Bergskjoug
Adm. direktør

Nøkkeltall konsern

MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018	31.12.2017	31.12.2016*	31.12.2015*
Resultat					
Netto renteinntekter	1 926	1 729	1 679	1 565	1 544
Netto provisjonsinntekter	344	318	312	293	300
Netto inntekter fra finansielle instrumenter	24	2	88	224	-66
Andre driftsinntekter	74	23	18	28	14
Sum netto inntekter	2 368	2 072	2 097	2 110	1 792
Sum driftskostnader før tap	918	884	811	787	817
Driftsresultat før tap	1 450	1 188	1 286	1 323	975
Tap på utlån og garantier	-17	-36	20	50	97
Resultat før skattekostnad	1 467	1 224	1 266	1 273	878
Skattekostnad	342	285	282	284	231
Resultat for perioden	1 125	939	984	989	647
Resultat i % av gjennomsnittlig forvaltningskapital					
Netto renteinntekter	1,53 %	1,46 %	1,53 %	1,49 %	1,58 %
Netto provisjonsinntekter	0,27 %	0,27 %	0,28 %	0,28 %	0,31 %
Netto inntekter fra finansielle instrumenter	0,02 %	0,00 %	0,08 %	0,21 %	-0,07 %
Andre driftsinntekter	0,06 %	0,02 %	0,02 %	0,03 %	0,01 %
Sum netto inntekter	1,88 %	1,75 %	1,92 %	2,01 %	1,83 %
Sum driftskostnader før tap	0,73 %	0,75 %	0,74 %	0,75 %	0,83 %
Driftsresultat før tap	1,15 %	1,00 %	1,17 %	1,26 %	0,99 %
Tap på utlån og garantier	-0,01 %	-0,03 %	0,02 %	0,05 %	0,10 %
Resultat før skattekostnad	1,17 %	1,03 %	1,16 %	1,21 %	0,90 %
Skattekostnad	0,27 %	0,24 %	0,26 %	0,27 %	0,24 %
Resultat for regnskapsåret	0,89 %	0,79 %	0,90 %	0,94 %	0,66 %
Nøkkeltall resultat					
Egenkapitalavkastning etter skatt (justert for hybridkapital)	9,5 %	8,5 %	9,7 %	11,6 %	8,4 %
Kostnader i % av inntekter	38,8 %	42,7 %	38,7 %	37,3 %	45,6 %
Kostnader i % av inntekter, ekskl. netto inntekter fra finansielle instrumenter	39,2 %	42,7 %	40,4 %	41,7 %	44,0 %
Nøkkeltall balanse					
Forvaltningskapital	129 499	121 125	114 310	105 455	101 334
Gjennomsnittlig forvaltningskapital	125 900	118 600	109 500	104 950	98 000
Netto utlån til kunder	106 334	102 942	97 518	90 928	88 387
Utlånsvekst i % siste 12 mnd.	3,3 %	5,6 %	7,2 %	2,9 %	9,2 %
Innskudd fra kunder	57 949	56 537	55 580	51 562	48 349
Innskuddsvekst i % siste 12 mnd.	2,5 %	1,7 %	7,8 %	6,6 %	0,2 %
Innskudd i % av netto utlån	54,5 %	54,9 %	57,0 %	56,7 %	54,7 %
Egenkapital (inkludert hybrid kapital)	13 081	11 845	11 108	10 051	8 263
Tap i prosent av netto utlån, annualisert	-0,01 %	-0,17 %	0,02 %	0,05 %	0,11 %
Brutto misligholdte engasjementer over 90 dager i % av brutto utlån	0,27 %	0,21 %	0,28 %	0,30 %	0,47 %
Andre nøkkeltall					
Likviditetsreserve (LCR) konsern	148 %	159 %	139 %	128 %	108 %
Likviditetsreserve (LCR) konsern - EUR	1168 %	4727 %	3105 %		
Likviditetsreserve (LCR) morbank	140 %	180 %	134 %	119 %	71 %
Ren kjernekapital	15,7 %	14,8 %	14,9 %	14,7 %	
Kjernekapitaldekning	17,6 %	16,6 %	16,7 %	16,0 %	13,5 %
Kapitaldekning	20,3 %	18,7 %	18,9 %	17,9 %	15,5 %
Ren kjernekapital	11 356	10 517	9 890	9 114	7 700
Kjernekapital	12 767	11 591	10 965	9 939	8 210
Netto ansvarlig kapital	14 686	13 096	12 347	11 121	9 388
Uvektet kjernekapitalandel (Leverage ratio)	9,3 %	9,1 %	9,2 %	8,6 %	7,0 %
Antall ekspedisjonssteder	34	34	34	34	40
Antall årsverk i bankvirksomheten	429	434	432	439	449
Nøkkeltall egenkapitalbevis					
Egenkapitalbevisbrøk vektet gjennomsnitt for året	17,2 %	17,9 %	18,7 %	17,5 %	13,5 %
Antall utstedte bevis	15 663 944	15 663 944	15 663 944	15 663 944	4 768 674
Resultat pr. egenkapitalbevis (morbank)	9,3	7,7	8,9	8,5	10,6
Resultat pr. egenkapitalbevis (konsern)	11,7	10,1	11,2	10,7	17,6
Utbytte siste år pr. egenkapitalbevis	8,0	6,0	6,0	6,0	9,0
Bokført egenkapital pr. egenkapitalbevis	128,5	123,2	120,0	115,2	219,0
Kurs/bokført egenkapital pr. egenkapitalbevis	0,9	0,8	0,9	0,8	0,6
Børskurs ved utgangen av perioden	110,0	96,9	104,0	91,3	139,0

* konsernet reklassifiserte hybridkapital fra gjeld til egenkapital med virkning fra 1. januar 2015.

Styrets beretning

Virksomhetens art	s. 8
Hovedtrekk	s. 8
Rammebetingelser 2019	s. 8
Virksomhetsområde	s. 9
Årets resultat	s. 9
Balanse	s. 11
Overskuddsdisponering	s. 13
Egenkapitalbevis og utbytte	s. 13
Datterselskaper	s. 13
Samarbeidende selskaper	s. 14
Risikostyring	s. 14
Rating	s. 18
Eierstyring og selskapsledelse	s. 18
Personale og arbeidsmiljø	s. 18
Forskning og utvikling	s. 18
Samfunnsansvar	s. 18
Gaver til allmennyttige formål	s. 19
Utsiktene fremover	s. 19
Avsluttende bemerkninger	s. 20
Styret	s. 21

Styrets beretning

VIRKSOMHETENS ART

Sparebanken Sør er et uavhengig og selvstendig finanskonsern med hovedvirksomhet innenfor bank, verdipapirhandel og eiendomsmegling i Agder, Rogaland samt Vestfold og Telemark. Konsernets virksomhet omfatter i tillegg salg av forsikring, leasing, billån, forbruksfinansiering og formidling av aksjer gjennom samarbeidende produktselskaper, og boligfinansiering gjennom det heleide datterselskapet Sparebanken Sør Boligkreditt AS. Banken har 34 kontorer, og hovedkontoret ligger i Kristiansand.

HOVEDTREKK

Konsernet Sparebanken Sør leverte et solid resultat i 2019, og styret vil trekke frem følgende:

- Historisk godt resultat
- Meget godt resultat fra ordinær drift
- Positiv utvikling i netto renteinntekter
- Gode resultatbidrag fra Frende og Brage
- Effektiv drift og lave kostnader
- Netto inngang på tap
- Utlånsvekst på 3,3 prosent
- Innskuddsvekst på 2,5 prosent
- Egenkapitalavkastning etter skatt på 9,5 prosent
- Ren kjernekapitaldekning på 15,7 prosent, godt over kravet på 14,5 prosent
- Uvektet kjernekapitalandel (Leverage Ratio) på 9,3 prosent ved utgangen av året
- Styret vil foreslå å utdele utbytte for 2019 på 8,00 kroner per egenkapitalbevis.

RAMMEBETINGELSER 2019

Høyere vekst i norsk økonomi

Norsk fastlands-økonomi opplevde videre oppgang i 2019. BNP-veksten for Fastlands-Norge estimeres av Norges Bank til 2,6 prosent, en oppgang på to tideler fra 2018. Sysselsettingen økte og arbeidsledigheten ser ut til å ha flatet ut på 3,6 prosent. Husholdningenes forbruk har vokst relativt svakt gjennom 2019, og er med en vekst på 1,6 prosent klart svakere enn aktivitetsveksten i fastlandsøkonomien for øvrig.

Etter mange år med sterk vekst i boligprisene har vi siden 2017 sett en moderat og stabil vekst i boligmarkedet. Ved slutten av året var tolv månedersveksten i snitt 2,5 prosent, svakt over konsumprisveksten. Aktiviteten i boligmarkedet er fortsatt svært høy. Samlet sett indikerer dette et relativt stabilt og balansert boligmarked. Boligprisene i bankens hovedmarked har hatt en moderat utvikling over flere år.

Kredittveksten (K2) falt gjennom 2019, og utgjorde 5,1 prosent ved utgangen av året. Veksten i kreditt til husholdningene og næringslivet var henholdsvis 5,0 prosent og 4,9 prosent, mens kredittveksten til kommunesektoren utgjorde 7,0 prosent.

Styringsrenten

Styringsrenten ble 19. september 2019 økt fra 1,25 prosent til 1,50 prosent. Begrunnelsen for renteøkningen var at det har vært god vekst i norsk økonomi, og at den underliggende prisveksten har vært noe høyere enn inflasjonsmålet på 2 prosent. Norges Bank holdt renten uendret på rentemøtet 22. januar 2020. Slik Norges Bank vurderer utsiktene og risikobildet, vil styringsrenten mest sannsynlig bli værende på dette nivået den nærmeste tiden.

Utvikling i finansmarkedene

Konsernet har hatt god tilgang på finansiering, både i innskudd og utlån gjennom emisjon av seniorgjeld og obligasjoner med fortrinnsrett. Kapitalmarkedene har vært velfungerende i 2019, og kredittspreadene har holdt seg relativt stabile.

Minimumskrav til summen av ansvarlig kapital og konvertibel gjeld (MREL)

Banken mottok 20. desember 2019 vedtak om minimumskrav til summen av ansvarlig kapital og konvertibel gjeld (MREL) fra Finanstilsynet. MREL og intern oppkapitalisering er et sentralt element i krisehåndteringsdirektivet (BRRD). MREL-kravet er på 33,5 prosent av justert risikovektet engasjementsbeløp basert på bankens balanse per 31. desember 2018. Hensyntatt tilgjengelig ansvarlig kapital i banken, medfører vedtaket et krav til konvertibel gjeld på 9,8 mrd. kroner. Bankens MREL-krav er i vedtaket gjort gjeldende fra 31. mars 2020, og kravet skal oppfylles innen 31. desember 2022. I overgangsperioden kan banken benytte seniorgjeld med gjenværende løpetid på mer enn 1 år, og som er utstedt før 1. januar 2020, til å oppfylle kravet. Banken skal innen 31. mars 2020 legge frem for Finanstilsynet en plan for oppfyllelse av kravet om etterstilt gjeld. Finanstilsynet vil tidlig i overgangsperioden fastsette kravet på årlig basis, men varsler at kravet etter hvert vil oppdateres med kortere tidsetterslep.

VIRKSOMHETSOMRÅDE

Personmarked

Gjennom 2019 har Personmarkedsdivisjonen ytterligere utviklet sine tjenester til personkunder, lag og foreninger. Kontornettet har styrket kvaliteten på rådgivning overfor kunder innen lån, pensjon og gjeldsforsikring. I tillegg har kundesenteret tatt i bruk ny teknologi for ytterligere å være tilgjengelig når kunden tar kontakt. Bankens digitale løsninger oppleves som enda mer funksjonelle og brukervennlige etter at både mobilbank og nettbank er videreutviklet.

Etableringen på Jæren nådde en milepæl ved å passere 1 mrd. kroner i utlån i 2019. Det ble også besluttet å etablere en ny avdeling i Sandefjord i 2019. Avdelingen vil åpne i løpet av 2020.

Til tross for at banken utvider sitt kontornett, reduseres antall ansatte i divisjonen. Ved hjelp av ny teknologi, sentralisering av oppgaver, standardisering av produkter og arbeidsmetoder, drives divisjonen stadig mer effektivt.

Høsten 2019 var, som i de fleste andre banker, preget av relegitimering av bankens kunder. Det har vært lavere kredittvekst i bankens hovedområde enn i resten av landet, og etterspørselen etter lån avtok noe i 2019. Banken opprettholder imidlertid markedsandelen innenfor personmarkedet. Salg av forsikring (Frende), bil- og båtfinansiering (Brage) og spareprodukter (Norne) økte i 2019. Etterspørsel etter bankens breddeprodukter vil sannsynligvis fortsette den positive utviklingen i 2020.

Brutto utlån til personkunder økte med 2,8 mrd. kroner til 70,1 mrd. kroner, tilsvarende en endring på 4,2 prosent. Innskudd fra personkunder økte med 1,3 mrd. kroner til 28,1 mrd. kroner, tilsvarende en vekst på 4,8 prosent.

Bedriftsmarked

Banken har gjennom 2019 opprettholdt sin posisjon som næringslivsbanken for Sørlandet, og styrket posisjonen i Telemark. I tillegg har banken startet satsing i bedriftsmarkedet i Rogaland. Banken fremstår i dag som et naturlig førstevalg for næringslivet i store deler av bankens virkeområde.

Utlån til bedriftskunder økte med 0,4 mrd. kroner til 36,4 mrd. kroner i 2019, tilsvarende en vekst på 1,1 prosent.

Innskudd fra bedriftskunder økte med 0,1 mrd. kroner til 29,8 mrd. kroner. Dette tilsvarer en vekst på 0,4 prosent. Banken har redusert andelen større innskudd, men har hatt en god økning i driftsrelaterte bedriftsinnskudd.

Bankens bedriftskunder utgjør en balansert og solid portefølje som gjenspeiler næringslivet i landsdelen på en god måte. Kundegruppen inkluderer også offentlig sektor med 29 kommuner.

I tillegg til å dekke rollen som bank for store deler av næringslivet regionalt, samt i offentlig sektor, betjener banken også et nasjonalt kundesegment gjennom avtalen med KNIF. Dette er et lavrisikosegment som inkluderer private sykehus og andre virksomheter innenfor helsesektoren, skoler, barnehager, kirkelige virksomheter, misjonsorganisasjoner og barne- og ungdomsorganisasjoner.

Banken tilbyr skadeforsikring, tjenestepensjon og gruppelevsforikring til bedriftsmarkedet gjennom Frende Forsikring AS, og leasing gjennom Brage Finans AS. Samarbeidet med Frende og Brage har blitt styrket gjennom økt satsing, og dette har gitt gode resultater.

Etableringen av eget kundesenter for bedriftskunder, har vært meget vellykket. Gjennom dette har banken samlet og styrket kompetansen, samt økt servicen overfor bedriftskundene. I tillegg har banken økt satsingen på digitale løsninger og profilbygging i sosiale medier.

ÅRETS RESULTAT

Regnskapsprinsipper

Regnskapet til konsernet Sparebanken Sør er satt opp i samsvar med Internasjonale standarder for finansiell rapportering, IFRS. Det er i notene til regnskapet redegjort nærmere for regnskapsprinsippene.

I årsregnskapet er forutsetningen om fortsatt drift lagt til grunn. Konsernet har en betryggende inntjening og egenkapital, og etter styrets oppfatning er det ikke noe som tilsier annet enn fortsatt drift.

Tallene det refereres til i styrets beretning er konserntall, med mindre det er angitt at det gjelder morbanken.

Årets resultat

Sparebanken Sør oppnådde i 2019 et resultat før skatt på 1 467 mill. kroner, mot 1 224 mill. kroner i 2018. Det tilsvarte 1,17 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital, mot 1,03 prosent i 2018.

Konsernet hadde i 2019 et meget solid resultat før skatt som følge av en positiv utvikling i netto renteinntekter, økte netto provisjonsinntekter, økt resultatbidrag fra Frende og Brage, lave kostnader og inngang på tap.

Resultat etter skatt i 2019 utgjorde 1 125 mill. kroner, mot 939 mill. kroner i 2018. Dette tilsvarte en egenkapitalavkastning, justert for renter på hybridkapital, på 9,5 prosent i 2019, mot 8,5 prosent i 2018.

Totalresultatet, som inkluderer endringer ført direkte mot egenkapitalen i regnskapsåret, utgjorde 1 122 mill. kroner i 2019, mot 924 mill. kroner i 2018.

Rentenetto

Rentenettoen utgjorde 1 926 mill. kroner i 2019, mot 1 729 mill. kroner i 2018, en økning på 197 mill. kroner. Rentenettoen i 2019 tilsvarte 1,53 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital, mot 1,46 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital i 2018.

I 2019 har banken betalt 60,0 mill. kroner i renter på hybridkapital, mot 55,9 mill. kroner i 2018. Renter på hybridkapital ble belastet egenkapitalen som en overskudds-disponering.

Norges Bank har økt styringsrenten tre ganger i 2019, og banken har fulgt opp med økning i utlånsrentene.

Renteendringene har bidratt til økte renteinntekter i 2019. Renteendringen på boliglån har imidlertid vært mindre enn økningen i markedsrentene (NIBOR).

Økte markedsrenter (NIBOR) har medført økte funding-kostnader, mens økningen i renter på innskudd har vært moderat og dermed medført en positiv utvikling i bankens innskuddsmarginer.

Provisjonsinntekter

Netto provisjonsinntekter utgjorde 344 mill. kroner, mot 318 mill. kroner i 2018. Økningen kom hovedsakelig som følge av økte inntekter fra betalingsformidling og økte provisjonsinntekter fra eiendomsmedling.

Netto provisjonsinntekter tilsvarte 0,27 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital i 2019, tilsvarende nivå som 2018.

Finansielle instrumenter

Netto inntekter fra finansielle instrumenter utgjorde 24 mill. kroner i 2019, mot 2 mill. kroner i 2018.

Det var i 2019 positiv verdiutvikling knyttet til aksjer, fastrenteutlån og basisswapper. Likviditetsporteføljen bidro negativt med 23 mill. kroner i 2019, mot 33 mill. kroner i 2018. Konsernet skal være refinansiert i forkant av forfall av eksternt markedsfinansiering. I tilknytning til refinansiering gjennomføres innfrielse av utestående obligasjonslån med kort tid til forfall. Gjelden er bokført til amortisert kost, mens innfrielse regnskapsføres til markedsverdi. Tap ved innfrielse føres som netto inntekter på finansielle instrumenter, og bidro negativt med 29 mill. kroner i 2019.

Tilknyttede selskaper

Sparebanken Sør har i 2018 og 2019 økt sine eierandeler i Frende Holding AS og Brage Finans AS. Dette ble gjort som en del av den strategiske satsningen for i større grad å kunne tilby kundene gode, relevante og integrerte løsninger.

I januar 2019 inngikk Sparebanken Sør en avtale med Fana Sparebank om kjøp av 4,34 prosent av aksjene i Brage Finans AS. I tillegg ble det i 1. kvartal gjennomført en emisjon i selskapet hvor banken økte eierandelen med 0,9 prosent. Etter kjøpet har Sparebanken Sør en eierandel på

20,8 prosent i Brage, og har klassifisert Brage som tilknyttet selskap. Eierandelen ble fra og med 1. kvartal ført etter egenkapitalmetoden.

Inntekter fra tilknyttede selskaper utgjorde 64 mill. kroner i 2019, opp fra 13 mill. kroner i 2018. Resultatandelene i 2019 fordelte seg med 65,5 mill. kroner fra Frende Holding AS og 23,7 mill. kroner fra Brage Finans AS. Inntekten i 2018 knyttet seg hovedsakelig til Balder Betaling AS, hvor Sparebanken Sør eier 22 prosent. Balder Betaling AS har en eierandel på 10,5 prosent i Vipps.

I forbindelse med kjøp av aksjer i Frende Holding AS i 2018 ble det identifisert merverdier som skal avskrives over forventet levetid. Konsernet har avskrevet merverdiene med 20 mill. kroner i 2019. I tillegg ble det gjort en justering av regnskapet til Frende for 2018 som gav en negativ resultateffekt for Sparebanken Sør på 5,2 mill. kroner i 2019.

Kostnader

Kostnadene i konsernet utgjorde 918 mill. kroner i 2019, mot 884 mill. kroner i 2018. I prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital tilsvarte det 0,73 prosent, mot 0,75 prosent i 2018. Kostnader i forhold til inntekter, eksklusiv inntekter fra finansielle instrumenter, utgjorde 38,8 prosent, mot 42,7 prosent i 2018.

Personalkostnadene økte sammenlignet med 2018. Økningen skyldes lønnsvekst og strategiske satsinger gjennom ansettelser innenfor analyse, risikostyring og forretningsutvikling.

Av- og nedskrivninger på varige driftsmidler har økt mot fjoråret. Økningen skyldes i hovedsak investeringer i systemer. Driftskostnadene er redusert med 7 mill. kroner sett mot 2018.

Tap og mislighold

Netto tap på utlån viste en inngang på 17 mill. kroner, mot en netto inngang på 36 mill. kroner i 2018.

Bankens nedskrivninger på utlån utgjorde ved årsskiftet 397 mill. kroner, tilsvarende 0,36 prosent av brutto utlån, og er fortsatt på et lavt nivå. Per 31.12.2018 utgjorde nedskrivningene 473 mill. kroner, som utgjorde 0,46 prosent av brutto utlån.

Brutto misligholdte lån over 90 dager utgjorde 286 mill. kroner, som tilsvarte 0,27 prosent av brutto utlån. Tilsvarende tall i 2018 var 213 mill. kroner, som utgjorde 0,21 prosent av brutto utlån.

BALANSE

Forvaltningskapital

Forvaltningskapitalen utgjorde 129,5 mrd. kroner ved utgangen av 2019, mot 121,1 mrd. kroner året før. Det tilsvarte en vekst på 8,4 mrd. kroner, eller 6,9 prosent.

Utlån

Netto utlån til kunder utgjorde 106,3 mrd. kroner i 2019, mot 102,9 mrd. kroner i 2018. Det ga en vekst på 3,4 mrd. kroner, eller 3,3 prosent.

Brutto utlån til personkunder utgjorde 70,1 mrd. kroner, mot 67,3 mrd. kroner i 2018. Det ga en vekst på 2,8 mrd. kroner, tilsvarende 4,2 prosent. På landsbasis har husholdningenes utlånsvekst (K2) vært 5,0 prosent. Det var ved utgangen av 2019 overført lån for 40,2 mrd. kroner til Sparebanken Sør Boligkreditt AS. Selskapet er et viktig instrument for banken for å kunne tilby konkurransedyktige betingelser i personmarkedet. Utlån til personkunder utgjorde 66 prosent av totale utlån, mot 65 prosent i 2018.

Brutto utlån til bedriftskunder utgjorde 36,4 mrd. kroner i 2019, mot 35,9 mrd. kroner året før. Dette ga en vekst på 0,4 mrd. kroner, eller 1,1 prosent. På landsbasis utgjorde utlånsveksten (K2) til næringslivet 4,9 prosent. Som følge av usikkerhet rundt fremtidige kapitalkrav, har banken hatt en begrenset utlånsvekst i bedriftsmarkedet i 2019.

Innskudd

Ved årsskiftet utgjorde totale innskudd 57,9 mrd. kroner, mot 56,5 mrd. kroner i 2018. Det ga en vekst på 1,4 mrd. kroner, eller 2,5 prosent.

I personmarkedet utgjorde innskuddene 28,1 mrd. kroner, mot 26,8 mrd. kroner i 2018. Det ga en vekst på 1,3 mrd. kroner, eller 4,8 prosent. I bedriftsmarkedet utgjorde innskuddene 29,8 mrd. kroner, mot 29,7 mrd. kroner i 2018. Det ga en vekst på 0,1 mrd. kroner, eller 0,4 prosent.

Innskuddsdekningen utgjorde 54,5 prosent per 31. desember 2019, mot 54,9 prosent i 2018.

Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer og gjeld til kredittinstitusjoner

Banken finansierer seg i kapitalmarkedet ved utstedelse av rentebærende verdipapirer. Konsernets verdipapirgjeld utgjorde 53,4 mrd. kroner ved utgangen av 2019, mot 48,3 mrd. kroner ved utgangen av 2018. Langsiktig obligasjonsfinansiering er etablert som obligasjoner med fortrinnsrett og seniorgjeld. Ved utgangen av 2019 utgjorde obligasjoner med fortrinnsrett 69 prosent av denne finansieringen. Langsiktig finansiering med løpetid utover 12 måneder utgjorde 93 prosent. Gjennomsnittlig løpetid på langsiktig finansiering var 3,5 år og konsernets indikator for langsiktig finansiering (NSFR) var 125,7 prosent ved utgangen av 2019.

Konsernet har tilrettelagt for langsiktig finansiering fra det internasjonale markedet gjennom å etablere EMTN (European Medium Term Bond Note) programmer for banken og boligkreditselskapet. I 1. kvartal 2019 emitterte Sparebanken Sør Boligkreditt 500 mill. euro mot internasjonale investorer. Sparebanken Sør Boligkreditt utstedte i 4. kvartal en grønn obligasjon med fortrinnsrett i euro. Transaksjonen ble gjennomført i henhold til forpliktelser som fremgår av konsernets rammeverk for grønne og bærekraftige obligasjonsutstedelser. Ved utgangen av 2019 hadde konsernet en diversifisert finansiering fra internasjonale investorer på 2,8 mrd. euro. Finansiering i utenlandsk valuta er rente- og valutastikret mot flytende norske kroner.

Forfallsstrukturen på eksternt finansiering er godt tilpasset bankens virksomhet, og er i henhold til myndighetspålagte retningslinjer og styrevedtatte krav.

Verdipapirer

Konsernets likviditetsbeholdning av rentebærende sertifikater og obligasjoner utgjorde 19,9 mrd. kroner ved utgangen av året.

Verdipapirbeholdningen inngår i bankens likviditetsreserve, og skal sikre bankens likviditetssituasjon under urolige markedsforhold. Verdipapirporteføljen kan inngå som pantesikkerhet ved låneopptak i Norges Bank, og er en del av bankens særskilt likvide verdipapirportefølje som holdes for å oppfylle krav til LCR (Liquidity Coverage Ratio).

Konsernets likviditetsreserve (LCR) utgjorde 148 prosent per 31. desember 2019 (140 prosent i morbank). Plasseringer i aksjer og egenkapitalbevis utgjorde 190 mill. kroner.

Ansvarlig kapital

Banken har styrket sin ansvarlige kapital i 2019 gjennom et solid resultat, tilpasset vekst i risikovektet balanse, samt emisjon av fondsobligasjon på 300 mill. kroner og ansvarlig lån på 500 mill. kroner.

Netto ansvarlig kapital utgjorde 14,7 mrd. kroner ved årsskiftet. Hybridkapitalen utgjorde 1,4 mrd. kroner og ansvarlig lån 2,0 mrd. kroner. Ved utgangen av 2019 var ren kjernekapitaldekning 15,7 prosent. Kjernekapitaldekningen utgjorde 17,6 prosent og kapitaldekningen 20,3 prosent, basert på standardmetoden i Basel II regelverket.

Sparebanken Sør eier 20,8 prosent av Brage Finans AS. Selskapet er forholdsmessig konsolidert etter reglene om samarbeidende grupper.

For morbank utgjorde tallene 16,0 prosent ren kjernekapital, 18,3 prosent kjernekapitaldekning og 21,4 prosent i total kapitaldekning ved utgangen av 2019.

Det ble innført en ny SMB-rabatt med virkning fra 31. desember 2019 for alle små og mellomstore bedrifter. Rabatten innebærer at kapitalkravet for SMB skal reduseres med en faktor på 23,8 prosent. For å kvalifisere til redusert kapitalkrav, må engasjementene være på maksimalt 1,5 mill.

euro. I tillegg gjelder det kun bedrifter med årlig omsetning på maksimalt 50 mill. euro. Effekten for Sparebanken Sør medførte en reduksjon i beregningsgrunnlaget på 1,9 mrd. kroner, og utgjorde en forbedring på ca. 0,4 prosentpoeng i ren kjernekapitaldekning.

Pilar 2-kravet for Sparebanken Sør ble fastsatt i 2018 til 2,0 prosent av risikovektet balanse. Kravet er knyttet til en vurdering av risikofaktorer som ikke dekkes av pilar 1-kravene, og inkluderer også ny metode for å beregne kapitalkrav tilknyttet deleid forsikringsselskap. Kapitalkrav knyttet til eierandel i Frende Holding AS utgjør alene ca. 0,3 prosentpoeng.

Konsernet oppfylte gjeldende minstekrav til kapital for finansinstitusjoner per 31. desember 2019 med henholdsvis 14,5 prosent for ren kjernekapital, 16,0 prosent for kjernekapital og 18,0 prosent for total kapital. Konsernets interne mål er 15,3 prosent i ren kjernekapitaldekning.

Finansdepartementet har vedtatt forskriftsendringer som setter EUs kapitalkravsregelverk CRR/CRD IV i kraft fra 31. desember 2019. Systemrisikobufferkravet økes fra 3,0 til 4,5 prosent. Det har tidligere vært signalisert en gradvis innføring av systemrisikobufferkravet innen 2021, men Finansdepartementet vil fastsette en overgangsregel for banker som benytter standardmetoden eller grunnleggende IRB som innebærer at disse bankene først skal oppfylle økt systemrisikobufferkrav med virkning fra 31. desember 2022.

Konsernet vil tilpasse seg nye krav innen 2022, samt sikre nødvendige buffere over minimumskravet.

En viktig del av konsernets målsetting er at ren kjernekapitaldekning skal være på nivå med sammenlignbare banker. Av de store regionbankene er det bare Sparebanken Sør som benytter standardmetoden i kapitaldekningsberegningen, og banken har i dag en høyere uvektet kapitaldekning enn de andre regionbankene. Sparebanken Sør har vedtatt å søke Finanstilsynet om godkjenning av interne modeller i kapitalberegningen (IRB). Arbeidet med å forberede en IRB-søknad er et høyt prioritert område i banken. Arbeidet er imidlertid mer omfattende enn opprinnelig forutsatt, blant annet som følge av endrede krav fra EBA som påvirker bankens modellutvikling.

Banken har som mål å sende søknad om IRB godkjenning til Finanstilsynet i god tid før implementeringen av økt systemrisikobufferkrav i 2022.

Konsernets uvektede kjernekapitalandel (Leverage Ratio) utgjorde 9,3 prosent ved utgangen av 2019, mot 9,1 prosent ved utgangen av 2018.

Bankens soliditet vurderes som meget tilfredsstillende.

Minstekrav til summen av ansvarlig kapital og konvertibel gjeld (MREL)

EUs krisehåndterings- og innskuddsgarantidirektiv (BRRD) ble innført i Norge med virkning fra 1. januar 2019. Et sentralt element i direktivet er krav til intern oppkapitalisering som krisetiltak, i en situasjon hvor kapitalinstrumenter og gjeld nedskrives eller konverteres til egenkapital (bail-in). Finanstilsynet skal fastsette et minstekrav til summen av ansvarlig kapital og konvertibel gjeld (Minimum Requirement of Own Funds and Eligible Liabilities), og kan i henhold til EU direktivet kreve at tellende konvertibel gjeld helt eller delvis skal ha lavere prioritet enn annen gjeld.

MREL bygges opp av et tapsabsorberingsbeløp og et rekapitaliseringsbeløp. For foretak som skal avvikles gjennom offentlig administrasjon ved en krise, vil utgangspunktet være at de ordinære kapitalkravene er tilstrekkelige til å absorbere tap. Minimumsnivået for denne delen av MREL er knyttet til gjeldende kapitaldekningskrav. For foretak der det anses viktig at hele eller deler av driften videreføres, skal MREL i tillegg inneholde et rekapitaliseringsbeløp. Størrelsen på dette beløpet er knyttet til forventet kapitalbehov etter at krisetiltak er gjennomført, og virksomheten drives videre. MREL fastsettes på bakgrunn av krisehåndteringsmyndighetens krisetiltaksplan for det aktuelle foretaket.

Finanstilsynet fastsatte 20. desember 2019 minimumskravet til ansvarlig kapital og konvertibel gjeld for Sparebanken Sør og syv andre banker.

Kravene er fastsatt som en prosent av bankens risikovektede beregningsgrunnlag ved utgangen av 2018. For banker med hel- eller deleide boligkredittforetak er det foretatt justeringer som reflekterer at boligkredittforetaket er unntatt fra krav til MREL, slik at det i MREL beregningen tas høyde for bankens finansielle forpliktelser overfor boligkredittforetaket.

Finanstilsynet har fastsatt Sparebanken Sørs MREL krav til 33,5 prosent av justert beregningsgrunnlag. Det fremgår av vedtaket at MREL-kravet skal dekkes av ansvarlig kapital, i kombinasjon med gjeldsinstrumenter med lavere prioritet enn usikret seniorobligasjonsgjeld. Kravet til slik etterstilt gjeld (Tier 3) utgjør 9,8 mrd. kroner og skal i sin helhet være oppfylt innen 31. desember 2022. Fram til dette tidspunktet er seniorgjeld med gjenværende løpetid på mer enn ett år som er utstedt før 1. januar 2020, vurdert å være kvalifiserende. Bankens må etablere en plan for innfasing av etterstilt gjeld (Tier 3) som skal forelegges Finanstilsynet innen utgangen av 1. kvartal 2020.

OVERSKUDDSDISPONERING

Etter styrets mening gir det fremlagte resultatregnskapet og balansen et rettviseende bilde av konsernets og morbankens stilling og resultat. Styret kjenner heller ikke til forhold etter årsskiftet som vil endre dette synet.

Morbankens resultat på 904 mill. kroner er foreslått disponert som følger:

Utbytte:	125 mill. kroner
Renter hybridkapital:	60 mill. kroner
Overført til gavefond:	60 mill. kroner
Overført til utjevningsfond:	20 mill. kroner
Overført til grunnfondskapital:	639 mill. kroner
Sum disponert:	904 mill. kroner

EGENKAPITALBEVIS OG UTBYTTE

Banken hadde per 31. desember 2019 utstedt 15 633 944 egenkapitalbevis pålydende 50 kroner.

Oversikten over de 20 største egenkapitalbeviserne per 31. desember 2019 fremgår av note 36. Resultatet per egenkapitalbevis ble 9,3 kroner for morbank og 11,7 kroner for konsernet.

Eierbrøken har for 2019 vært 17,2 prosent i gjennomsnitt. Hybridkapitalen (fondsobligasjonslån) som er klassifisert som egenkapital, er holdt utenfor ved beregning av eierbrøk.

Sparebanken Sør skal gjennom god, stabil og lønnsom drift sikre at egenkapitalbeviserne oppnår konkurransedyktig avkastning i form av utbytte og verdistigning på egenkapitalbevisene.

Overskuddet skal fordeles mellom eierandelskapitalen (egenkapitalbeviserne) og grunnfondskapitalen i samsvar med deres andel av egenkapitalen.

Ved fastsettelse av årlig utbytte skal bankens kapitalbehov ivaretas, herunder myndighetspålagte krav til kapitaldekning, forventninger hos investorer, samt bankens strategiske planer.

Det er en målsetting at 50 til 70 prosent av egenkapitalbevisernes andel av årets resultat etter skatt, skal utdeles som utbytte.

Styret vil foreslå overfor bankens forstanderskap å utdele utbytte for 2019 på 8,0 kroner per egenkapitalbevis, tilsvarende en utdelingsgrad på ca. 69 prosent. I tillegg vil styret foreslå å avsette 60 mill. kroner til gavefondet.

Bankens eierbrøk utgjorde 17,2 prosent før disponering. Med foreslått utbytte og gaveavsetning reduseres eierbrøken til 16,2 prosent.

DATTERSELSKAPER

Sparebanken Sør Boligkreditt

Sparebanken Sør Boligkreditt er et heleid datterselskap av Sparebanken Sør, og selskapet har konsesjon som kredittforetak med tillatelse til å utstede obligasjoner med fortrinnsrett. Selskapets hovedformål er å sikre konsernet stabil og langsiktig finansiering til konkurransedyktige vilkår.

Det var ved årsskiftet overført lån for netto 40,2 mrd. kroner til boligkredittselskapet. Gjennomsnittlig belåningsgrad var 57,4 prosent. Ved årsskiftet var det utstedt obligasjoner med fortrinnsrett for 36,7 mrd. kroner. Sikkerhetsmassen inkludert rentebærende verdipapirer og derivater, utgjorde 42,6 mrd. kroner. Overpantsettelsen beregnet av brutto utestående obligasjonsgjeld var 15,7 prosent.

Selskapet hadde et resultat på 313,7 mill. kroner før skatt. Ved utgangen av året var ren kjernekapitaldekning 20,2 prosent. Selskapet har inngått avtaler med morbank som inkluderer finansieringsforpliktelser og avtaler om leveranse av viktige tjenester til selskapet, herunder låneforvaltning, samt stabs- og treasuryfunksjoner.

I1. kvartal 2019 utstedte selskapet 500 mill. euro som «covered bond» under selskapets EMTCN program. Sparebanken Sør Boligkreditt utstedte i 4. kvartal en grønn obligasjon med fortrinnsrett i euro. Transaksjonen ble gjennomført i henhold til forpliktelser som fremgår av konsernets rammeverk for grønne og bærekraftige obligasjonsutstedelser.

Ved utgangen av 2019 hadde selskapet fem utestående benchmark lån i euro, totalt 2,5 mrd. euro. Lånene var swappet tilbake til flytende finansiering i norske kroner. Derivatkontraktene er inngått med velrennomerte finansielle motparter under ISDA/CSA avtaleleverk.

Sørmegleren

Sørmegleren er bankens eiendomsmeglerforetak. I løpet av de seks årene selskapet har vært i markedet, har de blitt den klart ledende megleren på Sørlandet, med en markedsandel i størrelsesorden 30 prosent. I Grenland har det strategiske samarbeidet med Porsgrunn Boligbyggelag (PBBL) hatt en positiv utvikling, og markedsandelen i Grenland er nå omlag 15 prosent. Sørmegleren har en dominerende posisjon i nybygg-markedet i Agder, og spesielt i Kristiansand.

Sørmegleren har i alt 16 kontorer, hvorav Søgne og Evje ble åpnet i 2019. Virksomheten har 83 ansatte.

Øvrige datterselskaper og felleskontrollerte selskaper

Bankens øvrige datterselskaper og felleskontrollerte selskaper forvalter i hovedsak forretningseiendommer hvor banken har virksomhet.

SAMARBEIDENDE SELSKAPER

Frende Holding AS

Frende Holding AS (eierandel 20,2 prosent) er morselskapet til Frende Skadeforsikring AS og Frende Livsforsikring AS, som tilbyr skade- og livsforsikring til privatpersoner og bedrifter.

Frende Holding AS oppnådde i 2019 et resultat før skatt på 401,8 mill. kroner, mot 44,1 mill. kroner i samme periode året før.

Frende Skade hadde et resultat før skatt i 2019 på 267,0 mill. kroner, mot 9,3 mill. kroner i 2018. Selskapet hadde bestandspremie på totalt 2 111 mill. kroner i 2019, mot 1 994 mill. kroner i 2018 som er fordelt på over 164 000 kunder. Markedsandelen var ved utgangen av 3. kvartal 3,5 prosent. Skadeprosenten per 31. desember var 77,4 prosent i 2019, mot 81,5 prosent i 2018, og selskapets combined ratio var 96,0 prosent i 2019, mot 100,5 prosent i 2018.

Egenkapitalavkastningen for Frende Skade var 17 prosent (0 prosent) for året. Frende Liv hadde et resultat før skatt i 2019 på 155,0 mill. kroner, mot 40,4 mill. kroner året før. Bestandspremien eksklusiv sparing har i løpet av 2019 økt til 568 mill. kroner, mot 530 mill. kroner i 2018, en vekst på 38 mill. kroner i løpet av året. Egenkapitalavkastningen for Frende Liv er 28,8 prosent i 2019, mot 8,4 prosent i 2018.

Brage Finans AS

Brage Finans AS er et finansieringsselskap som tilbyr leasing, billån og forbruksfinansiering. Selskapet har hovedkontor i Bergen. I tillegg har selskapet salgskontorer i Kristiansand, Kragerø, Stavanger, Haugesund og Ålesund. Distribusjon av selskapets produkter skjer hovedsakelig gjennom eierbanker, eget salgsapparat og via forhandlere. Brage Finans er eiet av 12 frittstående sparebanker.

Første halvdel av 2019 inngikk Sparebanken Sør en avtale med Fana Sparebank om kjøp av 4,34 prosent av aksjene i Brage Finans AS. I tillegg ble det i 1. kvartal gjennomført en emisjon i selskapet hvor banken økte eierandelen med 0,9 prosent. Etter kjøpet har Sparebanken Sør en eierandel på 20,8 prosent i Brage, og har klassifisert Brage som tilknyttet selskap. Eierandelen ble fra og med 1. kvartal ført etter egenkapitalmetoden.

Brage Finans AS oppnådde i 2019 et resultat før skatt på 168,2 mill. kroner, en resultatforbedring på 74,3 mill. kroner fra 2018. Sterk utlånsvekst innenfor både bedriftsmarkedet og privatmarkedet er blant hovedårsakene til selskapets resultatfremgang. Resultatet ga en egenkapitalavkastning på 8,0 prosent sammenlignet med 7,6 prosent i 2018.

Brage hadde ved utgangen av 2019 en brutto utlånsportefølje på 12,0 mrd. kroner, en økning på 2,7 mrd. kroner sammenlignet med samme tid året før.

Norne Securities AS

Norne Securities AS er et fullservice verdipapirforetak med spisskompetanse innen bank, finans og kystnært næringsliv. Sparebanken Sørs eierandel er på 17,4 prosent.

Norne har videreutviklet rollen som Norges ledende rådgiver og tilrettelegger for egenkapitalbevis i norske sparebanker. Selskapet har videre spisset virksomheten i to klare markedsområder: Online aksje- og fondshandel til privatkundemarkedet og Corporate Finance- og investeringsrådgivning til bedriftskundemarkedet og profesjonelle investorer.

Balder Betaling AS

Balder Betaling AS ble opprettet i 2017, og har en eierandel på 10,6 prosent av Vipps AS. Selskapet har som mål å videreutvikle Vipps sammen med øvrige eiere. Sparebanken Sørs eierandel er på 22,2 prosent, og resterende aksjer eies av bankene i Frende-samarbeidet.

RISIKOSTYRING

Risiko er et grunnleggende trekk ved å drive bankvirksomhet, og risikostyring er vesentlig for den daglige drift av banken og for styrets oppfølging.

Bankens risikostyring og internkontroll skal bidra til at bankens risiko styres på en måte som understøtter bankens strategiske målsettinger og bidrar til å sikre bankens langsiktige verdiskaping. De overordnede retningslinjer for bankens risikostyring og rammer for risikoeksponering vurderes og fastsettes årlig av styret i forbindelse med vedlikehold av bankens interne strategi- og styringsdokumenter. Styret fastsetter rammeverk for risikoappetitt, herunder konkrete styringsmål og grenser for risikotoleranse for de ulike risikokategorier som for eksempel kredittrisiko, markedsrisiko, likviditetsrisiko og operasjonell risiko. Det er etablert systemer og struktur for måling, styring, oppfølging og kontroll av risiko samt fullmakter som innebærer rapporteringssystemer til ledelsen og styret for de ulike risikokategorier. Banken har et mål om å ha en lav risikoeksponering, og det er en kontinuerlig prosess for å videreutvikle og forbedre bankens risikostyring.

De vesentligste risikofaktorene kan grupperes i finansiell risiko, operasjonell risiko (herunder hvitvaskingsrisiko, IKT-risiko og cyber-risiko), compliance-risiko samt strategisk og forretningsmessig risiko.

Finansiell risiko omfatter kredittisiko, markedsrisiko (knyttet til bankens eksponering i rente-, valuta- og aksjemarkedet) samt likviditetsrisiko. Operasjonell risiko er risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser. Strategisk risiko knytter seg til de strategier, planer og endringer som banken har eller legger opp til, mens forretningsmessig risiko er risiko for uventede inntekts- eller kostnadssvingninger som følge av endringer i eksterne forhold som konjunktursvingninger, konkurransesituasjon, kundeatferd, manglende forretningsmessig utvikling, samt regulering fra offentlige myndigheter.

Banken har en løpende prosess knyttet til overvåking og vurdering av de ulike risikofaktorer. I henhold til relevante forskrifter gjennomføres det for samtlige hovedområder internkontrollprosesser. Bankens konsernledelse har en løpende behandling av saker tilknyttet risikostyring og gir styrets risikoutvalg periodisk rapportering. Styrets oppfatning er at bankens risikostyring fungerer på en god måte.

Kredittisiko

Kredittisiko er den vesentligste risikokategori for banken, og defineres som risiko for tap som følge av at kunder eller motparter ikke oppfyller sine forpliktelser overfor banken. Som en konsekvens av dette er dermed arbeidet med kredittisiko høyt prioritert i daglig drift og i styrets oppfølging. Styret vedtar bankens kredittstrategi og kredittpolicy. Kredittisiko styres også gjennom kredittbehandlingsrutiner, kredittvurderingsprosesser og bevilgningsfullmakter. Styret har fastsatt målsettinger og retningsangivelse, samt kvantitative rammer som angir begrensninger og rammer for risikotoleranse. Etterlevelse av bankens kredittpolicy overvåkes av divisjon Risikostyring, som er en uavhengig enhet.

Bankens risikoklassifiseringssystem benyttes både i kredittvurderingsprosessen og til løpende oppfølging av risiko på porteføljenivå. Klassifisering av kunder blir basert på sannsynligheten for mislighold i løpet av en 12 måneders periode, hvor sannsynligheten blir beregnet ut fra ulike interne og eksterne finansielle data. Scorekort benyttes for å dele kundene inn i 10 ulike risikoklasser samt en risikoklasse for misligholdte engasjementer, og engasjementer med tapsnedskrivninger. Risikoutvikling i porteføljen kartlegges og følges opp løpende.

Bankens styring og kontroll av kredittisiko skal være god, og ligge på nivå med sammenlignbare banker. Bankens totale kredittisiko skal også være på nivå med sammenlignbare banker.

Markedsrisiko

Markedsrisiko omfatter risiko knyttet til resultatvariasjoner på usikrede rente-, kredittspread-, valuta- og egenkapitalposisjoner. Tap kan oppstå som følge av bevegelser i renter og kredittspread, og ved svingninger i valuta- og aksjekurser. I tillegg vil det oppstå midlertidige resultateffekter knyttet til verdivurdering av avdekkingsforretninger (basisswapper), som benyttes for å avdekke rente- og valutarisiko som oppstår når banken gjennomfører finansiering i utenlandske markeder.

Sparebanken Sør skal ha en lav markedsrisiko. Aktivitet i finansielle instrumenter skal i hovedsak være knyttet til avdekking av bankens eksponering som oppstår i forbindelse med bankens ordinære kundeaktiviteter og ved finansiering av virksomheten.

Styret har fastsatt retningsgivende risikotoleransenivåer for investering i aksjer, obligasjoner og for posisjoner i rente- og valutamarkedet. Etterlevelse av styringsmålene følges opp løpende og rapporteres til styret.

Renterisikorammen er fastsatt som en øvre ramme for hvor stort tapet på uavdekkede renteposisjoner kan være ved skift og vridninger i rentekurven. Renterisiko oppstår ved konsernets ordinære virksomhet i form av fastrente kundeutlån, rentederivater mot kunder, fastrenteplasseringer, samt finansiering til fast rente og i valuta, avdekkes løpende.

Banken er eksponert for fixingrisiko i tilknytning til tidspunkt for rentefastsettelse på bankens markedsfinansiering til flytende 3 måneders Nibor, der tidspunkt for rentefastsettelsen på bankens utlånsmasse er avvikende i forhold til dette.

Ved årsskiftet var konsernets netto renterisiko målt ved markedsverdimetode 23,8 mill. kroner. Regnskapsmessig behandling av resultatposter knyttet til finansiering til fastrente (sikringsbokføring), innebærer imidlertid en forventet lavere resultateffekt ved skift i rentekurven (7,2 mill. kroner).

Utover rammen for renterisiko er det fastsatt en øvre risikotoleranse for kredittspreadrisiko, angitt som resultateffekt beregnet på bakgrunn av en antatt markedsendring i kredittspread, som vil medføre verdiendringer på konsernets rentebærende verdipapirportefølje. For beregning av risikoeksponeringen benyttes Finanstilsynets stress-testmodell for kredittspreadrisiko. Bankens kredittspread-eksponering er knyttet til likviditetsporteføljen. Ved utgangen av 2019 var 74,0 prosent av styrevedtatt ramme benyttet.

Konsernet blir påvirket av svingninger i valutamarkedet gjennom sin aktivitet i valuta mot kunder. Ved avdekking av åpen valutaeksponering benyttes derivater (valutaterminer, swapper og opsjoner). Valutaeksponeringen måles ved en 25 prosent kursendring på valutaposisjonen.

Ved finansiering i utenlandsk valuta oppstår rente- og valutarisiko, som følge av at finansieringen gjennomføres

til fastrentevilkår og i en annen valuta enn NOK. Tilsvarende gjelder ved kjøp av rentebærende verdipapirer i valuta. Banken avdekker rente- og valutaeksponering ved å inngå derivatkontrakter med velrenomerte finansielle motparter. Kontraktene inngås under ISDA (International Swaps and Derivatives Association). Kontraktene cleares mot London Clearing House eller motpartsrisikoen ivaretas gjennom etablert avtale om oppgjør av sikkerheter (Credit Support Annex). Ved finansiering i valuta og avdekking av valutarisikoen, legges sikringsbokføring til grunn ved regnskapsføring av verdiendringer.

Konsernets samlede aksjeinvesteringer utgjorde ved årsslutt 190 mill. kroner. Blant de største enkeltpostene var bankens forretningsmessige investeringer i produktselskapene Frende Holding AS, Norne Eierselskap AS og Brage Finans AS. I tillegg kommer bankens eierandel i Balder Betaling AS.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å innfri sine forpliktelser, eller ikke har evne til å finansiere ordinær utlånsvekst og sine eiendeler, eller at finansiering ikke kan oppnås uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger.

Likviditetsrisiko styres gjennom konsernets likviditetsstrategi, overordnede og styrevedtatte retningslinjer, rutiner, samt gjennom styrevedtatte risikotoleransenivåer og rammer. Viktige operative styringsparametere er krav til innskuddsdekning, indikatorverdi for langsiktig finansiering, stressindikator for likviditetsutgangene innenfor 30 dager (LCR), og i tillegg retningslinjer for overlevelsessevne i situasjoner uten tilgang på markedsfinansiering. Likviditetsrisikoen styres også ved å sikre fordeling av innlån fra kapitalmarkedet på ulike løpetider, innlånskilder og instrumenter. Det gjennomføres periodisk stresstesting av likviditetsrisiko, og det er etablert beredskaps- og gjenopprettingsplaner for konsernet.

Innskudd fra kunder er bankens største og mest stabile finansieringskilde. Styret legger vekt på at forholdet mellom innskudd fra kunder og utlån til kunder skal være tilpasset konsernets samlede finansieringssituasjon. Konsernets innskuddsdekning utgjorde 54,5 prosent ved årsskiftet.

Sparebanken Sør Boligkreditt AS representerer et viktig finansieringsinstrument for konsernet, som sikrer tilgang til langsiktig finansiering gjennom utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett. For å kunne utstede obligasjoner med fortrinnsrett, var det i 2019 overført boliglån fra morbank til boligkredittselskapet tilsvarende 57,0 prosent av samlede utlån til personmarkedet.

Styrevedtatte risikotoleransenivåer for bankens likviditetsrisiko bygger på retningslinjer gitt av Finanstilsynet. Ved årsskiftet var likviditetsrisikonivåene innenfor de styrevedtatte kravene.

Indikatoren for langsiktig finansiering var 125,7 prosent ved utgangen av 2019.

Konsernet har en likviditetsreserve i form av likvide rentebærende verdipapirer som tilfredsstiller myndighetspålagte og styrevedtatte krav til LCR-beholdning og likviditetsstresstesting. I tillegg har banken boliglån som er klargjort for overføring til boligkredittselskapet. Bankens rentebærende likviditetsportefølje består av statspapirer, andre rentebærende verdipapirer med 0 i kapitalvekt, obligasjoner med fortrinnsrett og verdipapirer utstedt av norske kommuner og fylkeskommuner.

Bankens kortsiktige likviditetsrisiko styres blant annet ved tilpasning til Liquidity Coverage Requirement (LCR). Ved utgangen av 2019 var total LCR-indikator for Sparebanken Sør konsern, morbank og Sparebanken Sør Boligkreditt AS tilstrekkelig til å innfri prognostiserte likviditetsforfall innenfor de nærmeste 30 dagene under et stressscenario med god margin. Konsernets og morselskapets LCR-ratio utgjorde henholdsvis 148 prosent og 140 prosent per 31. desember 2019. Myndighetskravet var 100 prosent.

I tillegg til LCR, analyserer banken likviditetsrisikoen ved bruk av stresstester. I henhold til disse analysene vil konsernet kunne videreføre normal drift i mer enn 24 måneder i et stressalternativ, hvor ny markedsfinansiering antas ikke å være tilgjengelig og myndighetspålagte likviditetsreserver kan disponeres.

Konsernets likviditetsrisiko rapporteres periodisk til styret.

Motpartsrisiko

Motpartsrisiko er risiko for at bankens samarbeidspartnere på finansområdet ikke kan oppfylle sine forpliktelser i henhold til avtale med banken.

Det inngås derivatkontrakter i forbindelse med avdekking av risiko som oppstår i bankens ordinære virksomhet ved finansiering til fast rente og i annen valuta enn NOK, samt ved utlån til kunder til fast rente og i valuta og ved derivathandel mot kunder. Derivatkontraktene skal etableres mot velrenomerte motparter med god rating og skal være regulert av et underliggende ISDA avtaleverk. Derivatkontrakter skal fordeles mot ulike motparter for å unngå motparts-konsentrasjon.

Banken forholder seg til regelverket for derivathandel under EMIR (European Market Infrastructure Regulation) vedrørende oppgjør, bekreftelser, dokumentasjon og myndighetsrapportering.

Bankens motpartsrisiko reguleres ved etablering av avtaler om sikkerhetsstillelse (Credit Support Annex) mellom partene. Under CSA-oppgjøret avstemmes derivatverdiene med derivatmotparten og oppgjør av collateral finner sted. Ved inngåelse av avtale om collateral oppgjør for verdiendringer i derivater, oppnås det at banken opprettholder en lavest mulig motpartsrisiko. I 2019 har banken etablert clearing mot London Clearing House gjennom en clearing agent.

Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser. Dette kan være forstyrrelser eller avbrudd av driftsmessig art, brudd på prosedyrer, feil i IKT-systemer eller maskinvare, regelbrudd, bedragerier, brann eller kriminalitet.

Med risikostyring og internkontroll menes prosessen for å identifisere, analysere, håndtere og følge opp risikoene slik at samlet risikoeksponering er i samsvar med strategiske mål, og sikre at gjeldende lover og forskrifter, samt interne rutiner og retningslinjer etterleves. Internkontroll er et viktig redskap for å redusere den operasjonelle risikoen, både for avdekking og oppfølging.

Banken har en målsetting om å ha lav operasjonell risiko.

Compliance

Konsernet er opptatt av å ha gode prosesser for å sikre etterlevelse av gjeldende lover og forskrifter. Compliance-risiko er risiko for at konsernet pådrar seg juridiske eller regulatoriske sanksjoner, økonomiske tap, eller tap av omdømme som følge av manglende etterlevelse av lover, forskrifter eller styringsdokumenter. Det arbeides fortløpende med å vurdere beste tilpasning til nye reguleringer og nytt regelverk for å ivareta både etterlevelsen og effektiviteten i organisasjonen. Nye reguleringer og nytt regelverk implementeres i bankens styringsdokumenter og rutiner.

Bankens compliance-funksjon er organisert uavhengig av forretningsenhetene.

Banken skal ha lav compliance-risiko.

Eierrisiko

Eierrisiko er risiko for at konsernet blir påført negative resultater fra eierposter i eide selskaper og/eller må tilføre ny egenkapital i disse selskapene. Eierskap defineres som selskaper hvor Sparebanken Sør har en vesentlig eierandel eller innflytelse.

Ledelse og styrer i datterselskaper blir ivarettatt i henhold til aksjelovens bestemmelser. I flere av selskapene benyttes ledere og/eller ansatte fra konsernet i styret eller i andre funksjoner.

Bankens eierrisiko vurderes som lav.

Kapitalstyring

Kapitalstyringen skal sørge for at konsernet har en kapitaldekning som ivaretar regulatoriske krav, og krav fra finansmarkedene. Kapitalstyringen skal også bidra til at markedsmessige muligheter og ambisjoner blir ivarettatt, og at konsernet får en tilfredsstillende avkastning i forhold til bankens risikoprofil.

Ved utgangen av 2019 utgjorde ren kjernekapitaldekning for konsernet etter forholdsmessig konsolidering av deleide selskaper 15,7 prosent, kjernekapitaldekning 17,6 prosent og kapitaldekning 20,3 prosent. Konsernet oppfylte gjeldende minstekrav til kapital for finansinstitusjoner per 31. desember 2019 med henholdsvis 14,5 prosent for ren kjernekapital, 16,0 prosent for kjernekapital og 18,0 prosent for totalkapital.

Bankens soliditet vurderes som meget tilfredsstillende sett opp mot gjeldende regulatoriske krav. Dette underbygges av konsernets høye nivå på uvektet kjernekapitalandel (Leverage Ratio) ved årsskiftet på 9,3 prosent.

Det foretas en årlig vurdering av bankens kapitalbehov med utgangspunkt i en beregnet totalrisiko. Den interne kapitalvurderingsprosessen (ICAAP) bidrar til at banken er god risikostyring og oversikt over de risikoer som banken er eksponert for, og sikrer samtidig at konsernet er tilstrekkelig kapitalisert. Banken mottok juli 2018 Finanstilsynets vurdering av konsernets kapitalbehov (SREP), og pilar 2-kravet ble fastsatt til 2,0 prosent av risikovektet balanse. Kravet er knyttet til en vurdering av risikofaktorer som ikke dekkes av pilar 1-kravene og inkluderer også ny metode for beregning av kapitalkrav tilknyttet deleid forsikringsselskap. Kapitalkrav knyttet til eierandel i Frende Holding AS utgjør alene ca. 0,3 prosentpoeng. Det forventes at banken får et nytt pilar 2-krav i andre halvår 2020.

Konsernet har uttalt et mål om 15,3 prosent ren kjernekapitaldekning. Finansdepartementet besluttet desember 2019 at kravet til systemrisikobuffer skal øke med 1,5 prosentpoeng. For banker som benytter standardmetoden gjelder kravet først fra 31. desember 2022, og konsernet vil tilpasse seg kravet innen dette tidspunkt og vil sikre nødvendige buffere over minimumskravet.

En viktig del av konsernets målsetting er at ren kjernekapitaldekning skal være på nivå med sammenlignbare banker. Av de store regionbankene er det bare Sparebanken Sør som benytter standardmetoden i kapitaldekningsberegningen. Som «standard-bank» vil banken dermed ha et høyere beregningsgrunnlag i kapitaldekningsberegningen i forhold til sammenlignbare regionbanker som benytter IRB, og banken har i dag en høyere uvektet egenkapitaldekning enn de andre regionbankene. Sparebanken Sør har iverksatt en prosess for å søke Finanstilsynet om godkjenning for bruk av interne modeller for kredittrisiko (IRB). Dette er en omfattende prosess, og arbeidet er mer omfattende enn opprinnelig forutsatt, blant annet som følge av endrede krav fra EBA som påvirker bankens modellutvikling. Banken har som mål å sende søknad om IRB godkjenning til Finanstilsynet i god tid før implementeringen av økt systemrisikobufferkrav i 2022.

Konsernets kapitaldekning følges opp gjennom periodisk rapportering til styret.

RATING

For å kunne benytte seg av mulighetene for finansiering både internasjonalt og fra ulike investorer, har banken internasjonal rating fra Moody's, et av verdens mest anerkjente ratingbyråer. I tillegg til at selve ratingresultatet har en verdi for banken, vurderer styret at også ratingprosessen og vedlikeholdet av ratingen har en verdi i form av kvalitetsheving på ulike prosesser og rutiner.

Sparebanken Sør har langsiktig rating på A1 med «Stable Outlook». I forbindelse med innføring av krisehåndteringsdirektivet i norsk lovverk ble ratingutsiktene endret fra «Negative Outlook» til «Stable Outlook» i juni 2019 for 7 store norske banker parallelt.

Alle obligasjoner med fortrinnsrett som utstedes av Sparebanken Sør Boligkreditt AS er også ratet av Moody's og har en trippel A-rating (Aaa).

EIERSTYRING OG SELSKAPSLLEDELSE

Sparebanken Sørs prinsipper og policy for eierstyring og selskapsledelse bygger på Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse, utarbeidet av Norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse (NUES). Finanstilsynets modul for evaluering av overordnet styring og kontroll, som reflekterer prinsipper fra European Banking Authority (EBA), benyttes så langt disse er relevante for konsernet.

Sparebanken Sørs prinsipper og policy skal sikre at bankens virksomhetsstyring er i tråd med allmenne og anerkjente oppfatninger og standarder, samt lov og forskrift. Videre skal virksomhetsstyringen sikre et godt samspill mellom bankens ulike interessenter som egenkapitalbevisere, långivere, kunder, ansatte, styringsorganer, ledelse og samfunnet for øvrig. Det er styrets oppfatning at bankens virksomhetsstyring er tilfredsstillende og i overensstemmelse med prinsipper og policy. Se forøvrig den fullstendige redegjørelsen som er vedlagt årsrapporten.

PERSONALE OG ARBEIDSMILJØ

Ved utgangen av 2019 hadde banken 429 årsverk, og 501 årsverk i konsernet.

Sykefraværet var på 4,7 prosent i 2019, og er noe høyere enn nivået i 2018 som var på 3,5 prosent. Korttidssykefravær og fraværet på mellomlang sikt viser en nedgang fra 2018. Økningen i langtidsfraværet er knyttet opp til medarbeidere med langvarig og alvorlig sykdomsbilde. Banken arbeider systematisk og kontinuerlig med oppfølging av sykefraværet, og forventer en reduksjon gjennom 2020.

Banken har lagt til rette for ansatte med nedsatt funksjonsevne. Nybygg og ombygginger har fått universell utforming, som innebærer at bygninger er tilrettelagt slik at alle skal kunne bruke dem uten spesielle tilpasninger eller hjelpemidler.

Det arbeides kontinuerlig med å sikre at bankens medarbeidere har rett kompetanse. I tillegg til løpende opplæring på produkter, systemer og rutiner, har det blant annet vært gjennomført et opplæringsprogram knyttet til antihvitvask for styret og bankens ansatte. Bankens ulike opplæringstiltak er nærmere beskrevet i bærekraftsrapporten for 2019 som er publisert under Samfunnsansvar på bankens hjemmeside www.sor.no.

Banken har stabile og gode arbeidsforhold med godt arbeidsmiljø, og det investeres fortsatt i ulike sosiale aktiviteter for medarbeidere innen blant annet bedriftsidrett og kunstklubb. Bankens tilbud av velferdshytter og leiligheter er populært, og disse er mye i bruk gjennom hele året.

Likestilling

Banken hadde ved årsskiftet i alt 446 ansatte, 223 menn og 223 kvinner. I 2018 var det 453 ansatte. Det var en kvinneandel på 35,5 prosent blant bankens ledere. I bankens styrende organer var kvinneandelen i forstanderskapet 46,0 prosent og i styret 50,0 prosent. Banken har utarbeidet et likestillingsregnskap, som finnes i bærekraftsrapporten for 2019, og er publisert under Samfunnsansvar på bankens hjemmeside.

FORSKNING OG UTVIKLING

Konsernet driver ikke egen forskningsvirksomhet.

SAMFUNNSANSVAR

I Sparebanken Sør er samfunnsansvar en integrert del av forretningsvirksomheten. Bankens samfunnsansvar kommer særlig til uttrykk i bankens idegrunnlag om å bidra til vekst og utvikling i landsdelen, og målet for arbeidet med samfunnsansvar er å bidra til denne utviklingen på en ansvarlig og bærekraftig måte. Arbeidet med samfunnsansvaret bidrar til å styrke bankens konkurransekraft, redusere risikoesponeringen, og tiltrekke banken gode kunder, investorer og dyktige ansatte. Sparebanken Sør gir også deler av overskuddet tilbake i form av gaver og tiltak til beste for landsdelen og for lokalsamfunnene. Banken har utarbeidet et samfunnsregnskap som finnes i bærekraftsrapporten for 2019, og er publisert under Samfunnsansvar på bankens hjemmeside.

Klimautfordringer og ytre miljø

Banken anvender i ubetydelig grad innsatsfaktorer eller produksjonsmetoder som direkte forurenser det ytre miljøet. Banken utarbeider årlig en klimarapport for å kunne identifisere utslipp, tallfeste forurensing og gjøre banken i stand til å iverksette målrettede tiltak. Rapporten, som blir offentliggjort på bankens hjemmesider, er basert på den internasjonale standarden "A Corporate Accounting and Reporting Standard". Rapporteringen dekker forbruk knyttet til transport, energi, avfall og flyreiser. Banken kjenner ikke til annen miljøpåvirkning ut over forbruket som kan omregnes til CO₂, og har derfor ingen rapportering på utslipp.

Banken har en differensiert utlånsportefølje. Flere av bankens bedriftskunder driver virksomhet som vil ha påvirkning på det ytre miljø. Gjennom kredittgivingen har konsernet indirekte påvirkningsmuligheter på det ytre miljøet. Banken etablerte i 2018 retningslinjer som gir føringer for implementering av bærekraft i bankens utlånsvirksomhet. Disse retningslinjene er publisert på bankens hjemmesider.

Menneskerettigheter

Sparebanken Sør støtter og respekterer vern om internasjonale menneskerettigheter.

Bankens forhold til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold følger det som er standard, og som kreves for norske virksomheter. Banken er medlem av Finansnæringens Arbeidsgiverforening og er bundet av tariffavtaler innenfor dette tariffområdet. Banken har også inngått en egen tariffavtale (bedriftsavtale) med tillitsvalgte i bedriften. Banken har alle sine kontorer og ansatte innenlands. De få bedriftskundene som er registret som NUF eller Ltd blir gjenstand for en spesiell gjennomgåelse.

Hvitvasking og terrorfinansiering

Banken har egne rutiner for tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering, og det er et mål å styrke kvaliteten i etterlevelse av lover og regler. Ny hvitvaskingslov, som ble implementert i 2018, forsterker kravet til bankene innen hvitvaskingsområdet. I den anledning har banken utarbeidet et nytt policy-dokument for området og revidert hvitvaskingsrutinen. Basert på vektlegging av at rapporteringspliktige skal ha en risikobasert tilnærming til dette, er det gjennomført en omfattende overordnet risikoanalyse av hvitvaskingsområdet. Gjennom risikoanalysen er det avdekket ulike tiltak som vurderes implementert for å styrke bankens oppfølging og arbeid for å motvirke hvitvasking. Det foretas en rekke kontroller og rapporteringer til Økokrim i løpet av året.

I 2019 hadde banken et stedlig tilsyn på hvitvaskingsområdet, og på tilsvarende måte som for andre banker, ble det iverksatt en omfattende relegitimeringsprosess av kundeporteføljen.

Tiltak mot korrupsjon, etiske retningslinjer og varslingsrutiner

I henhold til bankens etiske retningslinjer skal medarbeiderne opptre med aktsomhet og redelighet, og tilstrebe en atferd som er tillitvekkende og i henhold til normer, lover og regler som gjelder i samfunnet. Dette skal prege alle aktiviteter slik at banken oppnår tillit i markedet og sikrer sin konkurransekraft og sitt omdømme. De etiske retningslinjene viser hvilke forventninger og krav Sparebanken Sør stiller til sine ansattes handlemåte og opptreden. Både ledere, medarbeidere, tillitsvalgte, vikarer og innleide konsulenter omfattes av de etiske retningslinjene. Enhver som er omfattet av disse normene skal opptre slik at tilliten til Sparebanken Sør ikke blir svekket. Det er ikke rapportert brudd på de etiske retningslinjene i 2019.

Banken arbeider aktivt for å hindre korrupsjon knyttet til ansatte, kunder og andre samarbeidspartnere. Internt ivaretas dette spesielt i det etiske regelverket. Det er ikke meldt om saker som kan defineres som korrupsjon i 2019. Banken har gode rutiner for varsling av uønskede hendelser, kritikkverdige forhold, trusler m.m. Rutinen gjennomgås og revideres årlig av en bredt sammensatt gruppe av ledere, tillitsvalgte samt medarbeidere fra risiko, HR og internrevisjonen. Varsler sendes til nøytral instans (intern revisor). Varslingsrutinen er lett tilgjengelig for bankens ansatte.

GAVER TIL ALLMENNYTTIGE FORMÅL

Sparebanken Sør har definert gavevirksomheten som et strategisk satsingsområde. Ved tildelingene er banken opptatt av at prosjektene som får allmenntilgitt midler, skal gi samfunnsmessig avkastning. På den måten gir gavevirksomheten mulighet til å fremme vekst og utvikling i landsdelen.

Gjennom 2019 har gavekomiteen behandlet 577 søknader. Av disse ble 197 innvilget til et samlet beløp på 45,9 mill. kroner. I henhold til bankens gavestrategi har barn og unge vært en prioritert målgruppe, og tildelingene har i særlig grad vært rettet mot prosjekter innen oppvekst, idrett og kultur. Bredde har vært prioritert fremfor smale målgrupper, og lag fremfor enkeltutøvere. Av bankens resultat for 2019 foreslår styret å avsette 60,0 mill. kroner til utdeling i 2020.

UTSIKTENE FREMOVER

Styret anser resultatet for 2019 som meget tilfredsstillende. Det har vært gjennomført tiltak for å bedre bankens lønnsomhet. Tiltakene har bidratt til økte netto renteinntekter og økte andre inntekter. Banken vil fortsette lønnsomhetsarbeidet i 2020.

Boligprisene i bankens hovedmarkeder har hatt en positiv, men moderat utvikling over flere år. Statistikken for utgangen av 2019 viste en svak positiv vekst i boligprisene i bankens markedsområde. Konsernets utlån med pant i bolig er godt sikret, og konsernet står godt rustet til å møte eventuelle fall i boligprisene. Dette underbygges av gjennomførte stresstester.

Norges Bank endret styringsrenten 19. september 2019 fra 1,25 prosent til 1,50 prosent. Norges Banks prognoser indikerer at styringsrenten trolig vil holdes uendret i den nærmeste tiden.

Konsernet har et krav til ren kjernekapital, inkludert pilar 2-tillegg på 2,0 prosent, som utgjør 14,5 prosent. Konsernet har en målsetning om ren kjernekapitaldekning på 15,3 prosent ved årsskiftet. Ved utgangen av 2019 var ren kjernekapitaldekning 15,7 prosent, et godt utgangspunkt for markedsmessige tilpasninger.

Finansdepartementet har vedtatt forskriftsendringer som satte EUs kapitalkravsregelverk CRR/CRD IV i kraft fra 31. desember 2019. Systemrisikobufferkravet økte fra 3,0 til 4,5 prosent. Finansdepartementet vil fastsette en overgangsregel for banker som benytter standardmetoden eller grunnleggende IRB som innebærer at disse bankene først skal oppfylle økt systemrisikobufferkrav med virkning fra 31. desember 2022. Konsernet vil tilpasse seg nye krav innen 2022, samt sikre nødvendige buffere over minimumskravet.

Konsernet har en langsiktig ambisjon om en utlånsvekst i overkant av kredittveksten (K2), og et mål om en egenkapitalavkastning på minst 9,0 prosent.

Den siste tiden har vært preget av frykt i de globale finansmarkedene som følge av Coronaviruset. Viruset har gitt utslag i økonomisk uro og usikkerhet som ser ut til å påvirke global økonomisk vekst negativt.

Basert på bankens sammensetning av utlånsporteføljen, konjunkturutviklingen og lokale markedsforhold, forventes det at tapene i Sparebanken Sør vil ligge på et lavt nivå også for 2020.

Bankens investeringer i teknologi og kompetanse vil fortsette. Banken skal utnytte mulighetene digitalisering gir til å opprettholde en høy kundetilfredshet, bidra til kostnadseffektiv drift, samt muliggjøre effektivisering av kontorstrukturen. Bruk av de mulighetene teknologien gir sammen med god kvalitet i kredittarbeidet, vil bidra til fortsatt lønnsom vekst og utvikling for Sparebanken Sør. Banken er godt posisjonert til å levere gode resultater i 2020.

AVSLUTTENDE BEMERKNINGER

Styret vil rette en takk til bankens ansatte for viktige bidrag til det som er blitt et godt år for Sparebanken Sør. Samtidig vil styret takke bankens kunder, egenkapitalbevisiere og øvrige forbindelser for oppslutningen om banken, og for den tillit de har vist banken i året som er gått. 🏠

STYRET

Kristiansand, 3. mars 2020

Stein Hannevik
Styrets leder

Inger Johansen
Styrets nestleder

Marit Kittilsen

Tom Erik Jebsen

Erling Holm

Mette Ramfjord Harv

Jan Erling Tobiassen
Ansattes representant

Gunnhild Tveiten Golid
Ansattes representant

Geir Bergskaug
Adm. direktør

Resultatregnskap

MORBANK		MILLIONER KRONER		KONSERN	
2018	2019		Noter	2019	2018
1 291	1 543	Renteinntekter fra eiendeler vurdert til amortisert kost	15,33	3 305	2 778
1 012	1 148	Renteinntekter fra eiendeler vurdert til virkelig verdi	15,33	487	367
951	1 172	Rentekostnader	15,33	1 866	1 416
1 352	1 519	Netto renteinntekter	5,15	1 926	1 729
346	365	Provisjonsinntekter	16,34	403	380
62	59	Provisjonskostnader		59	62
283	306	Netto provisjonsinntekter		344	318
16	11	Utbytte		6	7
19	47	Netto inntekter fra andre finansielle instrumenter	12,13	18	-5
35	58	Netto inntekter fra finansielle instrumenter	17	24	2
13	64	Inntekter fra eierinteresser i tilknyttede selskaper		64	13
9	8	Andre driftsinntekter		10	10
22	72	Sum andre inntekter		74	23
1 692	1 954	Sum netto inntekter		2 368	2 072
415	438	Personalkostnader	18,35	533	499
29	37	Av- og nedskr. på varige driftsmidler og immat. eiendeler	30	37	30
338	336	Andre driftskostnader	19,34	348	355
782	811	Sum driftskostnader før tap	5	918	884
910	1 143	Driftsresultat før tap		1 450	1 188
-33	-21	Tap på utlån, garantier og ubenyttede kreditter	7,8	-17	-36
943	1 164	Resultat før skattekostnad	5	1 467	1 224
212	261	Skattekostnad	20	342	285
731	904	Resultat for regnskapsåret		1 125	939
		Minoritetsinteresser		-	1
731	904	Majoritetsinteresser		1 125	938
56	60	Hybridkapitaleierernes andel av resultatet		60	56
675	844	EK-beviseierne og grunnfondets andel av resultatet		1 065	883
731	904	Resultat for regnskapsåret		1 125	939
7,7	9,3	Resultat / utvannet resultat pr. egenkapitalbevis	36	11,7	10,1

UTVIDET RESULTATREGNSKAP

MORBANK		MILLIONER KRONER		KONSERN	
2018	2019		Noter	2019	2018
731	904	Resultat for regnskapsåret		1 125	939
		Poster som ikke vil bli omklassifisert til resultatet			
		Estimatavvik pensjoner	18		
		Skatteeffekt estimatavvik pensjoner	18,20		
		Poster som vil bli omklassifisert til resultatet			
		Verdiendring basiswapper		-4	-20
		Skatteeffekt		1	5
		Verdiendring utlån med pant i bolig			
731	904	Totalresultat for regnskapsåret		1 122	924
		Minoritetsinteresser		1	1
731	904	Majoritetsinteresser		1 121	923

Note 1 til 38 er en integrert del av regnskapet.

Balanse

MORBANK		MILLIONER KRONER		KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019		Noter	31.12.2019	31.12.2018
Eiendeler					
1 287	462	Kontanter og fordringer på sentralbanker	21,22	462	1 288
3 010	4 063	Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	21,22,29	182	119
64 263	66 185	Netto utlån til kunder	5,6,9,10,11,21,22,33,34	106 334	102 942
17 691	16 807	Obligasjoner og sertifikater	21,22,23	19 916	14 598
369	189	Aksjer	21,22,24	190	370
197	251	Finansielle derivater	21,22,27	757	619
1 858	1 858	Eierinteresser i konsernselskaper	25		
584	968	Eierinteresser i tilknyttede selskaper	26	968	584
22	27	Immaterielle eiendeler	30	27	22
387	426	Varige driftsmidler	30	458	413
90	107	Andre eiendeler		205	171
89 758	91 344	SUM EIENDELER	5	129 499	121 125
Gjeld og egenkapital					
2 261	2 192	Gjeld til kredittinstitusjoner	14, 21, 22,29,34	1 793	1 918
56 546	57 963	Innskudd fra kunder	5,14,21,22	57 949	56 537
18 027	16 707	Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	14,21,22,28,34	53 430	48 323
179	213	Finansielle derivater	21,22,27	423	179
223	284	Betalbar skatt	20	361	309
288	387	Annen gjeld	32	425	328
61	43	Avsetninger for forpliktelser	18	43	61
51	49	Utsatt skatt	20	24	21
1 604	1 971	Ansvarlig lånekapital	4,14,21,22,28	1 971	1 604
79 240	79 809	Sum gjeld	5,14	116 418	109 280
1 603	1 623	Eierandelskapital	4,36	1 623	1 603
1 075	1 375	Hybridkapital	4	1 375	1 075
7 840	8 537	Annen egenkapital	4	10 083	9 167
10 518	11 535	Sum egenkapital	4	13 081	11 845
89 758	91 344	SUM GJELD OG EGENKAPITAL	5	129 499	121 125

Note 1 til 38 er en integrert del av regnskapet.

Kristiansand, 31. desember 2019 / 3. mars 2020

 Stein A. Hannevik Styrets leder	 Inger Johansen Styrets nestleder	 Tom Erik Jebsen	 Erling Holm	 Marit Kittilsen
 Mette Ramfjord Harv	 Jan Erling Tobiassen Ansattes representant	 Gunnhild Tveiten Gold Ansattes representant	 Geir Bergskaug Adm.dir.	

Endringer i egenkapital

MILLIONER KRONER	Egenkapital bevis	Overkurs fond	Utjevning fond	Hybrid kapital	Grunnfonds kapital	Gave fond	Annen egenkapital	Minoritets interesser	SUM
KONSERN									
Balanse 31.12.2017	783	451	341	1 075	7 165	61	1 230	2	11 108
Utdelt utbytte 2017							-94		-94
Overgangseffekter IFRS 9			1		4		-3		2
Betalte renter hybridkapital				-56					-56
Resultat 2018			27	56	514	40	302		939
Utvidet resultat							-15		-15
Disponert av gavefond						-39			-39
Andre endringer							1	-1	0
Balanse 31.12.2018	783	451	369	1 075	7 683	62	1 421	1	11 845
Utdelt utbytte 2018							-94		-94
Betalte renter hybridkapital				-60					-60
Resultat 2019			20	60	639	60	347	0	1125
Emisjon hybridkapital				300					300
Kjøp og salg av egne egenkapitalbevis			1						1
Utvidet resultat							-4		-4
Disponert av gavefond						-34			-34
Andre endringer					1		1		2
Balanse 31.12.2019	783	451	389	1 375	8 323	88	1 671	1	13 081
MORBANK									
Balanse 31.12.2017	783	451	341	1 075	7 165	61	94	0	9 970
Utdelt utbytte 2017							-94		-94
Overgangseffekter IFRS 9			1		4				5
Betalte renter hybridkapital				-56					-56
Resultat 2018			27	56	514	40	94		731
Disponert av gavefond						-39			-39
Balanse 31.12.2018	783	451	369	1 075	7 683	62	94	0	10 518
Utdelt utbytte 2018							-94		-94
Betalte renter hybridkapital				-60					-60
Resultat 2019			20	60	639	60	125		904
Emisjon hybridkapital				300					300
Kjøp og salg av egne egenkapitalbevis			0						0
Disponert av gavefond						-34			-34
Andre endringer				0	1				1
Balanse 31.12.2019	783	451	389	1 375	8 323	88	125	0	11 535

Note 1 til 38 er en integrert del av regnskapet.

Vises til note 36 vedrørende egenkapitalbevis, eierandelskapital og foreslått utbytte.

Kontantstrømoppstilling

MORBANK		MILLIONER KRONER		KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019			31.12.2019	31.12.2018
2 417	2 662	Renteinnbetalinger		3 749	3 258
-1 059	-1 185	Renteutbetalinger		-1 840	-1 518
348	334	Andre innbetalinger		346	380
-716	-770	Driftsutbetalinger		-898	-823
8	13	Inngått på konstaterte tap		13	8
-225	-225	Betalt periodeskatt		-289	-291
-27	-28	Betalte gaver		-28	-27
954	1 404	Endring innskudd fra kunder		1 399	958
2 286	-1 921	Endring utlån til kunder		-3 382	-5 464
506	0	Endring utlån til kredittinstitusjoner		0	117
246	-15	Endring innskudd fra kredittinstitusjoner		-108	-41
4 738	269	Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter		-1 038	-3 443
15 353	20 016	Innbetaling vedr. verdipapirer		12 258	17 414
-20 473	-18 948	Utbetaling vedr. verdipapirer		-17 380	-18 568
6	3	Innbetaling vedr. salg av driftsmidler		3	11
-50	-37	Utbetaling vedr. kjøp av driftsmidler		-40	-51
-246	-293	Utbetaling investering i datterselskaper og tilknyttede selskaper		-293	-246
-474	-12	Endring andre eiendeler		-108	-3
-5 884	729	Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		-5 560	-1 443
	-1 053	Endring utlån til kredittinstitusjoner		-63	0
1 039	-54	Endring innskudd fra kredittinstitusjoner		-17	1 055
3 900	3 600	Innbetalinger obligasjonsgjeld		16 063	13 770
-3 656	-4 815	Utbetalinger obligasjonsgjeld		-10 867	-10 052
-150	-154	Utbetaling utbytte og renter hybridkapital		-154	-150
0	300	Emisjon hybridkapital		300	
600	500	Emisjon ansvarlig lånekapital		500	600
-400	-134	Innfridd ansvarlig lånekapital		-134	-400
	-13	Endring annen gjeld		144	208
1 290	-1 823	Netto kontantstrøm fra finansieringsvirksomhet		5 772	5 031
144	-825	Netto endring likvider		-826	145
1 143	1 287	Likviditetsbeholdning 01.01.		1 288	1 143
1 287	462	Likviditetsbeholdning 31.12		462	1 288

Kontantstrømanalysen viser innbetalinger og utbetalinger av kontanter og kontantekvivalenter gjennom året. Oppstillingen er utarbeidet i henhold til direkteметоден. Kontantstrømmene er klassifisert som operasjonelle aktiviteter, investeringsaktiviteter eller finansieringsaktiviteter. Kontanter er definert som kontanter og fordringer på sentralbanker.

Note 1 til 38 er en integrert del av regnskapet.

Noter 2019 - Sparebanken Sør

Note 1	Regnskapsprinsipper	s. 27
Note 2	Skjønnsmessige vurderinger, estimater og forutsetninger	s. 35
Note 3	Risikostyring	s. 36
Note 4	Kapitaldekning	s. 39
Note 5	Segmentrapportering	s. 41
Note 6	Kredittområdet og kredittrisiko	s. 42
Note 7	Beskrivelse av tapsmodellen under IFRS	s. 45
Note 8	Tap på utlån, garantier og ubenyttede kreditter	s. 50
Note 9	Utlån fordelt på utlånstyper	s. 57
Note 10	Utlån fordelt etter geografiske områder, sektorer og næringer	s. 57
Note 11	Misligholdte engasjement	s. 59
Note 12	Valutarisiko	s. 60
Note 13	Renterisiko	s. 60
Note 14	Likviditetsrisiko	s. 61
Note 15	Renteinntekter og rentekostnader	s. 64
Note 16	Provisjonsinntekter	s. 65
Note 17	Inntekter fra finansielle instrumenter	s. 65
Note 18	Lønnskostnader og pensjon	s. 66
Note 19	Andre driftskostnader	s. 68
Note 20	Skatt	s. 69
Note 21	Finansielle instrumenter etter kategori	s. 70
Note 22	Virkelig verdi av finansielle instrumenter	s. 73
Note 23	Obligasjoner og sertifikater	s. 77
Note 24	Aksjer	s. 78
Note 25	Eierinteresser i konsernselskaper	s. 79
Note 26	Tilknyttede selskaper	s. 79
Note 27	Finansielle derivater	s. 80
Note 28	Obligasjonsgjeld og ansvarlig lånekapital	s. 80
Note 29	Utlån og gjeld til kredittinstitusjoner	s. 82
Note 30	Varige driftsmidler	s. 83
Note 31	Innskudd fra kunder	s. 85
Note 32	Annen gjeld	s. 85
Note 33	Gjennomsnittlige rentesatser	s. 86
Note 34	Opplysninger om nærstående parter	s. 86
Note 35	Godtgjørelser og liknende	s. 87
Note 36	Egenkapitalbevis, eierandelskapital og foreslått utbytte	s. 91
Note 37	Virksomhetssammenslutning	s. 92
Note 38	Hendelser etter balansedagen og betingede utfall	s. 93
	Beregninger	s. 94
	Alternative resultatmål	s. 95

NOTE 1 – REGNSKAPSPRINSIPPER

GENERELL INFORMASJON

Konsernet Sparebanken Sør består av morbanken Sparebanken Sør og datterselskapene Sparebanken Sør Boligkreditt AS, Sørmeglere Holding AS, AS Eiendomsvekst, Prosjektutvikling AS, og Transitt Eiendom AS. Konsernet driver bankvirksomhet på 34 steder og eiendomsmeglervirksomhet på 17 steder i Agder, Rogaland og Vestfold og Telemark fylke.

Banken kan innenfor rammene av vedtektene og den lovgivning som til enhver tid gjelder, utføre alle forretninger og tjenester som banker på generell basis har konsesjon til å utføre. Banken har konsesjon som verdipapirforetak. I konsernet Sparebanken Sør inngår Sparebanken Sør Boligkreditt AS som er et heleid datterselskap. Sparebanken Sør Boligkreditt AS ble etablert for å tilby lån med pant i bolig innenfor 75 % av boligens verdi.

Sparebanken Sør er en egenkapitalbevisbank. Banken og eiendomsmeglervirksomheten har sitt forretningskontor i Kristiansand.

Konsernregnskapet for 2019 ble avlagt av styret 3. mars 2020, og skal endelig fastsettes av forstanderskapet 26. mars 2020. Forstanderskapet er bankens øverste organ.

GRUNNLAG FOR UTARBEIDELSE AV REGNSKAPET

Anvendelse av IFRS

Konsernregnskapet og morselskapsregnskapet er utarbeidet i samsvar med International Financial Reporting Standards (IFRS) som er vedtatt av EU, samt norske opplysningskrav som følger av regnskapsloven. Sparebanken Sør avlegger regnskapet i norske kroner (NOK) som er funksjonell valuta til alle enheter i konsernet. Om ikke annet er angitt avrundes verdiene i regnskapet til nærmeste million.

Konsernregnskapet legger til grunn prinsippene i et historisk kost regnskap, med unntak av følgende regnskapsposter:

- Bygninger som er målt til regulert beløp
- Finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultatet og finansielle instrumenter over utvidet resultat

Konsernregnskapet er utarbeidet etter ensartede regnskapsprinsipper for like transaksjoner og hendelser under ellers like forhold.

Konsolidering og konsernselskaper

Konsernregnskapet omfatter morbanken og datterselskaper hvor banken alene eller sammen med datterselskaper har bestemmende innflytelse, normalt som følge av eierandel på mer enn 50 %. Interne transaksjoner og mellomværender blir eliminert.

Ved kjøp av datterselskaper elimineres kostprisen på aksjer i morselskapet mot egenkapitalen i datterselskapet på kjøpstidspunktet. Forskjellen mellom kostpris og netto bokført verdi av eiendeler i datterselskapet på kjøpstidspunktet, tillegges de eiendeler merverdien knytter seg til innenfor markedsverdien av disse eiendelene. Den delen av kostprisen som ikke kan tillegges spesifikke eiendeler, representerer goodwill. I den grad verdien av de overtatte eiendelene overstiger kostprisen, inntektsføres differansen.

I morbankens regnskap føres eierandelene i konsernselskapene ved første gangs innregning til kostpris. Andelene testes årlig for verdifall, og nedskrivning foretas om nødvendig til gjenvinnbart beløp.

Tilknyttet foretak og felleskontrollert virksomhet

Konsernet har investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomheter. Tilknyttet foretak er foretak der banken har betydelig innflytelse, men ikke kontroll eller felles kontroll, over den finansielle og operasjonelle styringen. Betydelig innflytelse foreligger normalt når banken har en eierandel mellom 20 % og 50 %.

Felleskontrollert virksomhet er en felleskontrollert ordning der de partene som har felles kontroll over ordningen har rett til ordningens netto eiendeler. Felles kontroll er den kontraktmessige avtalen om deling av kontroll over en ordning som bare foreligger når beslutninger om relevante aktiviteter krever enstemmighet mellom de partene som deler kontroll.

Tilknyttet foretak og felleskontrollerte virksomheter innregnes etter egenkapitalmetoden i konsernregnskapet. Det innebærer at eierandelene ved første gangs innregning føres til kostpris og justeres deretter for bankens andel av resultatet i de tilknyttede og felleskontrollerte selskapene.

Konsernets resultatandel fra investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet, er presentert på egen linje i resultatregnskapet. Ved indikasjoner på verdifall av investeringen, gjennomføres det en nedskrivningstest på den balanseførte verdien av investeringen. Et eventuelt verdifall blir innregnet i resultatandelen fra tilknyttet foretak eller felleskontrollert virksomhet i regnskapet. Når konsernets tapsandel overstiger investeringen i et tilknyttet

selskap, reduseres konsernets balanseførte verdi til null og ytterligere tap regnskapsføres ikke med mindre konsernet har en forpliktelse til å dekke dette tapet.

Andeler i felleskontrollerte selskaper er av ubetydelig størrelse i konsernet Sparebanken Sør.

I morbankens regnskap føres eierandelene ved første gangs innregning til kostpris. Andelene testes årlig for verdifall, og nedskrivning foretas om nødvendig til gjenvinnbart beløp.

Virksomhetssammenslutninger

Virksomhetssammenslutninger regnskapsføres i henhold til overtakelsesmetoden.

Vederlaget ved kjøp av virksomhet måles til virkelig verdi på oppkjøpstidspunktet. Transaksjonsutgifter resultatføres etter hvert som de påløper. Det betingede vederlaget er klassifisert som en forpliktelse og regnskapsføres til virkelig verdi i etterfølgende perioder med verdiendringen over resultatet.

Ved kjøp av en virksomhet vurderes alle overtatte eiendeler og forpliktelser for klassifisering og tilordning i samsvar med kontraktsbetingelser, økonomiske omstendigheter og relevante forhold på oppkjøpstidspunktet. Overtatte eiendeler og gjeld balanseføres til virkelig verdi i åpningsbalansen i konsernet.

Goodwill beregnes som summen av vederlaget og regnskapsført verdi av ikke-kontrollerende eierinteresse og virkelig verdi av tidligere eide eierandeler, med fradrag for nettoverdien av identifiserbare eiendeler og forpliktelser beregnet på overtakelsestidspunktet. Goodwill avskrives ikke, men testes minst årlig for verdifall.

Dersom virkelig verdi av netto eiendeler i virksomhetssammenslutningen overstiger vederlaget (negativ goodwill) inntektsføres differansen umiddelbart på oppkjøpstidspunktet.

INNETKTSFØRING

Renteinntekter og -kostnader knyttet til eiendeler og forpliktelser, som måles til amortisert kost, resultatføres løpende basert på en effektiv rentemetode. Alle gebyrer knyttet til rentebærende innlån og utlån inngår i beregningen av effektiv rente og amortiseres dermed over forventet løpetid. Renteinntekter og -kostnader knyttet til instrumenter, som måles til virkelig verdi over resultatet, presenteres som en del av netto renteinntekter. Verdiendringer, herunder verdiendringer knyttet til rentelementet, føres som netto inntekter fra andre finansielle instrumenter.

Provisjonsinntekter og -kostnader som er en direkte betaling for utførte tjenester, tas til inntekt når tjenesten er levert. Gebyrer for etablering av låneavtaler amortiseres over lånets forventede løpetid. Gebyrer knyttet til utlån som måles til virkelig verdi resultatføres direkte.

Utbytte inntektsføres når rett til å motta utbytte er vedtatt, hvilket normalt skjer på tidspunkt for foretakets (avgivers) generalforsamling.

FINANSIELLE INSTRUMENTER

Et finansielt instrument er enhver kontrakt som gir opphav til en finansiell eiendel for et foretak og en finansiell forpliktelse eller et egenkapitalinstrument for et annet foretak.

Finansielle instrumenter er verdsatt og klassifisert i samsvar med IFRS 9. Noteopplysninger er utarbeidet i samsvar med IFRS 7.

Innregning og fraregning

Finansielle eiendeler og forpliktelser balanseføres når banken blir part i instrumentets kontraktsmessige bestemmelser.

En finansiell eiendel fraregnes når de kontraktsmessige rettene til kontantstrømmene fra den finansielle eiendelen utløper, eller banken overfører den finansielle eiendelen på en slik måte at risiko- og fortjenestepotensialet ved den finansielle eiendelen i det alt vesentlige blir overført.

En finansiell forpliktelse fraregnes når forpliktelsen er innfridd, kansellert eller utløpt. Når en eksisterende finansiell forpliktelse erstattes med en ny forpliktelse fra samme långiver hvor vilkårene er vesentlig endret, eller vilkårene på en eksisterende forpliktelse er vesentlig modifisert, fraregnes den opprinnelige forpliktelsen og en ny forpliktelse innregnes. Forskjellen i balanseført verdi innregnes i resultat.

Klassifisering og måling

Måling av den finansielle eiendelen bestemmes ved første gangs innregning av eiendelen.

Konsernet klassifiserer sine finansielle eiendeler i fire kategorier:

- Virkelig verdi med verdiendringer over resultat.
- Virkelig verdi med verdiendringer over utvidet resultat (OCI – Other Comprehensive Income).
- Amortisert kost.
- Derivater øremerket som sikringsinstrumenter vurdert til virkelig verdi.

Klassifiseringen ved første gangs innregning er basert på om instrumentene holdes i en forretningsmodell både for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og for salg, og hvorvidt kontraktsfestede kontantstrømmer bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer.

Finansielle instrumenter som holdes for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer skal i utgangspunktet måles til amortisert kost.

Finansielle eiendeler som holdes både for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og for videresalg skal i utgangspunktet måles til virkelig verdi med verdiendringer over utvidet resultat (OCI).

Instrumenter med kontantstrømmer som ikke bare er betalinger av renter og hovedstol eller der formålet med eie av instrumentet ikke er å motta kontraktsfestede kontantstrømmer, skal måles til virkelig verdi med verdiendring over resultatet.

Finansielle forpliktelser er, ved førstegangsinnregning, klassifisert som lån og forpliktelser, eller derivater øremerket som sikringsinstrumenter i en effektiv sikring. Derivater er førstegangsinnregnet til virkelig verdi. Lån og forpliktelser innregnes til virkelig verdi justert for direkte henførbare transaksjonskostnader. Verdiendringer fra egen kredittisiko, hvor forpliktelsen måles ved bruk av virkelig verdi-opsjon, føres over utvidet resultat (OCI).

Derivater som benyttes i forbindelse med sikringsbokføring måles etter prinsippene for sikringsbokføring. Se eget avsnitt.

Boliglånsporteføljen i morbank vurderes til virkelig verdi over OCI. For konsern måles boliglånsporteføljen til amortisert kost.

Virkelig verdi med verdiendring over resultat

Alle derivater skal måles til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet, men derivater utpekt som sikringsinstrumenter skal bokføres i samsvar med prinsippene for sikringsbokføring.

Sparebanken Sør har valgt å føre beholdning av rentebærende obligasjoner, sertifikater og aksjer til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet. Dette er midler som styres, måles og rapporteres til ledelsen til virkelig verdi.

Fastrenteutlån kan innløses før forfall mot betaling for over- eller underkurser som oppstår som følge av bevegelser i markedsrenten. Sparebanken Sør sikrer renterisikoen for denne balanseposten gjennom derivater. Derivater skal alltid måles til virkelig verdi. Ettersom utviklingen i verdien av derivatene resultatføres, vil innregning av fastrentelån til amortisert kost føre til vesentlige svingninger i resultatet. Innregning til virkelig verdi over resultatet vil derved føre til en mer harmonisert sammenligning av derivatets resultat og verdiendring på fastrenteutlån.

Kategorien omfatter vidererente- og valutaswapper opprettet før 1.1.2018 som er benyttet som sikringsinstrumenter for virkelig verdisikring av obligasjoner utstedt med fast rente. Sikringsbokføring er videre omtalt i eget avsnitt nedenfor.

Virkelig verdi over utvidet resultat (OCI)

Utlån til personkunder med sikkerhet i bolig er i morbanken klassifisert til virkelig verdi over utvidet resultat. Dette kommer som en konsekvens av at utlånene på et senere tidspunkt kan selges til bankens heleide boligkredittforetak. Formålet er da ikke isolert til å motta kontraktsmessige kontantstrømmer, men også videresalg.

Kategorien omfatter videre rente- og valutaswapper benyttet som sikringsinstrumenter og som er inngått etter 1.1.2018. Her føres da verdiendringer som skyldes endringer i valutabasis over utvidet resultat (OCI). Sikringsbokføring er videre omtalt i eget avsnitt nedenfor.

Amortisert kost

Konsernet måler finansielle eiendeler til amortisert kost hvis følgende betingelser er oppfylt:

- Den finansielle eiendelen holdes i en forretningsmodell hvor formålet er å motta kontraktsfestede kontantstrømmer, og
- Kontraktsvilkårene for den finansielle eiendelen gir opphav til kontantstrømmer som utelukkende består av betaling av hovedstol og renter på gitte datoer.

Gjeldsinstrumenter hvor formålet kun er å holde instrumentet for å motta kontraktsmessige kontantstrømmer skal føres til amortisert kost. I konsernet er alle innlån og utlån med flytende rente klassifisert til amortisert kost.

I morbankens regnskap er det et unntak knyttet til utlån til personkunder med sikkerhet i bolig. Utlånene er klassifisert til virkelig verdi over utvidet resultat.

Derivater øremerket som sikringsinstrumenter vurdert til virkelig verdi

Rente- og valutaswapper som er benyttet som sikringsinstrumenter for virkelig verdisikring for obligasjoner utstedt med fastrente. Sikringsbokføring er videre omtalt i eget avsnitt.

Etterfølgende måling

Måling til virkelig verdi med verdiendring over resultatet

Virkelig verdi er den pris som ville blitt oppnådd ved salg av en eiendel eller betalt for å overføre en forpliktelse i en velordnet transaksjon mellom markedsdeltakere på måletidspunktet.

Måling av finansielle instrumenter som omsettes i et aktivt marked

Finansielle instrumenter med omsetning i et aktivt marked verdsettes til observerte markedspriser.

Måling av finansielle instrumenter som ikke omsettes i et aktivt marked

For finansielle instrumenter, som ikke omsettes i et aktivt marked, fastsettes den virkelige verdien ved hjelp av en egnet verdsettelsesmetode. Verdsettelsesmetodene baserer seg på nylig inngåtte transaksjoner mellom uavhengige parter, referanse til instrumenter med tilnærmet samme innhold eller ved diskontering av kontantstrømmer. Verdsettelsene baserer seg så langt som mulig på eksternt observerte parameterverdier.

Virkelig verdi på rentebærende verdipapirer fastsettes på bakgrunn av etablerte markedsverdier rapportert fra ledende eksterne markedsaktører, eller ved at virkelig verdi kalkuleres på grunnlag av markedets aktuelle rentekurve og kredittspreadkurve til enhver tid.

Ved beregning av virkelig verdi på inngåtte renteswapper legges markedets på enhver tid aktuelle interbank rentekurve til grunn.

For aksjer som ikke er børsnoterte eller handles aktivt, bygger verdifastsettelsen i hovedsak på verdsettelse utført av andre. Dersom dette ikke er tilgjengelig, verdsettes aksjene eller andelene med utgangspunkt i tilgjengelig regnskapsinformasjon.

Fastrenteutlån omsettes ikke i et aktivt marked. Banken må derfor fastsette en markedsspread for å estimere en virkelig verdi på lånene pr. 31.12. For fastrenteutlån i privatmarkedet er snittpriser for de 10 beste lån, opplyst på www.finansportalen.no benyttet som markedsrenter.

Måling til virkelig verdi med verdiendring over utvidet resultatet

Utlån til personkunder med sikkerhet i bolig måles løpende til virkelig verdi og verdiendringen føres over utvidet resultat. Dette gjelder kun i morbanken.

Måling til amortisert kost

Etterfølgende måling av finansielle instrumenter målt til amortisert kost gjøres ved bruk av effektiv rentes-metode og er gjenstand for tapsavsetninger. Gevinst og tap føres i resultat når eiendelen er fraregnet, modifisert eller nedskrevet.

Konsernets finansielle eiendeler til amortisert kost inkluderer kundefordringer og utlån til kunder med unntak av fastrentelån.

Amortisert kost er definert som balanseført verdi ved første gangs balanseføring, med fradrag for mottatte/betalte renter og avdrag, med tillegg av påløpte effektive renter, justert for netto nedskrivning og netto bokført effekt av eventuell verdisikring.

Effektiv rentemetode er en metode som beregner amortisert kost og som periodiserer renteinntekter/kostnader til relevant periode. Renteinntekter inntektsføres etter effektiv rentes metode. Den effektive rentesatsen er den renten som ved neddiskontering av lånets kontantstrømmer over forventet løpetid, gir en verdi lik lånets amortiserte kost på etableringstidspunktet.

Derivater øremerket som sikringsinstrumenter vurdert til virkelig verdi

Rente og valutaswapper måles til virkelig verdi i balansen. Verdiendringer føres over resultat med unntak av rente- og valutaswapper inngått fra og med 1.1.2018. Her vil verdiendringer som skyldes endringer i spreader, blir regnskapsført over utvidet resultat som en sikringseffekt.

Motregning

Finansielle eiendeler og forpliktelser motregnes og presenteres med et nettobeløp i balansen, kun i de tilfeller hvor selskapet har en juridisk håndhevbar rett til å motregne, samt har til hensikt å realisere eiendelen og gjøre opp forpliktelsen under ett.

Modifisering

Når de kontraktsregulerte kontantstrømmene fra en finansiell eiendel blir reforhandlet eller på annen måte endret, og reforhandlingen eller endringen ikke fører til fraregning av den finansielle eiendelen, beregnes den finansielle eiendelens brutto balanseførte verdi på nytt og en endringsgevinst eller et endringstap innregnes i resultatet.

Den finansielle eiendelens brutto balanseførte verdi beregnes på nytt som nåverdien av de reforhandlede eller endrede kontraktsregulerte kontantstrømmene, diskontert med den finansielle eiendelens opprinnelige effektive rente. Eventuelle påløpte kostnader eller honorarer justerer den endrede finansielle eiendelens balanseførte verdi og avskrives over den endrede finansielle eiendelens gjenværende levetid.

Nedskrivning av finansielle eiendeler

Konsernet har gjort en avsetning for forventede tap (ECL) på alle gjeldsinstrumenter som ikke er klassifisert som virkelig verdi over resultat. Det avsettes for forventet tap basert på relevant informasjon som er tilgjengelig på rapporteringstidspunktet, herunder historisk, gjeldende og fremtidig informasjon.

Tapsnedskrivninger beregnes utfra sannsynlighet for mislighold (PD), tap gitt mislighold (LGD) og eksponering ved mislighold (EAD). Målingen av avsetningen for forventet tap i modellen, avhenger av om kredittrisikoen har økt vesentlig siden første gangs balanseføring. Ved førstegangs balanseføring og når kredittrisikoen ikke har økt vesentlig etter førstegangs balanseføring skal det avsettes for 12-måneders forventet tap. 12-måneders forventet tap er det tapet som er forventet å inntreffe over levetiden til instrumentet, men som kan knyttes til begivenheter som inntreffer de første 12 månedene. Forventet kredittap over hele levetiden beregnes for eiendeler der kredittrisikoen har økt vesentlig siden første gangs innregning, med unntak av eiendeler som likevel vurderes å ha lav absolutt kredittrisiko på rapporteringstidspunktet.

For engasjementer som har vært kvalitativt vurdert så er forventet kredittap beregnet basert på nåverdien av alle kontantstrømmer over gjenværende forventet levetid. Dvs. forskjellen mellom de kontraktsmessige kontantstrømmer i henhold til kontrakten og den kontantstrømmen som konsernet forventer å motta, diskontert med effektiv rente på instrumentet. De forventede kontantstrømmene skal omfatte kontantstrømmer fra salg av sikkerhetsstillelse eller andre kredittforbedringer som er integrert i kontraktsvilkårene.

I balansen reduseres nedskrivninger på utlån engasjementenes balanseførte verdi. I resultatregnskapet består posten tap på utlån av konstaterte tap, endringer i nedskrivninger, inntekt på lån og avsetninger på garantier og ubenyttede kreditter, samt inngang på tidligere konstaterte tap. Tap på utlån er basert på modellberegninger samt kvalitative vurdering av bankens utlåns- og garantiportefølje i henhold til IFRS 9

For ytterligere beskrivelse vises det til note 7.

Lån med lav kredittrisiko

Banken benytter ikke unntaket for lav kredittrisiko for utlån til kunder. Forenklingsreglene benyttes for utlån til kredittinstitusjoner og sentralbanker. Dette innebærer at konsernet evaluerer hvorvidt instrumenter som hadde lav kredittrisiko ved førstegangsinnregning fortsatt har lav kredittrisiko på balansedato. Vurderingen gjøres ved å bruke relevant informasjon som er tilgjengelig uten utilbørlig kostnad og innsats.

Verdireduksjon på utlån som følger av kvalitative vurderinger

Nedskrivning for tap basert på kvalitative vurderinger foretas når det foreligger objektive og observerbare indikasjoner for at et utlån har verdifall som følge av kreditttap. En nedskrivning blir reversert når tapet er redusert og objektivt kan knyttes til en hendelse inntruffet etter nedskrivningstidspunktet. Alle utlån som anses som vesentlige blir vurdert for å se om det foreligger objektive indikasjoner på svekket kredittverdighet, og om den objektive indikasjonen med stor sannsynlighet vil medføre redusert fremtidig kontantstrøm til betjening av engasjementet.

Konsernet vurderer en finansiell eiendel som misligholdt dersom minimum ett av følgende kriterier inntreffer:

- Kontraktsfestede betalinger er overtrukket i mer enn 90 dager og beløpet overstiger 1000 kr.
- Konstaterte tap foreligger
- Ved konkurs
- Kvalitative vurderinger og tapsmerkinger foreligger.

Kvalitative vurderinger foretas når det foreligger observerbare data knyttet til engasjementet eksempelvis vesentlige finansielle vanskeligheter hos utsteder eller låntaker. Når låntakers långiver av økonomiske eller kontraktsmessige grunner knyttet til låntakers finansielle vanskeligheter har gitt låntaker innrømmelser som långiver ellers ikke ville ha vurdert og når det blir sannsynlig at låntaker vil gå konkurs eller utsettes for en annen form for finansiell omorganisering.

Verdireduksjon på utlån, garantier og ubenyttede kreditter som følger av modellberegninger

Utlån som ikke har vært gjenstand for kvalitative vurderinger for nedskrivninger inngår i beregningsgrunnlaget for modellbaserte nedskrivninger. Tilsvarende gjelder også for garantier og ubenyttede kreditter.

Modellen for nedskrivninger av finansielle eiendeler etter IFRS 9 gjelder for finansielle eiendeler som måles til amortisert kost og finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi over utvidet resultat. Standarden innebærer krav om tapsavsetninger også på nye utlån, ved at det skal gjøres en nedskrivning for forventet kreditttap som følge av forventet mislighold de nærmeste 12 månedene. Modellen beregner forventet tap for alle kunder på kontonivå. Modellen inkluderer også lånetilsagn, garantier og ubenyttede rammer på kreditter. For utlån hvor kredittrisikoen har økt vesentlig etter første gangs innregning, skal det foretas nedskrivning for forventet kreditttap over utlånenes løpetid.

Konstaterte tap

Når det er overveiende sannsynlig at tap er endelige, bokføres disse som konstaterte tap. Noen konstaterte tap vil være dekket gjennom tidligere foretatte kvalitativt vurderte tapsnedskrivninger, og konstateringen vil da føres mot tidligere avsetning. Konstaterte tap uten dekning i kvalitativt vurderte tapsnedskrivning, samt over- eller underdekning i forhold til tidligere tapsnedskrivninger, resultatføres.

Presentasjon i balanse og resultatregnskap

Utlån

Utlån balanseføres enten som utlån og fordringer på kredittinstitusjoner eller som netto utlån til kunder. Renter inngår i resultatregnskapet under renteinntekter fra eiendeler vurdert til amortisert kost. Verdiendringer, som skyldes nedskrivninger, føres i resultatet under tap på utlån, garantier og ubenyttede kreditter.

Verdiendringer på fastrenteutlån, som er målt til virkelig verdi, inngår i resultatet under netto inntekter fra finansielle instrumenter. Renter inngår i resultatregnskapet under renteinntekter fra eiendeler vurdert til virkelig verdi.

Verdiendringer på utlån til personkunder med sikkerhet i bolig (morbank), fremkommer under utvidet resultat.

Obligasjoner og sertifikater

I balanseposten inngår konsernets sertifikat og obligasjonsbeholdning. Renter inngår i resultatregnskapet under renteinntekter fra eiendeler vurdert til virkelig verdi. Alle verdiendringer føres i resultatregnskapet under netto inntekter fra finansielle instrumenter.

Aksjer

I balanseposten inngår konsernets aksjer som føres til virkelig verdi. Alle verdiendringene føres i resultatregnskapet under netto inntekter fra finansielle instrumenter.

Finansielle derivater (eiendeler og gjeld)

I balanseposten inngår finansielle derivater. Verdiendringer knyttet til derivatene føres i resultatregnskapet under netto inntekter fra finansielle instrumenter.

Gjeld til kredittinstitusjoner og innskudd fra kunder

I balanseposten inngår forpliktelser til kredittinstitusjoner og kunder. Renter inngår i resultatregnskapet under rentekostnader.

Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer

I balanseposten inngår utstedt verdipapirgjeld. Renter inngår i resultatregnskapet under rentekostnader. Ved førtidig innfrielse eller tilbakekjøp av utstedte obligasjoner føres evt. gevinst og tap under netto verdiendringer fra finansielle instrumenter.

Ansvarlig lånekapital

I balanseposten inngår utstedte ansvarlige lån. Renter inngår i resultatregnskapet under rentekostnader.

SIKRINGSBOKFØRING

Sparebanken Sør benytter sikringsbokføring når det gjelder bankens funding til fastrentevilkår, samt funding i utenlandsk valuta. Sikringen dekker renterisikoen og valutarisikoen i obligasjonene.

Bankens kriterier for å klassifisere et derivat som et sikringsinstrument er:

- Sikringen er forventet å være svært effektiv ved at den motvirker endringer i virkelig verdi til obligasjonen som utstedes.
- Det må være et økonomisk forhold mellom sikringsinstrumentet og det sikrede elementet, og effekten av kredittrisiko må ikke dominere verdiendringer i sikringsforholdet.
- Effektiviteten til sikringen kan måles pålitelig.
- Det er etablert tilfredsstillende dokumentasjon ved inngåelse av sikringen som blant annet viser at sikringen er effektiv og forventes å være effektiv hele løpetiden.

Sparebanken Sør benytter virkelig verdi-sikring. Sikringen måles og dokumenteres hvert kvartal for å påse at sikringen er effektiv. Som metode for å måle effektiviteten av sikringen, benyttes dollar-offset metode. Når sikringen er etablert og effektiv, vil rente- og valutaswapper balanseføres til virkelig verdi og resultatføres under netto inntekter fra finansielle instrumenter.

Sikringsobjektet balanseføres til amortisert kost. Endring i virkelig verdi knyttet til den sikrede risikoen regnskapsføres som et tillegg eller fradrag i balanseført verdi av obligasjonsgjelden og resultatføres under netto inntekter fra finansielle instrumenter.

IFRS 9 benytter kvalitative krav for sikringseffektivitet, og en prospektiv (fremtidsrettet) effektivitetstest anses tilstrekkelig.

For rente og valutaswapper opprettet fra og med 1.1.2018 vil verdiendringer som skyldes endringer i spredder, bli regnskapsført over utvidet resultat som en sikringseffekt.

Rente og valutaswapper opprettet frem til 1.1.2018 vil bokføres til virkelig verdi over resultat til disse forfaller.

Dersom det skulle inntreffe forhold som gjør at sikringen opphører, vil banken/konsernet amortisere verdiendringen knyttet til sikringsobjektet over gjenværende løpetid. Tilhørende sikringsinstrument vil fortsatt være pliktig til virkelig verdi med verdiendringer over resultat.

REGNSKAPSFØRING AV VALUTAKURSEFFEKTER

Inntekter og kostnader i valuta er omregnet til norske kroner etter kursene på transaksjonstidspunktet.

Balanseposter i valuta er sikret ved tilsvarende poster på motsatt side i balansen eller ved gjennomføring av sikringshandler. Valutaderivater (valutaterminer) handlet mot kunder avdekkes på tilsvarende måte mot annen ekstern motpart. Eiendeler og gjeld i fremmed valuta er omregnet til norske kroner etter bankenes midtkurser på balansedagen. Alle verdiendringer føres i resultatregnskapet under netto verdiendringer fra andre finansielle instrumenter.

VARIGE DRIFTSMIDLER

Varige driftsmidler føres i balansen til anskaffelseskost fratrukket akkumulerte av- og nedskrivninger. Ordinære avskrivninger er beregnet lineært over driftsmidlenes forventede økonomiske levetid. Det foretas årlig en revurdering av resterende levetid og restverdier for hvert driftsmiddel.

Ved hvert rapporteringstidspunkt blir det vurdert om det foreligger indikasjoner på verdifall. Dersom det er indikasjoner på verdifall på en eiendel, innhenter banken takster eller beregner eiendelens bruksverdi. Eiendelen nedskrives til høyeste verdi av virkelig verdi og bruksverdi. Grunnlaget for tidligere nedskrivninger vurderes samtidig.

Det er foretatt dekomponering av fast eiendom ved at det er beregnet verdi av tomt, tekniske installasjoner og bygning. Tomter avskrives ikke. Bygninger og tekniske anlegg avskrives over antatt levetid uten utrangeringsverdi. Påkostninger og periodisk vedlikehold avskrives over antatt levetid.

Leieavtaler

Konsernet som leietaker

Leieavtaler hvor det vesentlige av risiko og avkastning som er forbundet med at eierskap av eiendelen ikke er overført, klassifiseres som operasjonelle leieavtaler. Leiebetalinger klassifiseres som driftskostnad og resultatføres lineært over levetid. Sparebanken Sør har ikke inngått finansielle leieavtaler.

Konsernet som utleier

Konsernet presenterer eiendeler som er utleid som anleggsmidler i balansen. Leieinntekten inntektsføres lineært

over leieperioden. Direkte kostnader pådratt for å etablere den operasjonelle leieavtalen er tillagt den utleide eiendelens balanseførte verdi, og blir kostnadsført i leieperioden på samme grunnlag som leieinntekten

Konsernet implementerte IFRS 16 ved bruk av modifisert retrospektiv metode. Effekten av endringer i regnskapsprinsipper og effekten av førstegangsansendelse er beskrevet i note 30 – Varige driftsmidler og overgangseffekter IFRS 16.

Sparebanken Sør har tradisjonelt eid bygningsmassen der banken har hatt sine kontorer. Innføring av ny standard vil i liten grad medføre endringer i bokføring sett mot opprinnelig standard. Det har de siste årene vært en liten endring mot økt bruk av leide lokaler men i begrenset omfang. For Sparebanken Sør vil den nye standarden i all hovedsak være gjeldene mht leieavtaler der vi står som leietaker.

Innregning av leieavtaler og innregningsunntak

På iverksettelsestidspunktet for en leieavtale innregner konsernet en leieforpliktelse og en tilsvarende bruksretteieidel for alle sine leieavtaler, med unntak av følgende anvendte unntak:

- Kortsiktige leieavtaler (leieperiode på 12 måneder eller kortere)
- Eiendeler av lav verdi

For disse leieavtalene innregner konsernet leiebetalingene som andre driftskostnader i resultatregnskapet når de påløper.

Konsernet måler leieforpliktelser på iverksettelsestidspunktet til nåverdien av leiebetalingene som ikke betales på dette tidspunktet. Leieperioden representerer den uoppsigelige perioden av leieavtalen, i tillegg til perioder som omfattes av en opsjon enten om å forlenge eller si opp leieavtalen dersom konsernet med rimelig sikkerhet vil (ikke vil) utøve denne opsjonen. Leieforpliktelsen måles etterfølgende ved å øke den balanseførte verdien for å gjenspeile renten på leieforpliktelsen, redusere den balanseførte verdien for å gjenspeile utførte leiebetalinger og måle den balanseførte verdien på nytt for å gjenspeile eventuelle revurderinger eller endringer av leieavtalen, eller for å reflektere justeringer i leiebetalinger som følger av justeringer i indekser eller rater. Konsernet presenterer sine leieforpliktelser under annen gjeld i balanseoppstillingen.

Konsernet måler bruksretteieideler til anskaffelseskost, fratrukket akkumulerte avskrivninger og tap ved verdifall, justert for eventuelle nye målinger av leieforpliktelsen. Konsernet presenterer sine bruksrettigheter under varige driftsmidler i balanseoppstillingen.

Skille mellom tjenesteavtaler og leiekontrakt

IFRS 16 setter et skille mellom det som er tjenesteavtaler og det som er leieavtaler. Med det oppfattes et skille mellom hvilke avtaler som gir kunden en rett til å bruke en eiendel (leiekontrakt) og hvilke som representerer kjøp av tjenester. IFRS 16 definerer en leieavtale på følgende måte;

«en leieavtale er en kontrakt, eller del av en kontrakt, som overfører retten til å bruke den underliggende eiendelen for en periode mot vederlag. For å bli klassifisert som leieavtale må kontrakten overføre retten til å kontrollere bruken av en identifisert eiendel». Tjenesteavtaler representerer gjensidige uoppfylte kontrakter hvor leveringen anses å skje etter hvert som tjenesten ytes av leverandøren og forbrukes av kunden. Tjenesteavtaler faller ikke inn under ny IFRS 16 standard.

Utover ordinære husleieavtaler har Sparebanken Sør en betydelig avtale mht levering av IT systemer. I avtalen beskrives «business as a service» og at det er tjenester som mottas. Det er vurdert at avtalen er et tjenestekjøp da det ikke er mottatt en rett til å kontrollere bruken av en identifisert eiendel. Avtalen anses ikke å falle inn under standarden i IFRS 16.

PENSJONSKOSTNADER OG – FORPLIKTELSE

Ytelsesbasert ordning

Ytelsesbaserte pensjonsordninger, vurderes til nåverdien av de fremtidige pensjonsytelser som regnskapsmessig anses opptjent på balansedagen. Pensjonsmidler vurderes til virkelig verdi.

I tråd med IAS 19 er både forpliktelser knyttet til kollektive ordninger i livsforsikringselskap og usikrede forpliktelser inntatt i regnskapet i samsvar med beregninger utført av ekstern aktuar. Årets netto pensjonskostnad består av nåverdien av årets pensjonsopptjening og rentekostnad på pensjonsforpliktelsen, fratrukket forventet avkastning på pensjonsmidlene. Netto pensjonskostnad inngår i posten personalkostnader. Endringer i estimatavvik regnskapsføres over utvidet resultatregnskap (OCI) og planendringer blir resultatført løpende som personalkostnad. De kollektive ytelsesordningene i livsforsikringselskap er lukket. I 2016 ble ordningen avviklet ved overgang til innskuddspensjon.

Innskuddsbasert ordning

Ordningen innebærer at banken ikke gir løfte om en fremtidig pensjon. Banken betaler et årlig innskudd til de ansattes pensjonssparing. Innbetalinger til ordningen blir kostnadsført direkte.

INNETKSSKATT

Inntektsskatt periodiseres som en kostnad uavhengig av betalingstidspunktet. Skattekostnaden reflekterer således årets og fremtidig betalbar skatt som følge av årets aktivitet. Inntektsskatt, som ventes utlignet på årets resultat, inngår i årets skattekostnad og benevnes betalbar skatt. Utsatt skatt beregnes på bakgrunn av forskjeller mellom rapporterte skattemessige og regnskapsmessige resultater som vil utlignes i fremtiden. Skatteøkende og skattereduserende midlertidige forskjeller innenfor samme tidsintervall utlignes mot hverandre.

Eventuell netto utsatt skattefordel føres opp som en eiendel

i balansen når det er sannsynlig at de skattereduserende forskjellene vil kunne realiseres. Likeledes vil selskapet redusere eiendel ved utsatt skatt i den grad selskapet ikke lenger anser det som sannsynlig at det kan nyttiggjøre seg av den utsatte skattefordelen.

Formueskatt er beregnet og inngår i andre driftskostnader i resultatregnskapet og i betalbar skatt i balansen.

EGENKAPITAL

Sparebanken Sør har utstedte egenkapitalbevis på Oslo Børs. Egenkapitalen er splittet opp i egenkapitalbevis, overkursfond, utjevningsfond, sparebankens fond (grunnfondet), gavefond og annen egenkapital.

For å beregne egenkapitalbrøken skal egenkapitalbevis, overkursfond og utjevningsfond divideres på sum egenkapital fratrukket annen egenkapital og hybridkapital.

Gavefondet er en del av egenkapitalen. Når gaver innvilges i bankens gavekomité belastes bankens gavefond og det føres opp som en forpliktelse i balansen.

Foreslått utdeling av utbytte presenteres som annen egenkapital inntil endelig vedtak av utdelingen har funnet sted. Utdeling presenteres deretter som avsatt utbytte inntil utbetaling har funnet sted.

HYBRIDKAPITAL

Hybridkapital (fondsobligasjoner) er en obligasjon med avtalt rente. Hybridkapitalen er evigvarende og banken har en ensidig rett til å unnlate å betale renter til investorene under gitte vilkår. Hybridkapital tilfredsstiller ikke definisjonen av finansiell forpliktelse i henhold til IAS 32 og er klassifisert som egenkapital. Renter blir ikke presentert som en rentekostnad i resultatet, men som en reduksjon i annen egenkapital.

SEGMENTER / SEGMENTREGNSKAP

Segmentrapporteringen er inndelt i forhold til hvordan ulike virksomhetsområder rapporteres internt i bankvirksomheten og følges opp internt av ledelsen og styret.

Sparebanken Sør har to driftssegmenter;

- PM - Personmarked, inkludert lån overført til Sparebanken Sør Boligkreditt AS.
- BM - Bedriftsmarked, inkludert lån overført til Sparebanken Sør Boligkreditt AS.

Bankens stabsavdelinger, herunder kapitalmarked, og eiendomsmegling er ikke et separat rapporterbart segment og kommer inn under posten ufordelt.

KONTANTSTRØMOPPSTILLING

Kontantstrømoppstillingen viser innbetalinger og utbetalinger av kontanter og kontantekvivalenter gjennom året. Kontanter og kontantekvivalenter er definert som kontanter og fordringer på sentralbanker.

ENDRINGER I REGNSKAPSPRINSIPPER OG NOTE-OPPLYSNINGER

Banken har tatt i bruk følgende standarder og endringer i standarder med effekt fra 1. januar 2019.

IFRS 16 Leieavtaler

IFRS 16 ble utgitt i januar 2016 og erstatter IAS 17 Leieavtaler, IFRIC 4 Fastsettelse av hvorvidt en avtale inneholder en leieavtale, SIC-15 Operasjonelle leieavtaler - insentiver og SIC 27 Vurdering av innholdet i transaksjoner som har juridisk form som en leieavtale.

Konsernet implementerte IFRS 16 fra 1. januar 2019 ved bruk av modifisert retrospektiv metode, og sammenligningstall er følgelig ikke omarbeidet. Konsernet har innregnet overgangseffektene av standarden på implementeringsdato og følgelig var bruksrett og leieforpliktelse lik ved implementering. Det har dermed ikke vært foretatt justeringer mot egenkapital.

For utleier viderefører IFRS 16 i det alt vesentlige eksisterende prinsipper i IAS 17. I tråd med dette skal en utleier fortsette å klassifisere sine leieavtaler som operasjonelle eller finansielle leieavtaler, og regnskapsføre disse to typene leieavtaler forskjellig. Ved overgangen til IFRS 16 er konsernet ikke pliktig å gjøre justeringer i leieavtaler hvor det selv er utleier. Konsernet regnskapsførte leieavtalene sine fra tidspunkt for førstegangsanvendelse i henhold til IFRS 16.

For overgangseffekter se note 20 i årsregnskapet for 2019, samt note 38 i årsregnskapet for 2018. Overgangseffekten har vært lik for morbank og konsern. Dette da det ikke foreligger leiekontrakter av betydning, som omfattes av ny standard i konsernets datterselskaper. For Sparebanken Sør har implementeringen av IFRS 16, hatt marginale effekter.

VEDTATTE, IKKE IKRAFTTRÅDTE STANDARDER OG FORTOLKNINGER

Følgende nye standarder og fortolkninger til eksisterende standarder er offentliggjort og vil være obligatoriske for selskaps- og konsernregnskap i fremtidig regnskapsperiode, men uten at ledelsen har valgt tidlig anvendelse:

Endringer i IAS 1 og IAS 8 - Definisjonen av vesentlighet

International Accounting Standards Board (IASB) har utgitt endringer til definisjonen av vesentlighet for å gjøre det enklere for selskap å gjøre vesentlighetsvurderinger. Definisjonen av vesentlighet er et viktig konsept i IFRS rammeverket, og hjelper foretak med vurderingen av hvilken informasjon som skal inngå i deres regnskap. Den nye definisjonen fører til endringer i IAS 1 og IAS 8.

Endringene kommer som følge av tilbakemeldinger fra foretak om utfordringer knyttet til bruken og forståelsen av den tidligere definisjonen ved vurdering av om informasjon var vesentlig for regnskapet. Endringene samkjører definisjonen av vesentlighet på tvers av standardene og klargjør og forklarer definisjonen ytterligere. Endringene sørger også for at begrepet vesentlighet er konsistent i hele IFRS rammeverket.

Ikrafttredelse av endringene gjelder for regnskapsperioder som begynner på og etter 1. januar 2020, med mulighet for tidligimplementering. Konsernet planlegger ikke benytte seg av tidligimplementering av endringene.

Endringer i IFRS 9 og IFRS 7 som følge av IBOR reformen

Endringene gir foretak midlertidige lettelsener til særskilte krav knyttet til sikringsbokføring i perioden med usikkerhet før de nåværende referanserentene er byttet med alternative tilnærmet risikofrie renter (RFR).

For sikringsforholdene hvor lettelsene er anvendt er selskap påkrevd å gi ytterligere kvalitativ og kvantitativ informasjon. Endringene gir også et unntak fra informasjonskravene i IAS 8.28 f knyttet til opplysninger om effekten av endringene for hver post i finansregnskapet i inneværende og foregående periode.

Endringene gjelder for regnskapsperioder som begynner på eller etter 1. januar 2020, med mulighet for tidligimplementering. Kravene må anvendes retrospektivt. Konsernet planlegger ikke tidligimplementering av endringene.

Effekten av endringene i disse standardene er av ledelsen vurdert å ha liten betydning for selskaps- og konsernregnskapet.

NOTE 2 – SKJØNNSMESSIGE VURDERINGER, ESTIMATER OG FORUTSETNINGER

Utarbeidelse av konsernregnskapet medfører at ledelsen gjør estimater og skjønnsmessige vurderinger. Områder som i stor grad inneholder slike skjønnsmessige estimater, har høy grad av kompleksitet og hvor forutsetninger og estimater er vesentlige for morbank- og konsernregnskapet, er presentert under.

Generelt

Ved anvendelse av konsernets regnskapsprinsipper har bankens ledelse på enkelte områder utøvd skjønn og lagt til grunn antagelser om fremtidige hendelser som grunnlag for regnskapsføringen. Det vil naturlig nok være en iboende usikkerhet knyttet til regnskapsposter som bygger på bruk av skjønn og forutsetninger om fremtidige hendelser. Ved utøvelse av skjønn og fastsettelse av forutsetninger om fremtidige hendelser, vil ledelsen benytte tilgjengelig informasjon på balansedagen, historisk erfaring med lignende vurderinger, samt markedets og tredjeparters vurdering av de aktuelle forholdene. Selv om ledelsen legger til grunn sitt beste skjønn og bygger på de beste estimater som er tilgjengelig, må man påregne at faktiske utfall i enkelte tilfeller kan avvike vesentlig fra det som legges til grunn for regnskapsføringen. Estimater, antakelser og forutsetninger som representerer en betydelig risiko for vesentlige endringer i balanseført verdi på eiendeler og gjeld i løpet av neste regnskapsår, drøftes nedenfor.

Nedskrivninger på utlån

Alle utlån til kunder som er klassifisert til amortisert kost har en tapsavsetning basert på reglene i IFRS 9. Etter IFRS 9 skal tapsavsetninger innregnes på alle engasjementer basert på forventet kreditttap (ECL). Hver måned blir alle engasjementer beregnet for fremtidig forventet tap.

Det blir beregnet fremtidig forventet tap de neste 12 måneder ved førstegangsinnregning og alle engasjementer får en søknadsscore ved førstegangsinnregning.

For etterfølgende perioder vil engasjementer der det ikke er en vesentlig økning i kredittrisiko, bli beregnet og avsatt forventet tap for de neste 12 måneder. Dersom det har vært en vesentlig økning i kredittrisiko vil det bli beregnet og avsatt forventet tap for hele levetiden.

Dersom det foreligger observerbare data knyttet til engasjementer som for eksempel knytter seg til vesentlige finansielle vanskeligheter hos låntaker vil lånene bli vurdert kvalitativt. I slike tilfeller vil det gjøres en individuell vurdering av modellberegnet tap og dersom det er behov for det vil modellberegnet tap overstyres. Ved kvalitative vurderinger vil nedskrivninger beregnes som forskjellen mellom lånets bokførte verdi og nåverdien av fremtidige kontantstrømmer basert på effektiv rente på tidspunkt for førstegangsregning av kvalitativ nedskrivning.

Konsernet foretar en årlig gjennomgang av hele bedriftsmarkedsporteføljen. Store engasjementer, engasjement i mislighold og engasjement med høy risiko vurderes kvartalsvis.

Tapsnedskrivningene baserer seg i stor grad på konsernets risikoklassifiseringsmodeller. Konsernet har modeller for søknadsscore og porteføljescore som danner grunnlag for risikoklassifiseringen. Eventuelle svakheter i disse modellene påvirker tapsavsetningene som blir beregnet i modellen.

Vurdering av nedskrivninger der det foreligger objektive bevis på verdifall vil alltid baseres på en betydelig grad av skjønn. Prediksjoner basert på historisk informasjon kan vise seg å bli feil fordi man aldri kan vite med sikkerhet hvilken relevans historiske data har som beslutningsgrunnlag. Når sikkerhetsverdier er knyttet til spesielle objekter eller bransjer som er i krise, vil sikkerhetene måtte realiseres i lite likvide markeder, og vurdering av sikkerhetsverdier vil i slike situasjoner være beheftet med betydelig usikkerhet.

Modell for å beregne tap inneholder data for makroforhold og ved endringer i konjunkturer eller makroforhold må aktuelle parametere endres tilsvarende. Tidspunkt og hvilke parameter som skal oppdateres avhenger til dels av skjønnsmessige vurderinger og kan variere mellom de ulike bankene.

Kvaliteten i bankens score- og risikoklassifiseringsmodeller har også direkte innvirkning på beregnet tap.

Virkelig verdi av finansielle instrumenterr

Virkelig verdi av finansielle instrumenter er til dels beregnet basert på forutsetninger som ikke er observerbare i markedet. Dette gjelder særlig ved fastsettelse av relevant påslag for kredittrisiko, ved virkelig verdi-fastsettelse for fastrentepapirer i form av innlån, utlån og verdipapirer utstedt av andre. Ledelsen har i slike tilfeller basert sine vurderinger på den informasjon som er tilgjengelig i markedet kombinert med et beste skjønn. Slik informasjon vil blant annet være kredittvurderinger gjennomført av ledende markedsaktører.

NOTE 3 – RISIKOSTYRING

Sparebanken Sør skal maksimere sin langsiktige verdiskaping, og med dette mål er det en forutsetning at risiko er undergitt en aktiv og tilfredsstillende styring. En del av konsernets forretningsstrategi er å holde en lav til moderat risikoprofil for hele virksomheten. Risiko er et grunnleggende trekk ved å drive bankvirksomhet, og risikostyring er vesentlig for den daglige drift av banken og for styrets oppfølging. Det vises forøvrig til bankens Pilar 3 dokument som er tilgjengelig på bankens hjemmeside.

ORGANISERING

Styret

Styret har det overordnede ansvar for bankens totale risikostyring, og skal påse at banken har hensiktsmessige systemer for risikostyring og internkontroll. Styret fastsetter risikostrategier, rammeverk for risikoappetitt, risikoprofil og risikotoleranse. Styret fastsetter også strategi og retningslinjer for kapitalplan og sammensetning av kapitalen og godkjenner prosessen for å sikre tilstrekkelig kapitalnivå til enhver tid ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process).

Revisjonsutvalg og risikoutvalg

Styret har oppnevnt et eget revisjonsutvalg og et eget risikoutvalg som underutvalg av styret. Formålet er å foreta mer grundige vurderinger av relevante saksområder, herunder styrke arbeidet med overvåking av risiko samt finansiell rapportering og internkontroll.

Bankens ledelse

Administrerende direktør og øvrig ledelse har ansvaret for å implementere risikostyring og internkontroll. Saker som vedrører endringer eller implementering av ny policy og strategier i konsernet, skal alltid fremlegges ledergruppen for diskusjon og beslutning. Ledelsen vurderer risikosituasjonen kontinuerlig, og minst en gang årlig behandles den totale risikosituasjon og det tilhørende kapitalbehovet (ICAAP). Denne vurderingen legges deretter frem for styret.

Administrerende direktør har delegert oppgaver i henhold til det formelle ansvar for intern kontroll og risikostyring. Ansvar for gjennomføring av den årlige vurderingen av risikosituasjonen og kapitalbehovet er delegert til divisjon Risikostyring. Denne analysen skal være samordnet og integrert med øvrig planleggings- og strategiarbeid i banken. Det er videre delegert kontrolloppgaver til de enkelte linjeansvarlige innenfor rammer og vedtatte prinsipper, instruksjer og fullmakter.

Risikostyring dekker hele konsernet og utfører ikke aktiviteter som det er intensjon om at kontrollfunksjonen skal overvåke. Avdelingen skal identifisere, måle, vurdere og rapportere bankens totalrisiko, samt ha ansvar for compliance.

Internrevisor

Banken har ansatt internrevisorer. Dette er en overvåkingsfunksjon som uavhengig av administrasjonen for øvrig, foretar risikovurderinger, kontroller og undersøkelser av bankens internkontroll og styringsprosesser for å vurdere om de virker hensiktsmessig og betryggende..

Risikostyringsprosessen

Det foreligger forsvarlige og hensiktsmessige strategier og prosesser for risikostyring og vurdering av kapitalbehov og hvordan dette kan opprettholdes. Samlebetegnelsen for dette er ICAAP.

RISIKOKATEGORIER

Alle risikoer styres gjennom et rammeverk for risikoappetitt. Det finnes mål for de ulike risikoparametre. Sparebanken Sør opererer med følgende risikokategorier:

Kredittrisiko

Kredittrisiko er risiko for tap som skyldes at konsernets motparter eller kunder ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine betalingsforpliktelser overfor konsernet Sparebanken Sør. Kredittrisiko vedrører alle fordringer på motparter/kunder. En konsekvens av dette er dermed at arbeidet med kredittrisiko er høyt prioritert i daglig drift og i styrets oppfølging. I et låneforhold består kredittrisikoen i at låntaker ikke oppfyller låneavtalen, og at etablerte sikkerheter ikke dekker engasjementet.

Kredittrisiko er konsernets største risiko, og den risiko som krever mest kapital. Bankens målsetting er at kredittrisikoesponering skal være lav til moderat. Styret vedtar bankens kredittstrategi og kredittpolicy. Kredittrisiko styres også gjennom kredittbehandlingsrutiner, kredittvurderingsprosesser og bevilgningsfullmakter.

Bankens risikoklassifiseringssystem benyttes både i kredittvurderingsprosessen og til løpende oppfølging av risiko på porteføljenivå. Klassifisering av kunder blir basert på sannsynligheten for mislighold i løpet av en 12 måneders periode, hvor sannsynligheten blir beregnet ut fra ulike interne og eksterne finansielle data. Scorekort benyttes for å

dele kundene inn i 10 ulike risikoklasser samt en risikoklasse for misligholdte engasjementer, og engasjementer med tapsnedskrivninger. Risikoutvikling i porteføljen og migrasjon kartlegges og følges opp.

Styret, ledelsen og kontrollorganer mottar jevnlig rapportering av kredittrisiko. Sentralt i denne sammenhengen er utviklingen i utlån fordelt på ulike risikoklasser og bevegelse mellom klassene.

Oppgjørssisiko

Oppgjørssisiko er en form for kredittrisiko ved at kontraktspartner ikke oppfyller sine forpliktelser med hensyn til oppgjør i form av kontanter eller verdipapirer etter at banken har gitt beskjed om betaling eller overførsel av et verdipapir eller sikkerhet. Oppgjørssisiko som konsernet er eksponert mot vurderes som lav.

Motpartsrisiko

Motpartsrisiko er risiko for at bankens samarbeidspartnere på finansområdet ikke kan oppfylle sine forpliktelser i henhold til avtale med banken.

Det inngås derivatkontrakter i forbindelse med avdekking av risiko som oppstår i bankens ordinære virksomhet ved finansiering til fast rente og i annen valuta enn NOK, samt ved utlån til kunder til fast rente og i valuta, og ved derivathandel mot kunder. Derivatkontraktene skal etableres mot velrennomerte motparter med god rating og skal være regulert av et underliggende ISDA avtaleverk. Derivatkontrakt skal fordeles mot ulike motparter for å unngå motpartskonsentrasjon.

Banken forholder seg til regelverket for derivathandel under EMIR (European Market Infrastructure Regulation) vedrørende oppgjør, bekreftelser, dokumentasjon og myndighetsrapportering.

Bankens motpartsrisiko reguleres ved etablering av avtaler om sikkerhetsstillelse (Collateral Support Annex) mellom partene. Under CSA oppgjøret avstemmes derivatverdiene med derivatmotparten og oppgjør av collateral finner sted. Ved inngåelse av avtale om collateral oppgjør for verdiendringer i derivater, oppnås at banken opprettholder en lavest mulig motpartsrisiko. Bankens vil tilrettelegge for implementering av derivatclearing. I 2019 har banken etablert clearing mot London Clearing House gjennom clearing agent.

Konsentrasjonsrisiko

Konsentrasjonsrisiko er kredittrisiko i form av risiko for tap pga. stor samlet eksponering på en enkelt motpart eller tilknyttede grupper av motparter (store engasjementer), motparter med virksomhet innen samme bransje (næringskonsentrasjon) eller geografiske område (geografisk konsentrasjon).

Banken skal ha en moderat samlet konsentrasjonsrisiko. Merrisikoen som følge av debitor-konsentrasjon er etter bankens oppfatning til stede, men representerer ikke en vesentlig risiko for konsernet. Dette er en følge av lav

kredittrisikoeksponering når man tar hensyn til kvaliteten på sikkerhetene. Et tilsvarende resonnement kan gjøres i forhold til konsentrasjon på leietakersiden.

Den største konsentrasjonsrisiko for Sparebanken Sør er knyttet til «Eiendomsdrift». Dermed vil denne del av porteføljen være eksponert mot risikofaktorer som påvirker eiendomsselskaper spesifikt. Disse risikofaktorene er først og fremst arealledighet, leiepriser og rentenivå. Sistnevnte er en generell makrovariabel, men eiendomsselskaper er tyngre eksponert mot rentenivået enn mange andre bransjer som følge av høy låneandel, og fordi eiendom er en eiendel med lang levetid.

På enkeltengasjementsnivå vil det være store variasjoner i forhold til følsomhet mot disse faktorene, og hvordan engasjementet dermed bidrar til porteføljens konsentrasjonsrisiko. Dette avhenger bl.a. av leieforhold, eiendommenes beliggenhet og type bygg. I tillegg vil debtors finansielle situasjon ha stor betydning.

Banken har avsatt ekstra kapital under ICAAP for å dekke opp for konsentrasjonsrisiko.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko defineres som risikoen for at konsernet ikke er i stand til å innfri sine forpliktelser, eller ikke evner å finansiere sine eiendeler, samt at finansiering ikke kan oppnås uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger, i form av prisfall på eiendeler som må realiseres, eller i form av finansiering til et kostnadsnivå utover det normale. Likviditetsrisiko omfatter også risikoen for at finansielle markeder som banken ønsker å benytte, ikke fungerer.

Likviditetsrisiko styres gjennom konsernets likviditetsstrategi, overordnede og styrevedtatte retningslinjer, rutiner, samt gjennom styrevedtatte risikotoleransenivåer og rammer. Viktige operative styringsparametere er krav til innskuddsdekning, indikatorverdi for langsiktig finansiering, stressindikator for likviditetsutganger innenfor 30 dager (LCR), og i tillegg retningslinjer for overlevelsessevne i situasjoner uten tilgang på markedsfinansiering. Likviditetsrisikoen styres også ved å sikre fordeling av innlån fra kapitalmarkedet på ulike løpetider, innlånskilder og instrumenter. Det gjennomføres periodisk stresstesting av likviditetsrisiko, og det er etablert beredskaps- og gjenopprettingsplaner for konsernet.

Innskudd fra kunder er bankens mest stabile finansieringskilde. Styret legger vekt på at forholdet mellom innskudd fra kunder og utlån til kunder skal være tilpasset konsernets samlede finansieringssituasjon. Sparebanken Sør Boligkreditt AS representerer et viktig finansieringsinstrument for konsernet, som sikrer tilgang til langsiktig finansiering gjennom utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett.

Styrevedtatte risikotoleransenivåer for bankens likviditetsrisiko bygger på retningslinjer gitt av Finanstilsynet. Ved årsskiftet var likviditetsrisikonivåene innenfor de styrevedtatte kravene.

Konsernet har en likviditetsreserve i form av likvide rentebærende verdipapirer som tilfredsstiller myndighetspålagte og styrevedtatte krav til LCR-beholdning og likviditetsstresstesting. I tillegg har banken boliglån som er klagt for overføring til boligkreditselskapet. Bankens rentebærende likviditetsportefølje består av statspapirer, andre rentebærende verdipapirer med 0 i kapitalvekt, obligasjoner med fortrinnsrett og verdipapirer utstedt av norske kommuner og fylkeskommuner.

Bankens kortsiktige likviditetsrisiko styres blant annet ved tilpasning til Liquidity Coverage Requirement (LCR).

I tillegg til LCR, analyserer banken likviditetsrisikoen ved bruk av stresstester. I henhold til disse analysene vil konsernet kunne videreføre normal drift i mer enn 24 måneder i et stressalternativ, hvor ny markedsfinansiering antas ikke å være tilgjengelig og myndighetspålagte likviditetsreserver kan disponeres.

Sparebanken Sør skal ha en moderat til lav likviditetsrisiko. Likviditetsrisikoen skal være på nivå med sammenlignbare banker, men skal avstemmes mot bankens risikoprofil totalt sett og styrevedtatte krav til kapitaldekning. Risikoprofilen skal være tilpasset den aktuelle markedssituasjonen og utsiktene fremover.

Konsernets likviditetsrisiko rapporteres periodisk til styre.

Markedsrisiko

Markedsrisiko omfatter risiko knyttet til resultatvariasjoner på usikrede rente-, kredittspread-, valuta- og egenkapitalposisjoner. Tap kan oppstå som følge av bevegelser i renter og kredittspread, og ved svingninger i valuta- og aksjekurser. I tillegg vil det oppstå midlertidige resultateffekter knyttet til verdivurdering av avdekkingsforretninger (basisswapper), som benyttes for å avdekke rente- og valutarisiko som oppstår når banken gjennomfører finansiering i utenlandske markeder.

Sparebanken Sør skal ha en lav markedsrisiko. Styret har fastsatt retningsgivende risikotoleransenivåer for investering i aksjer, obligasjoner og for posisjoner i rente- og valutamarkedet. Etterlevelse av styringsmålene følges opp løpende og rapporteres til styret.

Renterisiko

Renterisiko er risiko for det økonomiske tap som oppstår ved endringer i rentenivået hvis rentebindingstiden for bankens forpliktelser og fordringer på og utenfor balansen, ikke er sammenfallende.

Renterisikorammen er fastsatt som en øvre ramme for hvor stort tapet på uavdekkede renteposisjoner kan være ved skift og vridninger i rentekurven. Renterisiko oppstår ved konsernets ordinære virksomhet i form av fastrente kundeutlån, rentederivater mot kunder, fastrenteplasseringer, samt finansiering til fast rente og i valuta avdekkes løpende.

Banken er eksponert for fixingrisiko i tilknytning til tidspunkt for rentefastsettelse på bankens markedsfinansiering til flytende 3 måneders Nibor, der tidspunkt for rentefastsettelsen på bankens utlånsmasse er avvikende i forhold til dette.

Valutarisiko

Valutarisiko er risiko for det økonomiske tap som oppstår ved ufordelaktig endring i verdien på aktiva- og passivposter (på og utenfor balansen) målt i basisvaluta (NOK) som følge av endring i valutakurser. Konsernet blir påvirket av svingninger i valutamarkedet gjennom sin aktivitet i valuta mot kunder. Ved avdekking av åpen valutaeksponering benyttes derivater (valutaterminer, swapper og opsjoner). Valutaeksponeringen måles ved en 25 prosent kursendring på valutaposisjonen. Det er fastsatt rammer for eksponering i enkeltvalutaer.

Ved finansiering i utenlandsk valuta oppstår rente- og valutarisiko, som følge av at finansieringen gjennomføres til fastrentevilkår og i en annen valuta enn NOK. Tilsvarende gjelder ved kjøp av rentebærende verdipapirer i valuta. Banken avdekker rente- og valutaeksponering ved å inngå derivatkontrakter med velrenomerte finansielle motparter. Kontraktene inngås under ISDA (International Swaps and Derivatives Association). Kontraktene cleares mot London Clearing House eller motpartsrisikoen ivaretas gjennom etablert avtale om oppgjør av sikkerheter (Credit Support Annex). Ved finansiering i valuta og avdekking av valutarisikoen, legges sikringsbokføring til grunn ved regnskapsføring av verdiendringer.

Kursrisiko (aksjerisiko)

Kursrisiko (aksjerisiko) består av markedsrisiko knyttet til posisjoner i egenkapitalinstrumenter, inkludert derivater med egenkapitalinstrumenter som underliggende. Eksponering måles som størrelsen på tapspotensialet hvor markedsverdien av aksjene faller med 30 %, og kursrisiko reguleres av rammer for maksimal aggregert posisjon i en aksjeportefølje.

Kredittspreadrisiko

Kredittspreadrisiko defineres som risiko for endringer i markedsverdien på et rentebærende verdipapir som følge av en generell endring i kredittmargin. En generell økning i kredittmarginer vil medføre en verdireduksjon på den portefølje av rentebærende verdipapirer. Endringer i kredittmargin er en konsekvens av endringer i investors krav til risikopåslag for skift i forventet kredittrisiko og/eller endringer i andre markedsforhold. For beregning av risikoeksponeringen benyttes Finanstilsynets stresstestmodell for kredittspreadrisiko. Bankens kredittspreadeksponering er knyttet til likviditetsporteføljen.

Forretningsrisiko

Forretningsrisiko defineres som risiko for uventede inntekts- og kostnadssvingninger som følge av endringer i eksterne forhold som konjunktursvingninger, konkurransesituasjon, kundeferd, manglende forretningsmessig utvikling, samt reguleringer fra offentlige myndigheter, dvs. andre forhold enn kredittisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko. Risikoen omfatter også omdømme- eller renommérisiko som er risikoen knyttet til økte tap, reduserte inntekter og /eller økte kostnader som en følge av at bankens renommé har blitt skadet.

Strategisk risiko

Strategisk risiko er definert som interne forhold hvor den strategiske risiko knytter seg til de strategier, planer og endringer som banken har eller legger opp til.

Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser. Dette kan være forstyrrelser eller avbrudd av driftsmessig art, brudd på prosedyrer, feil i IKT-systemer eller maskinvare, regelbrudd, bedragerier, brann eller kriminalitet.

Overvåking av operasjonell risiko skjer ved jevnlig kvalitative vurderinger. Banken har internkontrollrutiner og risikostyring som dekker alle vesentlige områder. Med risikostyring og internkontroll menes prosessen for å identifisere, analysere, håndtere og følge opp risikoene slik at samlet risikoeksponering er i samsvar med strategiske mål, og sikre at gjeldende lover og forskrifter, samt interne rutiner og retningslinjer etterleves. Internkontroll er et viktig redskap for å redusere den operasjonelle risikoen, både for avdekking og oppfølging.

Banken har en målsetting om å ha lav operasjonell risiko.

SIKRINGSINSTRUMENTER

Konsernet benytter følgende sikringsinstrumenter:

- Rentebytteavtaler (renteswapper) - avtaler om å bytte rentebetingelser for et bestemt nominelt beløp over et bestemt antall perioder.
- Valutaterminer - avtale om kjøp eller salg av fremmed valuta med oppgjør på et bestemt fremtidig tidspunkt.
- Rente- og valutabytteavtaler (cross-currency interest rate swap) - avtaler om å bytte både rente- og valutabetingelser.

Formålet med bruk av rente- og valutainstrumenter er å avdekke bankens rente- og valutaeksponering.

NOTE 4 – KAPITALDEKNING

Sparebanken Sør har en målsetting om å maksimere sin langsiktige verdiskaping. Konsernet har også en målsetting om at risikoprofilen skal være moderat til lav. Dette innebærer at god risiko- og kapitalstyring er et sentralt strategisk element.

Sparebanken Sør har etablert en strategi og prosess for risikomåling, -styring og -kontroll som gir oversikt over de risikoer banken er eksponert for. Dette gir dermed grunnlag for vurdering og beregning av bankens total kapitalbehov, og hvordan dette kan opprettholdes for å dekke de aktuelle risikoer på en tilstrekkelig måte. Prosessen betegnes som ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process). Vurderingen av kapitalbehovet inkluderer størrelse, sammensetning og fordeling av den ansvarlige kapitalen tilpasset nivået på de risikoer som banken er eller kan bli utsatt for, med bakgrunn i gjennomførte stresstester som viser hvilke endringer i makrovariabler som kan påføre banken større tap.

Styret fastsetter kapitalplan som skal sikre at banken til enhver tid har en kapitaldekning som ivaretar myndighetskrav og omgivelsenes forventninger. For å ha stor handlefrihet i forhold til strategiske valg og forretningsmessige muligheter velger banken å ha en større kapital enn det behovet som beregnes ut fra ICAAP.

Det ble innført en ny SMB-rabatt med virkning fra 31. desember 2019 for alle små og mellomstore bedrifter. Rabatten innebærer at kapitalkravet for SMB skal reduseres med en faktor på 23,8 prosent. For å kvalifisere til redusert kapitalkrav, må engasjementene være på maksimalt 1,5 mill. euro. I tillegg gjelder det kun bedrifter med årlig omsetning på maksimalt 50 mill. euro. Effekten for Sparebanken Sør medførte en reduksjon i beregningsgrunnlaget på 1,9 mrd. kroner og utgjorde en forbedring på ca. 0,4 prosentpoeng i ren kjernekapitaldekning.

Konsernet oppfylte kapitalkravene pr 31.12.2019 på henholdsvis 14,5 prosent for ren kjernekapital, 16,0 prosent for kjernekapital og 18,0 prosent for total kapital. Konsernets interne mål er 15,3 prosent i ren kjernekapitaldekning.

Finansdepartementet har vedtatt forskriftsendringer som satte EUs kapitalkravsregelverk CRR/CRD IV i kraft 31. desember 2019. Systemrisikobufferkravet økte fra 3 til 4,5 prosent. Det har tidligere vært signalisert en gradvis innføring av systemrisikobufferkravet innen 2021, men Finansdepartementet vil fastsette en overgangsregel for banker som benytter standardmetoden eller grunnleggende IRB som innebærer at disse bankene først skal oppfylle økt systemrisikobufferkrav med virkning fra 31. desember 2022.

Sparebanken Sør benytter standardmetoden for kreditt- og markedsrisiko og basismetoden for operasjonell risiko for å beregne kapitaldekning i henhold til gjeldende kapitaldekningsregler - Basel II.

MORBANK		MILLIONER KRONER	KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019		31.12.2019	31.12.2018
10 518	11 535	Sum balanseført egenkapital	13 081	11 845
		Kjernekapital		
-1 075	-1 375	Egenkapital som ikke kan medregnes i ren kjernekapital	-1 375	-1 075
-189	-245	Del av resultat som ikke kan medregnes i ren kjernekapital	-245	-189
-22	-27	Fradrag for immaterielle eiendeler og utsatt skattefordel	-27	-22
-24	-44	Fradrag for forsvarlig verdsettelse (AVA)	-27	-21
		Forholdsmessig andel ren kjernekapital fra Brage Finans AS	374	184
		Fradrag for interne eliminerings Brage Finans AS	-374	-187
-37	-104	Andre fradrag	-51	-21
9 171	9 740	Sum ren kjernekapital	11 356	10 514
		Annen kjernekapital		
1 075	1 375	Hybridkapital	1 375	1 075
		Forholdsmessig andel kjernekapital Brage Finans AS	36	15
0	0	Fradrag i annen kjernekapital	0	0
10 246	11 115	Sum kjernekapital	12 767	11 604
		Tilleggskapital utover kjernekapital		
1 604	1 971	Ansvarlig lånekapital	1 971	1 604
		Forholdsmessig tilleggskapital Brage Finans AS	49	27
-99	-101	Fradrag i tilleggskapitalen	-101	-99
1 505	1 870	Sum tilleggskapital	1 919	1 532
11 751	12 985	Netto ansvarlig kapital	14 686	13 135
		Minimumskrav ansvarlig kapital Basel II beregnet etter standardmetoden:		
3	2	Engasjement med lokale og regionale myndigheter	2	3
51	70	Engasjement med institusjoner	34	20
148	218	Engasjement med foretak	224	150
452	415	Engasjement med massemarked	520	537
3 104	3 029	Engasjement med pantesikkerhet i eiendom	4 167	4 213
76	92	Engasjement som er forfalt	98	80
2	2	Engasjement som er høyrisiko	2	2
403	384	Engasjement i obligasjoner med fortrinnsrett	107	86
299	334	Engasjement i egenkapitalposisjoner	184	151
49	49	Engasjement øvrig	49	62
4 587	4 595	Kapitalkrav for kreditt- og motpartsrisiko	5 387	5 304
1	1	Kapitalkrav for posisjons-, valuta- og varerisiko	1	1
240	259	Kapitalkrav for operasjonell risiko	313	298
0	1	CVA tillegg	1	0
0	0	Fradrag i kapitalkravet	0	0
4 828	4 856	Sum minimumskrav til ansvarlig kapital	5 702	5 603
60 354	60 702	Risikovektet balanse (beregningsgrunnlag)	71 275	70 036
		Forholdsmessig andel av beregningsgrunnlag Brage Finans AS	2 112	1 336
		Fradrag for interne eliminerings Brage Finans AS	-955	-484
		Risikovektet balanse etter konsolidering	72 432	70 888
15,2 %	16,0 %	Ren kjernekapitaldekning i %	15,7 %	14,8 %
17,0 %	18,3 %	Kjernekapitaldekning i %	17,6 %	16,4 %
19,5 %	21,4 %	Kapitaldekning i %	20,3 %	18,5 %
7,9 %	8,5 %	Uvektet kjernekapitalandel (Leverage ratio)	9,3 %	9,1 %

Fra og med 2017 rapporterer konsernet også kapitaldekning hvor samarbeidende grupper ble forholdsmessig konsolidert. For Sparebanken Sør gjelder dette Brage Finans AS hvor banken har mer enn 10 prosent eierandel.

NOTE 5 – SEGMENTRAPPORTERING

Sparebanken Sør har 3 driftssegmenter, personmarked (PM), bedriftsmarked (BM) og eiendomsmegling (Sørmegleren). Bankens egne investeringsaktiviteter er ikke et separat rapporterbart segment og kommer inn under posten ufordelt. Det vises til ytterligere omtale i regnskapsprinsipper om segmentene. Personmarked og bedriftsmarked avviker i denne sammenheng fra personkunder og bedriftskunder i rapportering på sektorer og næringer.

Segmentene inntektsfører og kostnadsfører faktiske inntekter og kostnader knyttet til utlån og innskudd i

balansen. Alle ansatte er knyttet til de ulike segmentene. Ved likviditetsmessige underdekning i de ulike segmentene så beregnes det en rentekostnad utfra en mellomregningsrente som fastsettes månedlig.

Konsernets avdelingskontorer er geografisk lokalisert i Agder, Rogaland og Vestfold og Telemark. Konsernet har også kunder i andre geografiske områder som betjenes via de etablerte kontorene. Utlån er i note 10 fordelt geografisk på områder.

Ingen av konsernets kunder står enkeltvis for mer enn 10 % av omsetningen. Dette gjelder både i 2019 og 2018.

Rapportering pr. segment		31.12.2019				
MILLIONER KRONER	PM	BM	Ufordelt og eliminerings	Sum bank-virksomhet	Sørmegleren	Totalt
Netto renteinntekter	1 084	760	81	1 926	0	1 926
Netto andre driftsinntekter	207	73	41	321	121	442
Driftskostnader	377	101	332	810	108	918
Driftsresultat før tap pr. segment	915	732	-210	1 437	12	1 450
Tap på utlån og garantier	2	-52	33	-17		-17
Resultat før skatt pr. segment	913	784	-243	1 454	12	1 467
Netto utlån til kunder	71 182	35 113	39	106 334		106 334
Andre eiendeler			23 093	23 093	73	23 166
Sum eiendeler pr. segment	71 182	35 113	23 132	129 426	73	129 499
Innskudd fra og gjeld til kunder	30 164	22 399	5 386	57 949		57 949
Mellomregn./annen gjeld	41 018	12 714	4 664	58 396	73	58 469
Sum gjeld pr. segment	71 182	35 113	10 051	116 345	73	116 418
Egenkapital			13 081	13 081		13 081
Sum gjeld og egenkapital pr. segment	71 182	35 113	23 131	129 426	73	129 499

Rapportering pr. segment		31.12.2018				
MILLIONER KRONER	PM	BM	Ufordelt og eliminerings	Sum bank-virksomhet	Sørmegleren	Totalt
Netto renteinntekter	1 000	686	43	1 729	0	1 729
Netto andre driftsinntekter	194	73	-33	234	109	343
Driftskostnader	383	99	301	783	101	884
Driftsresultat før tap pr. segment	811	660	326	1 180	8	1 188
Tap på utlån og garantier	12	-25	-23	-36		-36
Resultat før skatt pr. segment	799	685	349	1 216	8	1 224
Netto utlån til kunder	68 206	34 819	-84	102 942		102 942
Andre eiendeler			18 115	18 115	67	18 183
Sum eiendeler pr. segment	68 206	34 819	18 032	121 057	67	121 125
Innskudd fra og gjeld til kunder	28 719	21 208	6 610	56 537		56 537
Mellomregn./annen gjeld	39 488	13 611	-423	52 676	67	52 744
Sum gjeld pr. segment	68 206	34 819	6 187	109 213	67	109 280
Egenkapital			11 845	11 845		11 845
Sum gjeld og egenkapital pr. segment	68 206	34 819	18 032	121 058	67	121 125

Konsernet Sparebanken Sør rapporterer ikke segmenter i morbanken særskilt. Sparebanken Sør Boligkreditt AS er en integrert del av personmarkedet i konsernet og følgelig blir det misvisende å rapportere segmenter på morbank alene.

NOTE 6 – KREDITTOMRÅDET OG KREDITTRISIKO

Kredittrisiko representerer det største risikoområdet for konsernet. Styret fastsetter konsernets kredittstrategi som sammen med kredittpolitikk og retningslinjer for kredittprosessene skal sikre at kundeporteføljen har en akseptabel risikoprofil og bidrar til at konsernet kan maksimere sin langsiktige verdiskaping.

Sparebanken Sør har Agder, Rogaland, Vestfold og Telemark som sitt hovedmarked. I tillegg vil banken ha et nasjonalt markedssegment mot organisasjoner som inngår i KNIF (Kristen-Norges Innkjøpsfelleskap) og deres ansatte.

Bankens risikoklasser er følgende:

Misligholdsklasse	Nedre grense for mislighold, %	Øvre grense for mislighold, %
A	0,00	0,10
B	0,11	0,25
C	0,26	0,50
D	0,51	0,75
E	0,76	1,25
F	1,26	2,00
G	2,01	3,00
H	3,01	5,00
I	5,01	8,00
J	8,01	99,99
K	100,00	

Utlån fordelt på risikoklasser

Det benyttes modeller som er basert på interne og eksterne data for beregning av sannsynlighet for mislighold neste 12 måneder (PD) og forventet tap (ECL) på kunde- og porteføljenivå. Både personkunder og næringslivskunder scores månedlig, og deles inn i 11 klasser (A - K) ut fra sannsynlighet for mislighold. Klasse K er misligholdte lån. For definisjon av mislighold se note 1.

Tabellen under viser intervaller på de ulike risikoklasser basert på misligholdssannsynlighet.

Sannsynlighet for mislighold	
Lav risiko (A-D)	0,00 - 0,75%
Middels risiko (E-G)	0,76 - 3,00 %
Høy risiko (H-J)	3,01 - 99,99 %
Mislighold (K)	100 %

TOTALENGASJEMENT FORDELT PÅ RISIKOGRUPPER

I totalengasjement inngår saldo på innvilgede lån og kreditter til kunder, ubenyttet andel av innvilgede kreditter, samt garantirammer og etablerte garantier.

MORBANK				KONSERN					
31.12.2018		31.12.2019		MILLIONER KRONER		31.12.2019		31.12.2018	
Personkunder:									
25 105	78,2 %	27 385	81,3 %	Lav risiko	63 949	82,7 %	59 917	80,9 %	
5 958	18,6 %	5 436	16,1 %	Middels risiko	11 916	15,4 %	12 635	17,1 %	
647	2,0 %	641	1,9 %	Høy risiko	1 257	1,6 %	1 088	1,5 %	
31 710		33 463		Sum ikke forfalt eller nedskrevet	77 123		73 639		
384	1,2 %	215	0,6 %	Misligholdte og nedskrevne engasjementer	248	0,3 %	409	0,6 %	
32 094	100 %	33 678	100 %	Sum personkunder	77 370	100 %	74 048	100 %	
Næringslivskunder:									
21 924	51,0 %	22 300	50,8 %	Lav risiko	22 295	50,8 %	21 917	51,0 %	
15 116	35,2 %	16 949	38,6 %	Middels risiko	16 942	38,6 %	15 111	35,2 %	
4 778	11,1 %	3 848	8,8 %	Høy risiko	3 847	8,8 %	4 777	11,1 %	
41 818		43 098		Sum ikke forfalt eller nedskrevet	43 085		41 805		
1 134	2,6 %	824	1,9 %	Misligholdte og nedskrevne engasjementer	824	1,9 %	1 134	2,6 %	
42 952	100 %	43 922	100 %	Sum næringslivskunder	43 908	100 %	42 938	100 %	
75 046		77 599		Sum totalengasjement	121 279		116 986		

MIGRASJON MELLOM RISIKOGRUPPER GJENNOM ÅRET

For konsernet er det i personmarkedsporteføljen en positiv migrasjon i porteføljen. Samlet risiko for personkundeporteføljen vurderes som meget tilfredsstillende.

For næringslivsporteføljen har det vært en svak positiv migrasjon i porteføljen fra høy til middels risiko.

Klassifiseringen tar ikke hensyn til sikkerhetsverdier, men kun betalingsevne.

Maksimal kredittrisiko

Maksimal eksponering mot kredittrisiko for komponentene i balansen, inkludert derivater. Eksponeringen er vist brutto før eventuelle pantstillelser og tillatte motregninger.

MORBANK			KONSERN		
31.12.2018	31.12.2019	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018	
Eiendeler					
3 010	4 063	Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	182	119	
64 263	66 185	Netto utlån til kunder	106 334	102 942	
17 691	16 807	Obligasjoner og sertifikater	19 916	14 598	
197	251	Finansielle derivater	757	619	
85 161	87 306	Sum kreditteksponering balanseposter	127 189	118 278	
Finansielle garantistillelser og lånetilsagn					
1 432	1 380	Garantier	1 380	1 432	
1 109	119	Ubenyttede kreditter til kredittinstitusjoner			
8 901	9 674	Ubenyttede kreditter	13 195	12 155	
325	360	Lånetilsagn	360	325	
11 767	11 533	Sum finansielle garantistillelser og lånetilsagn	14 935	13 912	
96 928	98 839	Total kredittrisikoeksponering	142 124	132 190	

Sikkerheter

Konsernet benytter ulike sikkerheter for å redusere risiko avhengig av marked og type transaksjon. Hovedprinsipp for vurdering av sikkerheter er at realisasjonsverdi estimeres slik den antas å være i en situasjon hvor konsernet har behov for sikkerheten. Med unntak av engasjementer hvor det er foretatt nedskrivninger, er sikkerhetens verdi beregnet under forutsetning om fortsatt drift. Ved verddivurdering av sikkerhet tas det hensyn til estimerte salgskostnader. Hovedtyper av sikkerheter som benyttes er pant i fast eiendom (bolig/næringsbygg), kausjoner (forbrukerkausjoner og selvskyldnerkausjoner), registrerbart løsøre (varelager,

driftstilbehør) og fordringer. Estimert verdi av boliger som er sikkerheter for lån som er overført til Sparebanken Sør Boligkreditt AS oppdateres kvartalsvis, mens sikkerheter for øvrige lån minimum oppdateres ved behandling av nye kredittsaker eller ved engasjementsoppfølging. Konsernets utlån har gjennomgående meget god sikkerhet.

Sikkerheter personmarked

Den vesentligste delen av personmarkedsporteføljen er sikret med pant i bolig, og konsernets boliglånsportefølje har følgende fordeling av belåningsgrader (Loan to Value – LTV).

BELÅNINGSGRAD (LTV) FOR LÅN MED PANT I FAST BOLIG PR. 31.12.2019

LTV 31.12.2019	MORBANK		KONSERN	
	MILLIONER KRONER	%	MILLIONER KRONER	%
Under 40 %	1 827	7,3 %	7 909	12,1 %
40 - 50 %	1 521	6,1 %	6 620	10,1 %
50 - 60 %	2 838	11,3 %	10 918	16,7 %
60 - 70 %	5 166	20,6 %	18 972	29,0 %
70 - 75 %	2 656	10,6 %	7 863	12,0 %
75 - 80 %	3 412	13,6 %	4 685	7,2 %
80 - 85 %	2 581	10,3 %	2 928	4,5 %
85 - 90 %	1 876	7,5 %	1 993	3,1 %
90 - 95 %	1 230	4,9 %	1 268	1,9 %
95 - 100 %	1 203	4,8 %	1 241	1,9 %
Over 100 %	813	3,2 %	933	1,4 %
SUM	25 123	100 %	65 332	100 %

BELÅNINGSGRAD (LTV) FOR LÅN MED PANT I FAST BOLIG PR 31.12.2018

LTV 31.12.2018	MORBANK		KONSERN	
	MILLIONER KRONER	%	MILLIONER KRONER	%
Under 40 %	1 494	7,0 %	7 835	12,9 %
40 - 50 %	1 258	5,9 %	6 200	10,2 %
50 - 60 %	2 309	10,7 %	10 349	17,1 %
60 - 70 %	3 963	18,5 %	17 383	28,7 %
70 - 75 %	2 153	10,0 %	6 923	11,4 %
75 - 80 %	2 765	12,9 %	3 929	6,5 %
80 - 85 %	2 814	13,1 %	3 154	5,2 %
85 - 90 %	1 699	7,9 %	1 711	2,8 %
90 - 95 %	1 191	5,5 %	1 203	2,0 %
95 - 100 %	902	4,2 %	919	1,5 %
Over 100 %	930	4,3 %	931	1,5 %
SUM	21 477	100 %	60 537	100 %

Det understrekes at LTV-fordelingen er basert på en tradisjonell fordeling hvor hele lånet plasseres i det intervall hvor "den siste delen" av lånet hører til. Dette innebærer at reell LTV-fordeling vil være lavere enn det som fremgår av tabellen. For et lån som er innplassert med høy belåningsgrad vil reelt sett bare en del av dette lånevolumet ligge i intervallet med høy belåningsgrad, mens størstedelen av lånet vil ligge i de lavere intervaller.

Sikkerheter næringslivsmarkedet

Beregning og vurdering av sikkerhetsverdier for næringslivsengasjementer er mer kompleks enn for personmarkedet, og det vil hefte større usikkerheter ved estimater på porteføljenivå. Banken foretar imidlertid hyppige vurderinger av engasjementenes sikkerheter på individuell basis.

NOTE 7 – BESKRIVELSE AV TAPSMODELLEN UNDER IFRS

MODELL FOR NEDSKRIVNING

Modellen for nedskrivninger av finansielle eiendeler etter IFRS 9 gjelder for finansielle eiendeler som måles til amortisert kost og finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi over utvidet resultat. Modellen ble tatt i bruk ved implementeringer av IFRS 1.1.2018. De generelle prinsippene for nedskrivninger er beskrevet i note 1. Samme modell for beregning er benyttet for konsern, boligkredittforetak og morbank, men med forskjellige datodefinsjon når det gjelder første gangs innregninger.

Det avsettes for forventet tap basert på relevant informasjon som er tilgjengelig på rapporteringstidspunktet, herunder historisk, gjeldende og fremtidig informasjon. Tapet vises således i regnskapet før det har forekommet en tapshendelse, og fremtidige forventninger inkluderes i beregningene.

Tapsnedskrivninger beregnes utfra sannsynlighet for mislighold (PD), tap gitt mislighold (LGD) og eksponering ved mislighold (EAD). Hovedregel er at tapsavsetning beregnes utfra forventet kredittap over de neste 12 måneder eller forventet kredittap over hele levetiden. Forventet kredittap over hele levetiden beregnes for eiendeler der kredittaksien har økt vesentlig siden første gangs innregning, med unntak av eiendeler som likevel vurderes å ha lav absolutt kredittaksien på rapporteringstidspunktet. Dersom kredittaksien ikke har hatt vesentlig økning siden første gangs innregning vil tapsavsetning beregnes fra forventet kredittap over de neste 12 måneder. IFRS 9 innebærer krav om tapsavsetninger også på nye utlån, ved at det skal gjøres en nedskrivning for forventet kredittap som følge av forventet mislighold de nærmeste tolv månedene.

Vurdering av vesentlig forverring av kredittaksien

For vurdering av vesentlig forverring av kredittaksien benytter banken PD-nivå som hovedkriterium. Vurdering av vesentlig

forverring av kredittaksien tar utgangspunkt i både en relativ økning i PD og den absolutte endringen. Nivået er satt slik at både den relative endringen er vesentlig og at nivået i seg selv ikke er uvesentlig sammenlignet med hva som regnes som lav risiko. I tillegg er det lagt opp til at hvis det er en stor absolutt endring skal det uansett regnes som vesentlig forverret.

Grenser for vesentlig forverring og PD sjekk er oppsummert i tabellen nedenfor:

Parameter	PM	BM
Absolutt grense (a)	0,75 %	0,75 %
Relativ endring (b)	2	2
Absolutt endring (c)	5 %	5 %

Absolutt grense tilsvarer risikoklasse D. Risikoklasse D for BM tilsvarer punkt 0,625 %, men noen kunder scores med PM-modellen, og kan da få opp mot 0,75 %. Risikoklasse D for PM tilsvarer intervallet 0,5 % til 0,75 %.

Dersom økonomiske konjunkturer eller spesielle nasjonale/regionale utviklingstrekk tilsier at det er høyere risiko i enkelte bransjer/næringer, hensyntas dette ved å gjøre endringer i PD nivå på kunder i de aktuelle bransjer/næringer.

PD som grunnlag for forventet tap

Bankens PD-modell gir PD på kundenivå 12 måneder frem i tid. Banken har ved utgangen av 2019 ikke en livstids-PD-modell, men det arbeides med å få en modell på plass.

Ved beregning av forventet kredittap over engasjementets levetid er det sannsynlighet for mislighold over den samme levetiden som skal legges til grunn. Det er utviklet en metodikk for å estimere PD over levetiden. Denne baseres på å dekomponere levetiden i separate år og estimere PD for hvert år fram i tid.

Bankens PD-modeller valideres hvert år. PD-modellene er hybrid-modeller og gir ikke forventningsrette estimat. Siden tapsmodellen skal være forventningsrett, kalibreres PD til forventningsrette estimat før de benyttes i tapsmodellen

Populasjon

Modellen skal beregne forventet tap for alle kunder, på kontonivå og som ikke allerede er tapsført. Modellen inkluderer også lånetilsagn, garantier og ubenyttede rammer på kreditter. For utlån hvor kredittaksien har økt vesentlig etter første gangs innregning, skal det foretas nedskrivning for forventet kredittap over utlånenes løpetid. IFRS 9 nedskrivninger ble i 2018 og frem til og med april 2019 beregnet med utgangspunkt i uttrekk ved utgangen av foregående måned for alle bankens kunder. Fra mai 2019 er uttrekk ved utgangen av rapporteringsmåned benyttet ved beregning. Alle modellberegninger gjøres på kontonivå. Data som kun eksisterer på kundenivå knyttes til den enkelte konto. Eksempelvis tildeles risikoklasse på kundenivå slik at

alle kundens konti har samme score. De viktigste variablene i uttrekket er risikoklasse og PD med tilhørende rente, saldo, bevilgning og sikkerhetsdekning på beregningstidspunktet.

Lån som er innvilget men ikke diskontert på måletidspunktet, skal også med i beregningsgrunnlaget.

Iht. IFRS 9 skal det beregnes forventet tap også på fordringer på sentralbanker og kredittinstitusjoner. Konsernet har for regnskapsåret 2019 ikke avsatt tap knyttet til disse fordringene. Det benyttes her lavrisikounntaket i IFRS 9. Årsaken til dette er at hovedvekten på utlån til kredittinstitusjoner knytter seg til norske banker. Disse har en tilordning i risikoklasse B og en PD på 0,175 prosent. LGD anses å være lav da de har god rating fra eksterne ratingbyrå. Konsernet har vurdert at forutsetningen om lav kredittrisiko er oppfylt på balansedagen.

Etter at datagrunnlag er definert merkes de ulike kontoengasjementene og fordeles i de ulike trinnene. Fordeling i en av de tre "trinnene" i modellen er basert på deres risikoendring siden innvilgelse (endring i kredittrisiko). For beskrivelse av de enkelte "trinnene" vises det til

påfølgende forklaringer. Alle engasjement plasseres ved innregningstidspunktet i trinn 1, og flyttes på et senere tidspunkt til trinn 2 eller 3 i de tilfellene der det har vært en vesentlig økning i kredittrisiko. For engasjementer der det er foretatt kvalitativt vurderte nedskrivninger er disse tatt ut fra beregningsgrunnlaget til de modellbaserte tapsnedskrivningene, og de kvalitativt vurderte nedskrivningene tillegges nedskrivninger i trinn 3.

Kontoengasjement i mislighold er i modellen definert som alle kontoengasjement hvor kunden har risikoklasse K. For oversikt over Bankens risikoklasser henvises det til note 6 - Kredittområdet og kredittrisiko.

En kundes engasjement vurderes som misligholdt dersom kontraktsfestede betalinger er overtrukket i mer enn 90 dager og beløpet overstiger 1000 kroner, ved konkurs, konstaterte tap foreligger eller kvalitative vurderinger og tapsmerkinger foreligger. Se note 1 for beskrivelse av når kvalitative vurderinger foretas. Når en kunde har ett eller flere misligholdte lån, er det kundens totale engasjement som rapporteres som misligholdt og ikke det enkelte lån. Se også note 11.

Trinn 1

Dette er i de fleste tilfeller utgangspunktet for alle finansielle eiendeler som er omfattet av den generelle tapsmodellen. Finansielle instrumenter som har tilsvarende kredittrisiko som ved første gangs innregning og som ikke er klassifisert under trinn 2 og 3 omfattes av dette trinnet. Det beregnede forventede tapet som avsettes i regnskapet tilsvarer forventet tap de neste 12 månedene.

Trinn 2

I trinn 2 plasseres finansielle eiendeler som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko siden første gangs innregning. Om et kontoengasjement er vesentlig forverret eller ikke, defineres som en funksjon av sannsynlighet for mislighold (PD) på beregningstidspunktet og sannsynlighet for mislighold på innvilgelsestidspunktet. Forventet tap for eiendeler i trinn 2 beregnes over restløpetiden for eiendelen.

Modellen har følgende tilleggsindikatorer og overstyringsregler for kundeengasjement (utlån til kunder):

- For engasjement som kvalifiserer til ett-årig tapsberegning (trinn 1), vil det bli sjekket om det foreligger et 30 dagers mislighold/overtrekk. Dersom dette foreligger, vil kontoengasjementet bli overført til livstidsberegning (trinn 2). Dette gjelder overtrekk fra første krone, men eldre enn 30 dager.

- For engasjement som kvalifiserer til ett-årig tapsberegning (trinn 1), vil det bli sjekket om det foreligger større overtrekk. Dersom dette foreligger, vil kontoengasjementet bli overført til livstidsberegning (trinn 2). Dette gjelder overtrekk fra første dag, som er forholdsmessig større enn bevilgningen.
- Engasjement med endrede betalingsbetingelser eller refinansiering (forbearance) blir automatisk flyttet til trinn 2.
- Engasjementene sjekkes også mot en intern «watch list» som skal fange opp engasjementsspesifikk fremadskuende risiko.

Trinn 3

I trinn 3 i tapsmodellen er eiendeler som har hatt en vesentlig endring i kredittrisiko siden første gangs innregning og der det foreligger objektive bevis på tap på rapporteringstidspunktet. Modellen beregner i dette trinnet et forventet tap over restløpetiden for eiendelen. Dersom det er foretatt kvalitativt vurderte nedskrivninger overstyrer dette den modellbaserte beregningen.

Kvalitative vurderinger foretas når det foreligger observerbare data knyttet til engasjementet eksempelvis vesentlige finansielle vanskeligheter hos utsteder eller låntaker. Når låntakers långiver av økonomiske eller kontraktsmessige grunner knyttet til låntakers finansielle vanskeligheter har gitt låntaker innrømmelser som långiver ellers ikke ville ha vurdert og når det blir sannsynlig at låntaker vil gå konkurs eller utsettes for en annen form for finansiell omorganisering. Dersom det foreligger obeserverbare data på verdifall, vurderes det om de aktuelle hendelsene reduserer engasjementets estimerte fremtidige kontantstrømmer.

Samme modell benyttes for konsern, morbank og heleid boligkredittforetak, men med forskjellige datodefinsjon når det gjelder første innregning. På konsernnivå skal kontoens innvilgelsestidspunkt benyttes, mens det for boligkredittforetaket skal benyttes overførsesdato. For morbank skal man som hovedregel benytte innvilgelsestidspunkt, med mindre kontoen har vært registrert i boligkredittforetaket. I så tilfelle skal dato for overførsel til morbank benyttes.

Estimat på tap vil bli beregnet på grunnlag av 12 måneders sannsynlighet for mislighold (PD), tap gitt mislighold (LGD) og eksponering ved mislighold (EAD). Datagrunnlaget inneholder historiske data om den observerte sannsynligheten for mislighold (PD) og tap gitt mislighold (LGD). Dette vil danne grunnlag for å produsere estimater av fremtidige PD og LGD verdier. Bankens PD-modell gir PD, på kundenivå, ett år frem i tid. Banken har ikke en livstids-PD-modell. Ved beregning av forventet kredittap over engasjementets levetid er det sannsynlighet for mislighold over den samme levetiden som skal legges til grunn.

Migrasjon til lavere trinn

Et engasjement som har migrert til trinn 2 kan migrere tilbake til trinn 1 dersom det ikke lenger oppfyller kriteriene for migrering nevnt ovenfor. Det inngår ikke noen eksplisitt karanteneperiode før et engasjement kan migrere til lavere trinn, med unntak dersom lånet har fått forberancemerke. Engasjement som har gått i mislighold vil migrere til trinn 1 eller 2 når de ikke lengre er misligholdt.

Betalingslettelser (forbearance) og karantenetid

Engasjement med betalingslettelser kan være enten friske eller med begynnende betalingsproblemer. Dersom en kunde får betalingslettelser medfører dette at kundens engasjement får et forberancemerke. Faktorer som medfører at kunder blir merket med forbearance vil være endring i betalingsbetingelser eksempelvis avdragsutsettelse og refinansiering som følge av betalingsproblemer.

Når en kunde/konto blir merket med forbearance blir kunden/konto automatisk flyttet til trinn 2, dersom den ligger i trinn 1. Dersom kunden allerede er plassert i trinn 3, vil den bli liggende. Ved forbearance kan PD bli oppregulert.

Ved merking av lån med forbearance foreligger det en karantenetid før lån kan friskmeldes og således migrere tilbake til trinn 1.

Makroforhold og scenarier

Modellen inneholder data for makroforhold, og ved endringer i konjunktur eller makroforhold må aktuelle parametere endres tilsvarende før modellen kan kjøres. Parametere er i hovedsak satt på bakgrunn av empiri, og er benyttet med bakgrunn i pengepolitisk rapport/finansiell stabilitet, hentet fra Norges bank.

Banken benytter følgende 9 makrovariabler i modellen:

1. Internasjonal vekst i BNP
2. Nasjonal vekst i BNP (fastland)
3. Norges Banks styringsrente
4. Arbeidsledighet
5. Produksjonsgap
6. Boligprisvekst
7. Oljepris (USD)
8. Importveid valutakurs
9. Kredittvekst PM

Makrovariabler til grunn for scenarier:

	2019	2020	2021	2022	2023
BNP %	2,3	1,6	1,4	1,0	1,0
Boligpris %	1,6	3,1	2,8	2,7	2,7
Boligpris Region %	1,0	2,5	2,2	2,1	2,1
AKU %	3,8	2,8	3,8	3,2	3,2
Oljepris, \$	62,0	62,0	61,0	60,0	65,0
Styringsrente	1,00	1,50	2,00	2,25	2,25

Det er i modellen definert 3 scenarier, realistisk (base) scenario, optimistisk scenario og pessimistisk scenario. Alle scenarier er gjeldende fra og med beregningsdato, altså at vi på beregningstidspunkt befinner oss i den første scenarioperioden. Dette er gjort for at scenarioene skal ha effekt på hele beregningen, også trinn 1 og 3. Bakgrunn for vurderingene er en totalvurdering av alle sentrale elementer som påvirker utviklingen av norsk og regional økonomi, og om disse forhold tilsier at det bør foretas endringer i PD og/eller LGD nivå på enkeltbransjer, produkt- og markedssegmenter eller hele porteføljen.

Realistisk (base) scenario er et makroøkonomisk scenario som representerer forventet fremtidig økonomisk vekst de neste 5 år. Realistisk scenario er sammenlignbart med ICAAP scenarioet Base case. Scenariet bygger på at det forventes en stabil og moderat global økonomisk vekst samt stabil vekst i norsk økonomi de neste 5 år. Det forventes videre at den regionale økonomiske veksten de neste 5 år ligger på nivå med resten av landet.

Optimistisk scenario er et makroøkonomisk scenario som representerer en høykonjunktur med sterk økonomisk vekst. I år 5 konvergerer scenarioet mot en likevekt med realistisk scenario. I dette scenariet forventes det en positiv utvikling og sterk økonomisk vekst de neste 5 år. Oljepriser vil stige og Norsk økonomi vil oppleve en sterk økonomisk vekst.

Den regionale økonomiske veksten, forventes å ligge på nivå med resten av landet.

Pessimistisk scenario representerer en nedgangskonjunktur med svak økonomisk vekst. Pessimistisk scenario vil kunne representere en nedgangskonjunktur basert på en 25 års syklus, men som vil være en god del mildere enn kredittkrisen tidlig på 90 tallet. I år 5 konvergerer scenarioet mot en likevekt med realistisk scenario. I dette scenariet forventes det at veksten i de fremvoksende markedene vil avta. Økt proteksjonisme vil skape handelsbarrierer og den globale økonomiske veksten vil avta. Oljepriser synker og sammen med svak økonomisk utvikling hos våre viktigste handelspartnere, vil dette medføre en svak utvikling og vekst i norsk økonomi. Den regionale økonomiske veksten, forventes å ligge på nivå med resten av landet.

Sensitiviteter

Sparebanken Sør har i stor grad utlån sikret med pant i eiendom. Dette anses å være det parametere som i størst grad påvirker LGD. Med bakgrunn i at konsernet har mye utlån sikret med pant i eiendom er det utført sensitivitetsanalyse knyttet til endringer i porteføljens pantesikkerhet. Analysen er utført ved at man antar et fall i pantesikkerhet på hhv 10, 20 og 30 prosent det kommende året. Det er også foretatt analyser ved dobling av PD. Endringene gir følgende utslag i morbank og konsernets tapskostnad:

KONSERN 31.12.2019				
Tapsnedskrivning	Ved 10% reduksjon i pantesikkerhet	Ved 20% reduksjon i pantesikkerhet	Ved 30% reduksjon i pantesikkerhet	Ved dobling av PD
Herav nedskrivninger i BM	35	77	127	63
Herav nedskrivninger i PM	12	27	44	8
Totalt	47	104	171	71

MORBANK 31.12.2019				
Tapsnedskrivning	Ved 10% reduksjon i pantesikkerhet	Ved 20% reduksjon i pantesikkerhet	Ved 30% reduksjon i pantesikkerhet	Ved dobling av PD
Herav nedskrivninger i BM	35	77	127	63
Herav nedskrivninger i PM	7	16	27	5
Totalt	42	93	154	68

KONSERN 31.12.2018				
Tapsnedskrivning	Ved 10% reduksjon i pantsikkerhet	Ved 20% reduksjon i pantsikkerhet	Ved 30% reduksjon i pantsikkerhet	Ved dobling av PD
Herav nedskrivninger i BM	29	65	107	77
Herav nedskrivninger i PM	11	38	40	13
Totalt	40	103	147	90

MORBANK 31.12.2018				
Tapsnedskrivning	Ved 10% reduksjon i pantsikkerhet	Ved 20% reduksjon i pantsikkerhet	Ved 30% reduksjon i pantsikkerhet	Ved dobling av PD
Herav nedskrivninger i BM	29	65	107	77
Herav nedskrivninger i PM	7	29	25	9
Totalt	36	94	132	86

Banken har videre vurdert de ulike scenariene beskrevet ovenfor og vektet dem for å bestemme ECL. Prinsippene for vektingen er at det forventes at realistisk scenario vil inntreffe i 3 av 5 år (60 % sannsynlig), mens de to andre scenarier vil inntreffe i 1 av 5 år (20 % sannsynlig hver).

Parameter	PM	BM
Vekt optimistisk scenario	20,00%	20,00%
Vekt realistisk scenario	60,00%	60,00%
Vekt Pessimistisk Scenario	20,00%	20,00%

Validering

Formålet med validering av IFRS 9-systemet er å bekrefte at både modellen og prosessen fungerer etter hensikten og gir beste estimat knyttet til regnskapsposten. Systemet skal gi mest mulig forventningsrettet estimat for kreditttap (ECL) ut fra tilgang til informasjon og kunnskap på rapporteringstidspunktet. Beregning og forutsetninger er gjenstand for årlig validering. Valideringen resulterer i en valideringsrapport som behandles i Hovedkredittkomitéen. Basert på valideringsresultatene må det vurderes om modellen og prosessen er tilfredsstillende og om det er behov for justering av elementer eller parameterverdier i modellen.

Endringer i tapsmodellen 2019

Følgende endringer er foretatt i tapsmodellen i 2019 og påvirker estimatberegningen av modellberegnet tapsavsetning:

- Populasjon benyttet som uttrekk ble i 2018 og frem til og med april 2019 beregnet med utgangspunkt i utgangen av foregående måned for alle bankens kunder. Fra mai 2019 er uttrekk ved utgangen av rapporteringsmåned benyttet ved beregning. Dette har medført mer tidsriktige beregninger.
- Endring i kalibreringsfaktor for PD
- Mindre justeringer av makro på bakgrunn av validering

NOTE 8 – TAP PÅ UTLÅN, GARANTIER OG UBENYTTETE KREDITTER

Tap på utlån

Avsetning for tap og periodens tapskostnad er beregnet iht. IFRS 9 og er basert på forventet kreditttap (ECL) ved bruk av 3-trinns metode som er beskrevet i note 7.

De forskjellige elementene som inngår i tap og nedskrivninger på utlån, garantier og ubenyttede kreditter, er omtalt under note 1 Regnskapsprinsipper. Det vises også til notene 3 Risikostyring og 6 Kredittområdet og kredittrisiko.

MORBANK		MILLIONER KRONER	KONSERN	
31.12.18	31.12.19		31.12.19	31.12.18
-3	-6	Periodens endring i nedskrivninger trinn 1	-5	-3
-3	31	+ Periodens endring i nedskrivninger trinn 2	33	-7
-44	-89	+ Periodens endring i nedskrivninger trinn 3	-89	-43
22	41	+ Periodens konst. tap	41	22
4	18	+ Inntektsført som renter	18	4
8	13	- Periodens inngang på tidligere konstatert tap	13	8
-1	-1	+ Endring i nedskrivninger på garantier	-1	-1
-33	-21	= Periodens tapskostnad	-17	-36

Saldo på konstaterte tap pr 31.12.2019 utgjorde 132 mill. kroner. Tilsvarende beløp pr 31.12.2018 utgjorde 119 mill. kroner. Dette gjelder lån som er fraregnet og som konsernet fremdeles jobber med å inndrive.

KONSERN	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	
MILLIONER KRONER	Forventet tap over 12 måneder	Forventet tap over levetiden til instrumentet	Forventet tap over levetiden til instrumentet	Totalt
Tapsavsetning pr 1.1.2019	45	94	335	473
Overføringer				
Overført til trinn 1	47	-17	-30	0
Overført til trinn 2	-4	51	-47	0
Overført til trinn 3	-1	-2	3	0
Tap på nye utlån	20	39	37	96
Tap på fraregnet utlån *	-16	-24	-67	-107
Tap på gamle lån og andre endringer	-53	-13	0	-66
Tapsavsetning pr 31.12.2019	39	126	231	397
Avsetning tap på utlån	32	111	228	370
Avsetning tap på garantier og ubenyttede kreditter	8	15	4	27
Sum tapsavsetning	39	126	231	397

KONSERN	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	
MILLIONER KRONER	Forventet tap over 12 måneder	Forventet tap over levetiden til instrumentet	Forventet tap over levetiden til instrumentet	Totalt
Tapsavsetning pr 1.1.2018	51	99	416	566
Overføringer				
Overført til trinn 1	35	-32	-3	0
Overført til trinn 2	-5	5	0	0
Overført til trinn 3	0	-1	1	0
Tap på nye utlån	19	16	29	64
Tap på fraregnet utlån *	-10	-17	-83	-110
Tap på gamle lån og andre endringer	-44	23	-24	-46
Tapsavsetning pr 31.12.2018	45	94	335	473
Avsetning tap på utlån	39	88	331	458
Avsetning tap på garantier og ubenyttede kreditter	6	6	3	16
Sum tapsavsetning	45	94	335	473

* Tap på fraregnet utlån knytter seg til tap på lån som er innfridd eller overført mellom bank og kredittforetak.

Tap på gamle lån og andre endringer vil først og fremst være endringer i tap på lån og garantier som er med i inngående balanse og som fortsatt eksisterer.

I tabellen inngår også nedskrivninger på utenom balanseposter (ubenyttet kreditter og garantier). Disse er presentert som annen gjeld i balansen.

MORBANK	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	
MILLIONER KRONER	Forventet tap over 12 måneder	Forventet tap over levetiden til instrumentet	Forventet tap over levetiden til instrumentet	Totalt
Tapsavsetning pr 1.1.2019	44	91	330	466
Overføringer				
Overført til trinn 1	46	-16	-30	0
Overført til trinn 2	-3	50	-47	0
Overført til trinn 3	-1	-2	3	0
Tap på nye utlån	19	36	37	92
Tap på fraregnet utlån*	-15	-22	-67	-105
Tap på gamle lån og andre endringer	-53	-17	4	-66
Tapsavsetning pr 31.12.2019	37	120	230	387
Avsetning tap på utlån	29	105	226	360
Avsetning tap på garantier og ubenyttede kreditter	8	15	4	27
Sum tapsavsetning	37	120	230	387

MORBANK	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	
MILLIONER KRONER	Forventet tap over 12 måneder	Forventet tap over levetiden til instrumentet	Forventet tap over levetiden til instrumentet	Totalt
Tapsavsetning pr 1.1.2018	49	91	415	555
Overføringer				
Overført til trinn 1	31	-28	-3	0
Overført til trinn 2	-5	5	0	0
Overført til trinn 3	0	-1	1	0
Tap på nye utlån	18	15	29	62
Tap på fraregnet utlån*	-10	-15	-83	-108
Tap på gamle lån og andre endringer	-39	23	-29	-44
Tapsavsetning pr 31.12.2018	44	91	330	466
Avsetning tap på utlån	38	85	327	450
Avsetning tap på garantier og ubenyttede kreditter	6	6	3	16
Sum tapsavsetning	44	91	330	466

* Tap på fraregnet utlån knytter seg til tap på lån som er innfridd.

Tap på gamle lån og andre endringer vil først og fremst være endringer i tap på lån og garantier som er med i inngående balanse og som fortsatt eksisterer.

I tabellen inngår også nedskrivninger på utenom balanseposter (ubenyttet kreditter og garantier). Disse er presentert som annen gjeld i balansen.

NEDSKRIVNINGER FORDELT PÅ SEKTORER, NÆRINGER OG TRINN

MORBANK				KONSERN				
Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Sum tap pr 31.12.19	MILLIONER KRONER	Sum tap pr 31.12.19	Trinn 3	Trinn 2	Trinn 1
3	10	34	47	Personkunder	59	35	19	5
0	0	0	0	Offentlig	0	0	0	0
1	1	1	3	Primærnæring	3	1	1	1
4	2	4	9	Industri	9	4	2	4
7	21	66	94	Utvikling av eiendom	94	66	20	8
1	3	13	17	Oppføring av bygninger	17	13	3	1
15	70	58	143	Eiendomsdrift	142	58	68	15
0	0	24	25	Transport	25	24	0	0
1	3	18	22	Varehandel	22	18	3	1
0	1	0	1	Hotell og restaurant	1	0	1	0
0	1	0	2	Borettslag	2	0	1	0
2	6	8	16	Forretningsmessig tjenesteyting	16	8	6	2
2	2	3	7	Sosial tjenesteyting	7	3	2	2
37	120	230	387	Sum tapsavsetninger på utlån, garantier og ubenyttede kreditter	397	231	126	39
29	105	226	360	Tapsavsetninger på utlån	370	228	111	32
8	15	4	27	Tapsavsetninger på ubenyttede kreditter og garantier	27	4	15	8
37	120	230	387	Sum tapsavsetninger	397	231	126	39

MORBANK				KONSERN				
Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Sum tap pr 31.12.18	MILLIONER KRONER	Sum tap pr 31.12.18	Trinn 3	Trinn 2	Trinn 1
3	11	31	44	Personkunder	52	31	17	5
0	0	0	0	Offentlig	0	0	0	0
0	0	1	2	Primærnæring	2	1	0	0
1	2	35	38	Industri	38	35	2	1
11	9	36	56	Utvikling av eiendom	56	36	9	10
1	5	90	95	Oppføring av bygninger	96	91	4	1
22	52	100	174	Eiendomsdrift	173	101	50	22
1	2	7	9	Transport	9	7	1	1
1	4	20	25	Varehandel	25	20	4	1
0	1	0	1	Hotell og restaurant	1	0	0	0
1	1	0	2	Borettslag	2	0	1	0
1	3	9	13	Forretningsmessig tjenesteyting	13	9	3	1
3	2	3	7	Sosial tjenesteyting	7	3	2	3
44	91	330	466	Sum tapsavsetninger på utlån, garantier og ubenyttede kreditter	473	335	94	45
38	85	327	450	Tapsavsetninger på utlån	457	331	88	39
6	6	3	16	Tapsavsetninger på ubenyttede kreditter og garantier	16	3	6	7
44	91	330	466	Sum tapsavsetninger	473	335	94	45

Presentasjonen av næringer baserer seg på offentlige næringskoder og er gruppert slik konsernet rapporterer disse internt.

ENDRINGER I BRUTTO UTLÅN

MILLIONER KRONER	Amortisert kost					KONSERN 31.12.2019
BRUTTO UTLÅN	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Brutto utlån	Virkelig verdi	Sum brutto utlån inkl periodiserte renter
Brutto utlån 1.1.2019	86 297	10 411	978	97 686	5 714	103 400
Overført til trinn 1	1 518	-1 472	-45	0		0
Overført til trinn 2	-1 958	2 001	-43	0		0
Overført til trinn 3	-147	-62	209	0		0
Netto endring på eksisterende lån	-1 367	-473	-51	-1 890		-1 890
Nye lån	26 078	2 804	180	29 062	1 106	30 168
Fraregnet lån	-21 153	-2 499	-189	-23 842	-1 146	-24 988
Verdiendringer ført i perioden					15	15
Brutto utlån pr 31.12.2019	89 267	10 710	1038	101 016	5 689	106 704

MILLIONER KRONER	Amortisert kost					KONSERN 31.12.2018
BRUTTO UTLÅN	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Brutto utlån	Virkelig verdi	Sum brutto utlån inkl periodiserte renter
Brutto utlån 1.1.2018	81 141	10 372	257	91 770	6 316	98 086
Overført til trinn 1	4 433	-4 381	-52	0		0
Overført til trinn 2	-5 588	5 609	-21	0		0
Overført til trinn 3	-180	-116	295	0		0
Netto endring på eksisterende lån	-3 615	-313	492	-3 436		-3 436
Nye lån	37 571	2 366	336	40 273	1 334	41 607
Fraregnet lån	-27 465	-3 126	-330	-30 921	-1 867	-32 788
Verdiendringer ført i perioden					-69	-69
Brutto utlån pr 31.12.2018	86 297	10 411	978	97 686	5 714	103 400

MILLIONER KRONER	MORBANK 31.12.2019			
BRUTTO UTLÅN	Amortisert kost	Virkelig verdi over utvidet resultat	Virkelig verdi	Sum brutto utlån inkl periodiserte renter
Brutto utlån 1.1.2019	38 095	20 905	5 714	64 713
Overført til trinn 1	-	-	0	0
Overført til trinn 2	0	-	0	0
Overført til trinn 3	-	0	-	0
Netto endring på eksisterende lån	50	-449	-	-399
Nye lån	9 120	9 214	1 106	19 440
Fraregnet lån	-8 159	-7 920	-1 146	-17 224
Verdiendringer ført i perioden			15	15
Brutto utlån pr 31.12.2019	39 106	21 751	5 689	66 545

MILLIONER KRONER	MORBANK 31.12.2018			
BRUTTO UTLÅN	Amortisert kost	Virkelig verdi over utvidet resultat	Virkelig verdi	Sum brutto utlån inkl periodiserte renter
Brutto utlån 1.1.2018	35 861	24 980	6 316	67 157
Overført til trinn 1	-	-0	0	-0
Overført til trinn 2	-0	0	0	0
Overført til trinn 3	-	-0	-	-0
Netto endring på eksisterende lån	-1 401	-650	-	-2 051
Nye lån	12 223	12 288	1 334	25 845
Fraregnet lån	-8 588	-15 714	-1 867	-26 169
Verdiendringer ført i perioden		-	-69	-69
Brutto utlån pr 31.12.2018	38 095	20 905	5 714	63 714

MILLIONER KRONER				MORBANK 31.12.2019
BRUTTO UTLÅN AMORTISERT KOST	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Totalt
Brutto utlån pr 01.01.2019 til amortisert kost	31 360	5 886	849	38 095
Overført til trinn 1	810	-775	-35	-
Overført til trinn 2	-1 344	1 392	-48	0
Overført til trinn 3	-112	-44	155	-
Netto endring på eksisterende lån	482	-383	-48	50
Nye lån	7 556	1 418	146	9 120
Fraregnet lån	-6 887	-1 116	-156	-8 159
Brutto utlån pr 31.12.2019 til amortisert kost	31 866	6 378	863	39 106

MILLIONER KRONER				MORBANK 31.12.2018
BRUTTO UTLÅN AMORTISERT KOST	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Totalt
Brutto utlån pr 01.01.2018 til amortisert kost	31 035	4 696	130	35 861
Overført til trinn 1	1 574	-1 533	-41	-
Overført til trinn 2	-2 776	2 777	-1	-0
Overført til trinn 3	-153	-82	234	-
Netto endring på eksisterende lån	-1 714	-190	503	-1 401
Nye lån	10 906	1 000	317	12 222
Fraregnet lån	-7 512	-782	-293	-8 588
Brutto utlån pr 31.12.2018 til amortisert kost	31 601	5 886	849	38 095

MILLIONER KRONER				MORBANK 31.12.2019
BRUTTO UTLÅN VIRKELIG VERDI OVER UTVIDET RESULTAT	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Totalt
Brutto utlån pr 01.01.2019 over utvidet resultat	18 139	2 650	116	20 905
Overført til trinn 1	317	-308	-9	-
Overført til trinn 2	-142	137	6	-
Overført til trinn 3	-24	-18	42	0
Netto endring på eksisterende lån	-406	-42	-0	-449
Nye lån	8 312	884	18	9 214
Fraregnet lån	-6 955	-934	-30	-7 920
Brutto utlån pr 31.12.2019 over utvidet resultat	19 241	2 369	141	21 751

MILLIONER KRONER				MORBANK 31.12.2018
BRUTTO UTLÅN VIRKELIG VERDI OVER UTVIDET RESULTAT	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Totalt
Brutto utlån pr 01.01.2018 over utvidet resultat	22 021	2 843	116	24 980
Overført til trinn 1	921	-911	-10	-0
Overført til trinn 2	-1 218	1 237	-19	0
Overført til trinn 3	-17	-28	44	-0
Netto endring på eksisterende lån	-595	-44	-11	-650
Nye lån	11 128	1 133	27	12 288
Fraregnet lån	-14 101	-1 580	-32	-15 714
Brutto utlån pr 31.12.2018 over utvidet resultat	18 139	2 650	116	20 905

MILLIONER KRONER				KONSERN 31.12.2019
UBENYTTETDE KREDITTER OG GARANTIER (off balance)	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Totalt
Ubenyttede kreditter og garantier pr 01.01.2019	12 597	903	32	13 528
Overført til trinn 1	227	-220	-6	-
Overført til trinn 2	-520	533	-12	0
Overført til trinn 3	-40	-12	52	-
Netto endring på ubenyttede kreditter og garantier	-563	-205	-28	-796
Nye ubenyttede kreditter og garantier	3 250	458	7	3 716
Fraregnede ubenyttede kreditter og garantier	-1 583	-338	-10	-1 931
Ubenyttede kreditter og garantier pr 31.12.2019	13 362	1 120	35	14 517

MILLIONER KRONER				KONSERN 31.12.2018
UBENYTTETDE KREDITTER OG GARANTIER (off balance)	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Totalt
Ubenyttede kreditter og garantier pr 01.01.2018	11 868	778	44	12 690
Overført til trinn 1	263	-256	-7	0
Overført til trinn 2	-643	647	-2	-
Overført til trinn 3	-13	-6	19	-
Netto endring på ubenyttede kreditter og garantier	-734	-283	6	-1 010
Nye ubenyttede kreditter og garantier	3 706	150	0	3 856
Fraregnede ubenyttede kreditter og garantier	-1 853	-126	-128	-2 007
Ubenyttede kreditter og garantier pr 31.12.2018	12 592	903	32	13 528

MILLIONER KRONER				MORBANK 31.12.2019
UBENYTTETDE KREDITTER OG GARANTIER (off balance)	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Totalt
Ubenyttede kreditter og garantier pr 01.01.2019	9 428	873	32	13 333
Overført til trinn 1	214	-208	-6	-
Overført til trinn 2	-510	522	-12	0
Overført til trinn 3	-40	-12	52	-
Netto endring på ubenyttede kreditter og garantier	-658	-2052	-28	-888
Nye ubenyttede kreditter og garantier	3 025	457	7	3 490
Fraregnede ubenyttede kreditter og garantier	-1 536	-334	-10	-1 881
Ubenyttede kreditter og garantier pr 31.12.2019	9 923	1 096	34	11 054

MILLIONER KRONER				MORBANK 31.12.2018
UBENYTTETDE KREDITTER OG GARANTIER (off balance)	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Totalt
Ubenyttede kreditter og garantier pr 01.01.2018	9 626	734	43	10 403
Overført til trinn 1	229	-222	-7	0
Overført til trinn 2	-623	624	-2	-
Overført til trinn 3	-13	-6	19	-
Netto endring på ubenyttede kreditter og garantier	-865	-283	6	-1 141
Nye ubenyttede kreditter og garantier	2 875	148	0	3 023
Fraregnede ubenyttede kreditter og garantier	-1 801	-122	-28	-1 951
Ubenyttede kreditter og garantier pr 31.12.2018	9 428	873	32	10 333

Forventet årlig gjennomsnittlig netto tap

Det er 397 mill. kroner i nedskrivninger knyttet til tap på utlån, garantier og ubenyttede kreditter pr. 31.12.2019 (473 mill. kroner pr. 31.12.2018). Disse er relatert til ulike risikoklasser.

Alle engasjementer til bedriftsmarkedet prises individuelt basert på blant annet risiko, krav til lønnsomhet og konkurransesituasjonen. Prisingen gjenspeiler derfor blant annet risikoen i engasjementet og oppnådde marginer er gjennomgående større ved høyere risiko.

Boliglån prises basert på en prismatrise, hvor både låne- utmåling og risikoklassifisering gjenspeiles.

Konsernet har avsatt for forventet tap utfra både kvalitative vurderinger, samt modellberegninger. Dette har ført til noe større svingninger i tapskostanden de siste årene. Det forventes også svingninger i tapskostnader i tiden fremover. Basert på bankens sammensetning av utlånsporteføljen, konjunkturutviklingen og lokale markedsforhold, forventes det at tapene i Sparebanken Sør vil ligge på et samlet lavt nivå også i 2020. For perioden 2019-2021 opprettholdes det en målsetting om at bankens totale tapsnivå skal ligge under 0,20 prosent av brutto utlån.

NOTE 9 – UTLÅN FORDELT PÅ UTLÅNSTYPER

MORBANK				KONSERN					
31.12.2018		31.12.2019		MILLIONER KRONER		31.12.2019		31.12.2018	
				Utlån vurdert til amortisert kost					
6 334		6 920		Kasse-, drifts- og brukskreditter		15 478		14 548	
3 845		3 950		Byggelån		3 950		3 845	
27 788		28 082		Nedbetalingslån		81 365		79 120	
37 967		38 951		Sum utlån vurdert til amortisert kost		100 793		97 513	
				Utlån utpekt til virkelig verdi over resultatregnskapet					
20 893		21 733		Boliglån					
5 714		5 689		Fastrenteutlån		5 689		5 714	
26 607		27 422		Sum utlån utpekt til virkelig verdi over resultatregnskapet		5 689		5 714	
139		173		Opptjente renter		222		173	
64 713		66 545		SUM BRUTTO UTLÅN		106 704		103 400	
-450		-360		Nedskrivninger på utlån		-370		-458	
64 263		66 185		SUM NETTO UTLÅN		106 334		102 942	

For nedskrivninger se note 8 - Tap på utlån, garantier og ubenyttede kreditter.

NOTE 10 – UTLÅN FORDELT ETTER GEOGRAFISKE OMRÅDER, SEKTORER OG NÆRINGER

BRUTTO UTLÅN FORDELT PÅ GEOGRAFISKE OMRÅDER

MORBANK				KONSERN					
31.12.2018		31.12.2019		MILLIONER KRONER		31.12.2019		31.12.2018	
31 913	49,3 %	31 330	47,1 %	Vest-Agder		47 782	44,8 %	46 322	44,8 %
15 482	23,9 %	15 199	22,8 %	Aust-Agder		25 791	24,2 %	25 003	24,2 %
7 957	12,3 %	7 812	11,7 %	Telemark		11 743	11,0 %	11 384	11,0 %
4 991	7,7 %	4 899	7,4 %	Oslo		8 924	8,4 %	8 651	8,4 %
1 687	2,6 %	1 656	2,5 %	Akershus		2 802	2,6 %	2 716	2,6 %
991	1,5 %	973	1,5 %	Rogaland		2 675	2,5 %	2 593	2,5 %
1 557	2,4 %	4 503	6,8 %	Øvrig		6 765	6,3 %	6 559	6,3 %
135	0,2 %	173	0,3 %	Opptjente renter		222	0,2 %	173	0,2 %
64 713	100,0 %	66 545	100,0 %	SUM BRUTTO UTLÅN		106 704	100,0 %	103 400	100,0 %

Geografisk fordeling er basert på kundens bosteds-/forretningsadresse.

BRUTTO UTLÅN FORDELT PÅ SEKTORER OG NÆRINGER

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
28 575	30 034	Personkunder	70 126	67 282
550	498	Offentlig	499	551
947	1 157	Primærnæring	1 159	948
971	795	Industri	796	972
4 756	4 855	Utvikling av eiendom	4 836	4 663
1 516	1 386	Oppføring av bygninger	1 388	1 518
18 019	17 239	Eiendomsdrift	17 257	18 039
668	677	Transport	678	669
1 051	1 093	Varehandel	1 098	1 052
301	274	Hotell og restaurant	275	301
1 095	1 248	Borettslag	1 249	1 096
1 150	1 872	Forretningsmessig tjenesteyting	1 874	1 151
4 978	5 242	Sosial tjenesteyting	5 248	4 983
135	173	Opptjente renter	222	173
64 713	66 545	SUM BRUTTO UTLÅN	106 704	103 400
450	360	Nedskrivninger på utlån	370	458
64 263	66 185	SUM NETTO UTLÅN	106 334	102 942

GARANTIER FORDELT PÅ SEKTORER OG NÆRINGER

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
19	17	Personkunder	17	19
2	3	Offentlig	3	2
13	16	Primærnæring	16	13
208	241	Industri	241	208
393	324	Utvikling av eiendom	324	393
259	295	Oppføring av bygninger	295	259
153	119	Eiendomsdrift	119	153
93	95	Transport	95	93
180	176	Varehandel	176	180
9	7	Hotell og restaurant	7	9
0	0	Borettslag	0	0
62	45	Forretningsmessig tjenesteyting	45	62
40	40	Sosial tjenesteyting	40	40
1 432	1 380	SUM GARANTIER	1 380	1 432

UBENYTTET KREDITTER FORDELT PÅ SEKTORER OG NÆRINGER

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
3 442	3 551	Personkunder	7 085	6 636
323	404	Offentlig	403	322
156	205	Primærnæring	204	154
404	514	Industri	513	403
1 327	1 593	Utvikling av eiendom	1 613	1 420
514	575	Oppføring av bygninger	574	512
1 372	1 254	Eiendomsdrift	1 236	1 352
68	91	Transport	90	67
485	531	Varehandel	530	484
45	53	Hotell og restaurant	52	45
11	7	Borettslag	6	10
216	425	Forretningsmessig tjenesteyting	423	215
540	470	Sosial tjenesteyting	464	535
8 901	9 674	SUM UBENYTTET KREDITTER	13 195	12 155

ENGASJEMENT FORDELT PÅ SEKTORER OG NÆRINGER

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
32 036	33 603	Personkunder	77 229	73 938
875	905	Offentlig	905	875
1 116	1 379	Primærnæring	1 379	1 116
1 584	1 550	Industri	1 550	1 584
6 476	6 772	Utvikling av eiendom	6 773	6 476
2 289	2 257	Oppføring av bygninger	2 257	2 289
19 544	18 612	Eiendomsdrift	18 612	19 544
829	864	Transport	864	829
1 716	1 801	Varehandel	1 804	1 716
355	334	Hotell og restaurant	334	355
1 106	1 255	Borettslag	1 255	1 106
1 428	2 342	Forretningsmessig tjenesteyting	2 342	1 428
5 558	5 752	Sosial tjenesteyting	5 752	5 558
135	173	Opptjente renter	222	173
75 046	77 599	SUM ENGASJEMENT	121 279	116 986

NOTE 11 – MISLIGHOLDTE ENGASJEMENT

Konsernet vurderer en finansiell eiendel som misligholdt dersom minimum ett av følgende kriterier inntreffer:

- Kontraktsfestede betalinger er overtrukket i mer enn 90 dager og beløpet overstiger 1000 kr.
- Konstaterte tap foreligger
- Ved konkurs
- Kvalitative vurderinger og tapsmerkinger foreligger.

Kvalitative vurderinger foretas når det foreligger observerbare data knyttet til engasjementet, eksempelvis vesentlige finansielle vanskeligheter hos utsteder eller låntaker. Når låntakers långiver av økonomiske eller kontraktsmessige grunner knyttet til låntakers finansielle vanskeligheter har gitt låntaker innrømmelser som långiver ellers ikke ville ha vurdert og når det blir sannsynlig at låntaker vil gå konkurs eller utsettes for en annen form for finansiell omorganisering.

MISLIGHOLDTE ENGASJEMENT

MORBANK			KONSERN	
31.12.18	31.12.19	MILLIONER KRONER	31.12.19	31.12.18
213	276	Brutto misligholdte engasjement > 90 dager	286	213
783	763	Øvrige misligholdte engasjementer	787	797
996	1 039	Sum misligholdte engasjementer (trinn 3)	1 073	1 010
330	230	Trinn 3 nedskrivninger	231	335
666	809	Netto misligholdte engasjementer	842	675
33,1 %	22,1 %	Avsetningsgrad misligholdte engasjementer	21,5 %	33,2 %
0,33 %	0,41 %	Brutto misligholdte > 90 dager i % av brutto utlån	0,27 %	0,21 %

BRUTTO MISLIGHOLDTE ENGASJEMENT FORDELT PÅ SEKTORER OG NÆRINGER

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
215	215	Personkunder	249	229
781	824	Næringslivskunder	824	781
996	1 039	Sum misligholdte engasjement	1 073	1 010
0	0	Offentlig	0	0
17	16	Primærnæring	16	17
40	19	Industri	19	40
180	424	Utvikling av eiendom	424	180
177	25	Oppføring av bygninger	25	177
256	223	Eiendomsdrift	223	256
10	48	Transport	48	10
47	43	Varehandel	43	47
8	1	Hotell og restaurant	1	8
0	0	Borettslag	0	0
30	16	Forretningsmessig tjenesteyting	16	30
16	8	Sosial tjenesteyting	8	16
781	824	Sum næringslivskunder	824	781

Vektet gjennomsnittlig sikkerhetsdekning utgjorde 73 prosent for misligholdte engasjement pr. 31.12.2019 og 77 prosent for misligholdte engasjement pr. 31.12.2018. Sikkerhetsdekningen er graden av pantsatt sikkerhet knyttet til hvert lån, og kan ikke overstige 100 prosent.

NOTE 12 – VALUTARISIKO

Tabellen angir netto valutaposisjon for Sparebanken Sør medregnet finansielle derivater. I henhold til bankens interne regelverk skal nettoposisjoner i hver enkelt valuta ikke

overstige 20 mill. kroner og maksimal resultateffekt ved 25 % kursbevegelse skal maksimalt utgjøre 20 mill. kroner. Måling av valutarisiko er endret i 2019. Tidligere rapporterte banken resultateffekt ved 10 % kursbevegelse og rammen var på 10 mill. kroner.

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
2	2	Netto samlet valutaposisjon	2	2
0	0	Resultateffekt ved 10 % endring	0	0
1	1	Resultateffekt ved 25 % endring	1	1

NOTE 13 – RENTERISIKO

Renterisiko oppstår i forbindelse med bankens ordinære utlåns- og innlånsvirksomhet og i tilknytning til aktiviteter i norske og internasjonale penge- og kapitalmarkeder. Renterisiko er et resultat av at rentebindingstiden for bankens aktiva- og passiva side, samt for ikke balanseførte poster, ikke er sammenfallende. Renterisiko skal vurderes på bakgrunn av et stresstestscenario hvor hele rentekurven får et parallelt skift på 2 prosentpoeng. Det skal videre foretas en vurdering av hvordan stresstest scenarier (6 scenarier) med ulike vridninger i rentekurven påvirker bankens posisjoner. Det tilfellet som gir størst tapspotensial legges til grunn ved utmåling av renterisikoen. Renterisikorammen inkluderer også renterisiko i valuta. Beregning av renterisiko følger Finanstilsynets retningslinjer. Bankens styre har vedtatt rammer for maksimal renterisiko og det foretas kvartalsvis

rapportering til styret. Bankens renterisiko var ved årsskifte godt innenfor vedtatte rammer.

Konsernets renteposisjon innebar at en eventuell rentøkning på 2 prosentpoeng ble anslått til å kunne gi et positivt resultatbidrag tilsvarende 7 mill. kroner pr. 31.12.2019. For banken er tilsvarende tall 41 mill. kroner.

Renterisiko styres ved valg av rentebinding på eiendels- og gjeldsposter og ved bruk av finansielle derivater.

Rentefølsomhet

Tabellen angir effekten på bankens resultat ved 2 prosentpoengs parallell rentestigning og en vridning i rentekurven for bankens totale renteposisjoner. I henhold til bankens interne regelverk skal denne effekten utgjøre maksimalt 125 mill. kroner. Tabellen viser utgangen av de siste 2 årene.

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
45	41	Parallellskift og vridning i rentekurven	7	31

NOTE 14 – LIKVIDITETSRISIKO

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å innfri sine forpliktelser, eller ikke har evne til å finansiere ordinær utlånsvekst.

Likviditetsrisiko styres gjennom konsernets likviditetsstrategi, overordnede og styrevedtatte retningslinjer, rutiner, samt gjennom styrevedtatte risikotoleransenivåer og rammer. Viktige operative styringsparametere er krav til innskuddsdekning, indikatorverdi for langsiktig finansiering, stressindikator for likviditetsutgang innenfor 30 dager (LCR), og i tillegg retningslinjer for overlevelsessevne i situasjoner uten tilgang på markedsfinansiering. Likviditetsrisikoen styres også ved å sikre fordeling av innlån fra kapitalmarkedet på ulike løpetider, innlånskilder og instrumenter. Det gjennomføres periodisk stresstesting av likviditetsrisiko, og det er etablert beredskaps- og gjenopprettingsplaner for konsernet.

Innskudd fra kunder er bankens mest stabile finansieringskilde. Styret legger vekt på at forholdet mellom innskudd fra kunder og utlån skal være tilpasset konsernets samlede finansieringssituasjon. Konsernets innskuddsdekning utgjorde 54,5 prosent pr. 31. desember 2019, en nedgang fra 55 prosent pr. 31. desember 2018.

I tillegg representerer Sparebanken Sør Boligkreditt AS et viktig finansieringsinstrument, som sikrer tilgang til

langsiktig finansiering gjennom utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett. For å kunne utstede obligasjoner med fortrinnsrett var det pr. 31. desember 2019 overført boliglån fra bank til boligkreditselskapet tilsvarende 56 prosent av total boliglånsmasse (58 % pr. 31. desember 2018).

Styrevedtatte målkrav for bankens likviditetsrisiko følger retningslinjer gitt av Finanstilsynet. Ved årsskiftet var Sparebanken Sør innenfor styrevedtatte krav.

Konsernet har en omfattende likviditetsreserve i form av likviderebærende verdipapirer. I tillegg har banken boliglån som er klargjort for overføring til boligkreditselskapet. Bankens rentebærende likviditetsportefølje, som består av statspapirer, andre null-vektede papirer, obligasjoner med fortrinnsrett og kommunepapirer, utgjorde 19,9 mrd. kroner ved årsskiftet.

Bankens kortsiktige likviditetsrisiko styres blant annet gjennom oppfølging av myndighetspålagt likviditetskrav, Liquidity Coverage Requirement (LCR). Ved utgangen av 2019 var LCR-indikatoren for Sparebanken Sør på 148 prosent (159 prosent pr. 31. desember 2018) og tilstrekkelig til å innfri alle prognostiserte likviditetsforfall innenfor de nærmeste 30 dagene under et stressscenario. Kravet var på 100 prosent pr. 31. desember 2019. Kravet er gjeldende til enhver tid.

Konsernets likviditetsrisiko følges opp gjennom periodisk rapportering til konsernledelse og styre.

LIKVIDITETSRISIKO

Tabellene angir kontantstrømmer inkludert kontraktsmessige renteforfall. Tallstørrelsene kan således ikke avstemmes mot balansen

		KONSERN 31.12.2019				
MILLIONER KRONER	SUM	Inntil 1 mnd.	Fra 1 mnd. til 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 1 år	Fra 1 år til 5 år	Over 5 år
Gjeld / ikke derivative forpliktelser						
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 802	42	11	0	750	1 000
Innskudd fra kunder	58 017	48 217	6 561	3 239		
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	55 115	20	378	3 627	34 669	16 420
Øvrig gjeld	739	136	138	447	10	10
Ansvarlig lånekapital	3 741	67	34	1 011	2 630	
Lånetilsagn og ubenyttede kreditter	13 555	13 555				
Sum gjeld	132 970	62 036	7 121	8 324	38 059	17 430
Derivative forpliktelser						
Finansielle derivater brutto oppgjør						
Utbetalinger	-31 783	-1 595	-1 891	-358	-18 062	-9 876
Innbetalinger	31 512	2 026	1 517	502	17 505	9 963
Sum derivative forpliktelser	-271	431	-374	144	-558	86

MORBANK 31.12.2019						
MILLIONER KRONER	SUM	Inntil 1 mnd.	Fra 1 mnd. til 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 1 år	Fra 1 år til 5 år	Over 5 år
Gjeld / ikke derivative forpliktelser						
Gjeld til kredittinstitusjoner	2 184	423	11	0	750	1 000
Innskudd fra kunder	58 031	48 231	6 561	3 239		
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	17 718	0	247	3 039	13 609	823
Øvrig gjeld	657	131	134	330	10	53
Ansvarlig lånekapital	3 741	67	34	1 011	2 630	
Lånetilsagn og ubenyttede kreditter	10 034	10 034				
Sum gjeld	92 365	58 885	6 986	7 620	16 998	1 876
Derivative forpliktelser						
Finansielle derivater brutto oppgjør						
Utbetalinger	-7 093	-1 595	-1 891	-358	-3 248	
Innbetalinger	7 225	2 026	1 517	502	3 180	
Sum derivative forpliktelser	133	431	-374	144	-68	0

KONSERN 31.12.2018						
MILLIONER KRONER	SUM	Inntil 1 mnd.	Fra 1 mnd. til 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 1 år	Fra 1 år til 5 år	Over 5 år
Gjeld / ikke derivative forpliktelser						
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 929	171	8	0	750	1 000
Innskudd fra kunder	56 583	45 943	8 029	2 610		
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	49 283	20	187	4 877	39 228	4 971
Øvrig gjeld	662	138	96	350	8	70
Ansvarlig lånekapital	2 749	5	22	15	2 708	
Lånetilsagn og ubenyttede kreditter	12 480	12 480				
Sum gjeld	123 686	58 757	8 343	7 852	42 694	6 041
Derivative forpliktelser						
Finansielle derivater brutto oppgjør						
Utbetalinger	-18 744	-396	-190	-104	-18 055	
Innbetalinger	18 281	196	568	104	17 413	
Sum derivative forpliktelser	-464	-200	378	0	-642	0

MORBANK 31.12.2018						
MILLIONER KRONER	SUM	Inntil 1 mnd.	Fra 1 mnd. til 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 1 år	Fra 1 år til 5 år	Over 5 år
Gjeld / ikke derivative forpliktelser						
Gjeld til kredittinstitusjoner	2 235	477	8	0	750	1 000
Innskudd fra kunder	56 592	45 953	8 029	2 610		
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	18 731	0	79	3 054	13 727	1 871
Øvrig gjeld	570	134	92	266	8	70
Ansvarlig lånekapital	2 749	5	22	15	2 708	
Lånetilsagn og ubenyttede kreditter	9 226	9 226				
Sum gjeld	90 104	55 794	8 230	5 946	17 193	2 941
Derivative forpliktelser						
Finansielle derivater brutto oppgjør						
Utbetalinger	-3 846	-396	-190	-104	-3 157	
Innbetalinger	3 956	196	568	104	3 089	
Sum derivative forpliktelser	110	-200	378	0	-68	0

FORFALLSSTRUKTUR PÅ UTSTEDTE OBLIGASJONER PR. 31.12.2019

MILLIONER KRONER									
ISIN Nummer	Ticker	Valuta	Pålydende	Herav eget eie	Innregnet verdi	Virkelig verdi	Referanse-rente	Avdragsstruktur	Siste forfall
NO0010692189	SOR16 PRO	NOK	300		307	307	Fastrente	Avdragsfritt	28.04.2021
NO0010724081	SOR29 PRO	NOK	1 101		1 103	1 103	Fastrente	Avdragsfritt	24.11.2020
NO0010708027	SOR02 PRO	NOK	134		134	134	Fastrente	Avdragsfritt	19.03.2020
NO0010708019	SOR01 PRO	NOK	60		60	60	NIBOR 3 mnd	Avdragsfritt	19.03.2020
NO0010729502	SOR30 PRO	NOK	1 663		1 670	1 670	NIBOR 3 mnd	Avdragsfritt	21.08.2020
NO0010736960	SOR35 PRO	NOK	500		502	502	Fastrente	Avdragsfritt	26.05.2021
NO0010735327	SOR33 PRO	NOK	499		502	502	Fastrente	Avdragsfritt	06.05.2022
NO0010735418	SOR34 PRO	NOK	500		504	504	Fastrente	Avdragsfritt	12.05.2025
NO0010754849	SOR41 PRO	NOK	300		312	312	Fastrente	Avdragsfritt	23.12.2025
NO0010781214	SOR44 PRO	NOK	551		551	551	Fastrente	Avdragsfritt	22.03.2022
NO0010782253	SOR45 PRO	NOK	500		505	505	NIBOR 3 mnd	Avdragsfritt	17.02.2022
NO0010807910	SOR48 PRO	NOK	1 498		1 510	1 510	NIBOR 3 mnd	Avdragsfritt	11.11.2022
NO0010805385	SOR50 PRO	NOK	1 495		1 481	1 481	Fastrente	Avdragsfritt	13.09.2023
XS1815076838		EURO	300		2 969	2 971	NIBOR 3 mnd	Avdragsfritt	03.05.2021
NO0010830631	SOR52 PRO	NOK	1 000		999	999	Fastrente	Avdragsfritt	28.08.2024
NO0010869548	SOR57 PRO	NOK	600		600	600	Fastrente	Avdragsfritt	28.11.2022
NO0010869530	SOR58 PRO	NOK	1 000		1 000	1 000	NIBOR 3 mnd	Avdragsfritt	28.11.2022
NO0010872344	SOR59 PRO	NOK	998		1 001	1 001	NIBOR 3 mnd	Avdragsfritt	22.12.2023
NO0010872351	SOR60 PRO	NOK	999		997	997	Fastrente	Avdragsfritt	23.12.2024
Utstedt av Morbank				-	16 707	16 709			
NO0010671597	SORB09	NOK	350		376	368	Fastrente	Avdragsfritt	13.02.2023
NO0010670409	SORB08	NOK	500		571	558	Fastrente	Avdragsfritt	24.01.2028
NO0010714058	SORB24	NOK	765		765	766	NIBOR 3 mnd	Avdragsfritt	24.06.2020
XS1383921803		EURO	500		4 965	4 974	Fastrente	Avdragsfritt	22.03.2021
NO0010778954	SORB27	NOK	5 000		5 013	5 041	NIBOR 3 mnd	Avdragsfritt	22.11.2021
XS1622285283		EURO	500		4 984	4 979	Fastrente	Avdragsfritt	30.05.2022
XS1775786145		EURO	500		5 057	5 023	Fastrente	Avdragsfritt	20.02.2023
NO0010832637	SORB28	NOK	5 000		4 993	5 032	NIBOR 3 mnd	Avdragsfritt	24.09.2025
XS2069304033		EURO	500		4 859	4 903	Fastrente	Avdragsfritt	26.10.2026
XS1947550403		EURO	500		5 118	5 073	Fastrente	Avdragsfritt	06.02.2026
Utstedt av Datterselskap				-	36 701	36 717			
Sum Obligasjoner				-	53 408	53 427			

Sparebanken Sør Boligkreditt AS har anledning til å forlenge løpetiden med 1 år på alle utstedte obligasjoner.

Virkelig verdi er tillagt påløpt renter for å være sammenliknbart med innregnet verdi

Gjennomsnittlig restløpetid på porteføljen av senior obligasjonsinnlån og obligasjoner med fortrinnsrett var 3,5 år ved utgangen 2019, mot 3,0 år ved utgangen av 2018.

FORFALLSSTRUKTUR PÅ UTSTEDT ANSVARLIG LÅNEKAPITAL PR. 31.12.2019

MILLIONER KRONER							
ISIN Nummer	Ticker	Pålydende	Innregnet verdi	Virkelig verdi	Referanse-rente	Avdragsstruktur	Siste forfall
NO0010730112	SOR31 PRO	66	66	67	NIBOR 3 mnd	Ansvarlig lån	30.01.2025
NO0010737026	SOR36 PRO	300	301	302	NIBOR 3 mnd	Ansvarlig lån	03.06.2025
NO0010743255	SOR38 PRO	300	301	303	NIBOR 3 mnd	Ansvarlig lån	25.08.2025
NO0010809460	SOR49 PRO	200	201	203	NIBOR 3 mnd	Ansvarlig lån	02.11.2027
NO0010825094	SOR51 PRO	250	250	253	NIBOR 3 mnd	Ansvarlig lån	14.06.2028
NO0010832157	SOR53 PRO	250	250	253	NIBOR 3 mnd	Ansvarlig lån	14.09.2028
NO0010837313	SOR54 PRO	100	100	102	NIBOR 3 mnd	Ansvarlig lån	23.11.2028
NO0010871247	SOR56 PRO	500	501	502	NIBOR 3 mnd	Ansvarlig lån	12.12.2029
Ansvarlig lånekapital		1 966	1 971	1 986			

LIKVIDITETSINDIKATOR

Foretaket skal også, til enhver tid, ha en likviditetsreserve (Liquidity Coverage Ratio). Kravet har fra og med 31.12.2017 utgjort 100 prosent.

Det vil si at beholdning av likvide eiendeler minst skal tilsvare netto likviditetsutgang i en gitt stressperiode på 30 kalenderdager. Likviditetsreserven skal beregnes etter følgende formel og skal uttrykkes i prosent:

$$\text{Likviditetsreserve (LCR)} = \frac{\text{Likvide eiendeler}}{\text{Netto likviditetsutgang 30 dager frem i tid gitt en stressituasjon}}$$

LCR var for konsernet 148 prosent ved utgangen av 2019 og 140 prosent for morbanken. Tilsvarende tall for 2018 var 159 prosent for konsernet og 180 prosent for morbanken.

NOTE 15 – RENTEINNEKTER OG RENTEKOSTNADER

RENTEINNEKTER

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
		<i>Renter fra finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost:</i>		
75	92	Renter av fordringer på kredittinstitusjoner	24	10
1 217	1 452	Renter av utlån til kunder	3 281	2 768
1 291	1 543	Sum renter fra finansielle instrumenter vurder til amortisert kost	3 305	2 778
		<i>Renter fra finansielle instrumenter utpekt til virkelig verdi over resultat:</i>		
150	165	Renter av utlån til kunder (fastrenteutlån)	166	150
198	305	Renter av sertifikater og obligasjoner	321	217
348	470	Sum renter fra fin. instr. vurder til virkelig verdi over resultat	487	367
		<i>Renter fra finansielle instrumenter til virkelig verdi over utvidet resultat</i>		
664	677	Renter av utlån til kunder (lån med pant i bolig)		
664	677	Sum renter fra fin. instr. til virkelig verdi over utvidet resultat		
2 303	2 691	Sum renteinntekter	3 792	3 145

RENTEKOSTNADER

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
		<i>Rentekostnader fra finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost:</i>		
19	38	Renter på gjeld til kredittinstitusjoner	38	19
547	692	Renter på innskudd til kunder	691	543
305	345	Renter på utstedte verdipapirer	1 036	774
41	49	Renter på ansvarlig lånekapital	49	41
39	47	Avgift Bankens Sikringsfond og andre rentekostnader	52	39
951	1 172	Sum rentekostnader fra fin.instr. vurder til amortisert kost	1 866	1 416
951	1 172	Sum rentekostnader	1 866	1 416

NOTE 16 – PROVISJONSINNTEKTER

MORBANK			KONSERN	
2018	2019	MILLIONER KRONER	2019	2018
26	25	Garantiprovisjon	22	21
25	21	Verdipapromsetning og forvaltning	19	25
179	188	Betalingsformidling	172	179
30	34	Forsikringstjenester	29	30
		Eiendomsomsetning og forvaltning	116	105
86	97	Annen virksomhet	45	20
346	365	Sum provisjonsinntekter	403	380

NOTE 17 – INNTEKTER FRA FINANSIELLE INSTRUMENTER

MORBANK			KONSERN	
2018	2019	MILLIONER KRONER	2019	2018
-70	-39	Verdiendringer fastrenteutlån - utpekt til virkelig verdi over resultat	-39	-70
69	54	Verdiendringer derivater fastrenteutlån - pliktig til virkelig verdi over resultat	54	69
-1	14	Netto fastrenteutlån	14	-1
-27	3	Gevinst (tap) og verdiendring sertifikater og obligasjoner	-23	-33
16	11	Utbytte aksjer	6	7
29	10	Gevinst (tap) og verdiendring aksjer	10	29
17	24	Sertifikater, obligasjoner og aksjer - utpekt til virkelig verdi over resultat	-7	2
100	59	Verdiendring obligasjoner med fast rente - sikringsbokføring	101	-217
-100	-58	Verdiendring derivater fastrenteobligasjoner - pliktig til virkelig verdi over resultat	-77	214
0	1	Netto utstedte verdipapirer med fast rente - sikringsbokføring	24	-2
IA	IA	<i>Herav resultateffekt knyttet til basisswap</i>	18	2
-80	17	Verdiendringer gjeld Euro - amortisert kost	17	-80
72	-21	Verdiendringer derivater - virkelig verdi	-21	72
-8	-5	Netto resultateffekt gjeld i Euro	-5	-8
0	-3	Gevinst (tap) ved tilbakekjøp egne obligasjoner - amortisert kost	-29	-15
25	26	Valutagevinster (tap)	26	25
2	0	Andre finansielle derivater - pliktig til virkelig verdi over resultat	0	2
26	22	Netto andre finansielle instrumenter og derivater	-3	12
35	58	Netto inntekter fra finansielle instrumenter	24	2

Verdiendringer på fastrenteutlån inkluderer verdiendringer knyttet til endringer i rentenivå og endring i marginer. Viser til note 21 for ytterligere informasjon.

NOTE 18 – LØNSKOSTNADER OG PENSJON

MORBANK			KONSERN	
2018	2019	MILLIONER KRONER	2019	2018
294	308	Lønn og honorarer til tillitsvalgte (1)	382	359
46	47	Arbeidsgiveravgift	58	56
17	18	Finansskatt	18	17
43	44	Pensjonskostnader	46	45
16	21	Andre personalkostnader	28	23
415	438	Sum personalkostnader	533	499
434	429	Antall årsverk	501	507
433	432	Gjennomsnittlig antall årsverk	504	505

1 – Bankens avlønning er i hovedsak fastlønn, men har i tillegg en bonusordning. Bonusordningen omfatter alle ansatte, unntak er leder i internrevisjonen. Avhengig av måloppnåelse kan bonusordningen gi en utbetaling på maksimalt 1 månedslønn pr. ansatt. Styrets medlemmer inngår ikke i bonusordningen.

Alle ansatte kan låne inntil 5 * brutto årslønn med 1,5 % lavere rente enn bankens til enhver tid gjeldende boliglånsrente. Dette forutsetter at lånet er innenfor 85 % av markedsverdi.

PENSJON

1. november 2016 ble bankens kollektive ytelsesbaserte pensjonsordning gjennom Nordea Liv og Storebrand Livsforsikring avviklet og erstattet med kollektiv innskuddsbasert pensjonsordning i Storebrand Livsforsikring. Gjenværende forpliktelse i de kollektive ytelsesbaserte ordningene er knyttet til uføre/delvis uføre. Ansatte som fikk et beregnet pensjonstap som følge av denne endringen, får dette kompensert.

Sikret kollektiv ytelsespensjonsordning omfatter nå 21 personer som er uføre/delvis uføre.

Banken har dessuten pensjonsforpliktelser som gjelder 35 personer som ikke er dekket av forsikringsordningen i

forbindelse med førtidspensjonering og tilleggspensjoner. Disse pensjonsordningene anses som ytelsesplaner. Estimaterendringer og -avvik føres direkte mot utvidet resultatregnskap. Den nye AFP ordningen som ble innført i 2010, er behandlet som en innskuddsordning pr. 31.12.2019.

Pensjonsforsikringene oppfyller kravene etter lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Banken benytter OMF rente som referanserente. Markedet for disse obligasjonene anses å være tilstrekkelig likvid på balansedagen.

I beregningen, som ekstern aktuar har gjennomført vedrørende pensjoner er følgende forutsetninger lagt til grunn:

	2019	2018
Diskonteringsrente	2,30 %	2,60 %
Forventet lønnsregulering	2,25 %	2,50 %
Forventet regulering av løpende pensjoner	0,50 %	0,80 %
Forventet regulering av folketrygdens grunbeløp	2,00 %	2,25 %
Forventet avkastning på pensjonsmidler	2,30 %	2,60 %
Frivillig avgang	0,00 %	0,00 %

Ved beregning av pensjonskostnaden for 2019 er forutsetningene pr. 31.12.2019 lagt til grunn.

De økonomiske forutsetningene er vurdert i en lang tidshorison. Forutsetningene er like Norsk Regnskapsstiftelses anbefalinger.

Beregningen er pr. 31.12.2019 basert på dødelighetstabellen FNH2013 tilsvarende tabell benyttet pr. 31.12.2018.

SAMMENSETNING AV ÅRETS PENSJONSKOSTNAD

MILLIONER KRONER	31.12.2019		31.12.2018	
	Sikret	Usikret	Sikret	Usikret
Årets pensjonsopptjening		3		3
Netto planendring				
Rentekostnad av pensjonsforpliktelsen		1		1
Resultatført avkastning på pensjonsmidler				
Sum pensjonskostnader ytelsesordninger		4		4
Premie innsk.pensj., AFP og avvilkost. ytelsepensj.		41		51
Sum pensjonskostnader ført over resultatregnskapet		45		55
Estimatavvik ført over totalresultatet		-		0
Totale pensjonskostnader		45		55
Bevegelse pensjonsforpliktelse				
Forpliktelse ved periodens begynnelse	23	58	23	84
Årets pensjonsopptjening		3		3
Rentekostnad på pensjonsforpliktelsene		1		1
Ny avtale				
Aktuarielt tap/gevinst				
Pensjonsutbetalinger		-22		-30
Pensjonsforpliktelse ved periodens slutt	23	40	23	58
Bevegelse pensjonsmidler				
Pensjonsmidler ved periodens begynnelse	19		19	
Avkastning på pensjonsmidler				
Aktuarielt tap/gevinst				
Ny avtale				
Innbetaling av pensjonsmidler	1		1	
Pensjonsutbetalinger				
Pensjonsmidler ved periodens slutt	20		20	
Netto pensjonsforpliktelse ved periodens slutt	3	40	3	58

AKTIVE PERSONER I DE ULIKE ORDNINGENE

	31.12.2019	31.12.2018
Aktive medlemmer i sikrede ytelsesordninger	0	0
Pensjonister og uføre i ordningene	21	21
Sum personer som er med i sikrede ytelsesordninger	21	21
Aktive medlemmer i usikrede ytelsesordninger	9	12
Pensjonister og uføre i ordningene	26	27
Sum personer som er med i usikrede ytelsesordninger	35	39
Aktive medlemmer av innskuddsordningen	461	462
Sum personer som er med innskuddsordningen	461	462

SENSITIVITETSANALYSE PENSJONSBEREGNING

Banken gikk over til innskuddspensjon 1. november 2016 for de kollektive ytelsesordningene. Pensjonsforpliktelsene ble dermed vesentlig redusert. Sensitivitetsanalyse ansees derfor ikke for vesentlig og er derfor ikke gjennomført for 2019 og 2018.

NOTE 19 – ANDRE DRIFTSKOSTNADER

MORBANK			KONSERN	
2018	2019	MILLONER KRONER	2019	2018
39	32	Markedsføring	38	44
143	147	IT kostnader	150	146
40	25	Driftskostnader fast eiendom	29	44
14	29	Eksterne honorarer	31	15
14	20	Formueskatt	20	14
88	82	Andre driftskostnader	79	92
338	336	Sum andre driftskostnader	348	355

Godtgjørelse til revisor inngår i andre driftskostnader.

MORBANK			KONSERN	
2018	2019	TUSEN KRONER	2019	2018
1 157	722	Ordinært revisjonshonorar lovpålagt revisjon	1 085	1 694
175	41	Skatterådgivning	41	175
530	564	Andre attestasjonstjenester	725	788
1 845	969	Honorar for annen bistand	973	1 845
3 707	2 296	Sum godtgjørelse til valgt revisor (inkl mva)	2 823	4 502

NOTE 20 – SKATT

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
		Utsatt skatt og eiendel ved utsatt skatt		
56	54	Driftsmidler	53	54
-5	-11	Verdipapirer	-13	-6
21	11	Utlån	11	20
-15	-12	Pensjonsforpliktelse	-12	-15
-4	11	Obligasjonslån	-220	-193
-1	-4	Derivater	205	162
-1	0	Andre regnskapsmessige avsetn.	0	-1
51	49	Sum utsatt skatt og eiendel ved utsatt skatt	24	21
		Sammensetning av årets skattekostnad		
8	-2	Endring i utsatt skatt	3	-4
-2	1	Utsatt skatt ført over totalresultatet	0	4
6	-1	Utsatt skatt ført over årsresultatet/ direkte mot egenkapitalen	4	0
206	261	Betalbar skatt på årets resultat	338	285
6	-1	Resultatført utsatt skatt	4	0
212	261	Årets skattekostnad	342	285
		Avst. av betalbar skatt på årets resultat		
236	291	25% av resultatet før skatt	367	307
-24	-30	25% av permante forskjeller	-24	-22
-6	1	Resultatført utsatt skatt	-4	0
206	261	Betalbar skatt på årets resultat	338	285
		Balanseført betalbar skatt		
206	261	Betalbar skatt på årets resultat	338	285
14	20	Formueskatt	20	14
	1	Korrigert skatteoppgjør for 2018	1	
	2	Effekt IFRS 9 tilpasning overført fra utsatt skatt	2	
3	0	Ikke avregnet skatt for 2017	0	10
223	284	Betalbar skatt i balansen	361	309

Formueskatt inngår i betalbar skatt i balansen, men er presentert som andre driftskostnader i resultatregnskapet.

NOTE 21 – FINANSIELLE INSTRUMENTER ETTER KATEGORI

Amortisert kost

Gjeldsinstrumenter hvor formålet kun er å holde instrumentet for å motta kontraktmessige kontantstrømmer føres til amortisert kost.

Virkelig verdi over resultat

Alle derivater skal måles til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet.

Sparebanken Sør har også valgt å føre beholdning av rentebærende obligasjoner, sertifikater og aksjer til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet. Dette er midler som styres, måles og rapporteres til ledelsen til virkelig verdi.

Fastrenteutlån kan innløses før forfall mot betaling for over- eller underkurs som oppstår som følge av bevegelser i markedsrenten. Sparebanken Sør avdekker renterisikoen for denne balanseposten gjennom inngåelse av derivater som bokføres til virkelig verdi. Ettersom utviklingen i verdien av derivatene resultatføres, vil innregning av fastrentelån til amortisert kost føre til vesentlige svingninger i resultatet. Innregning til virkelig verdi over resultatet vil derved føre til en mer harmonisert sammenligning av derivatets resultat og verdiendring på fastrenteutlån.

Virkelig verdi over utvidet resultat (OCI – Other Comprehensive Income)

Utlån til personkunder med sikkerhet i bolig vil i morbanken bli klassifisert til virkelig verdi over utvidet resultat under IFRS 9. Dette kommer som en konsekvens av at utlånene på et senere tidspunkt kan selges til bankens heleide boligkredittforetak. Formålet er da ikke isolert til å motta kontraktmessige kontantstrømmer, men også videresalg.

Sikringsbokføring

Sparebanken Sør benytter sikringsbokføring når det gjelder bankens obligasjonsgjeld med fastrentevilkår i norske kroner og utenlandsk valuta. Sikringen dekker renterisikoen og valutarisikoen i obligasjonene.

KLASSIFISERING 31.12.2019

KONSERN 31.12.2019					
MILLIONER KRONER	Virkelig verdi	Virkelig verdi utvidet resultat	Sikrings-bokføring	Amortisert kost	Totalt
Kontanter og fordringer på sentralbanker				462	462
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner				182	182
Netto utlån til kunder	5 689			100 645	106 334
Obligasjoner og sertifikater	19 916				19 916
Aksjer	190				190
Finansielle derivater	293		464		757
Eierandeler i konsernselskaper					0
Eierinteresser i tilknyttede selskaper				968	968
Sum finansielle eiendeler	26 088	0	464	102 257	128 809
Gjeld til kredittinstitusjoner				1 793	1 793
Innskudd fra kunder				57 949	57 949
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer			33 763	19 667	53 430
Finansielle derivater	187		236		423
Ansvarlig lånekapital				1 971	1 971
Sum finansiell gjeld	187	0	33 998	81 380	115 566

MORBANK 31.12.2019					
MILLIONER KRONER	Virkelig verdi	Virkelig verdi utvidet resultat	Sikrings-bokføring	Amortisert kost	Totalt
Kontanter og fordringer på sentralbanker				462	462
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner				4 063	4 063
Netto utlån til kunder	5 689	21 733		38 764	66 185
Obligasjoner og sertifikater	16 807				16 807
Aksjer	189				189
Finansielle derivater	258		-7		251
Eierandeler i konsernselskaper				1 858	1 858
Eierinteresser i tilknyttede selskaper				968	968
Sum finansielle eiendeler	22 943	21 733	-7	46 115	90 783
Gjeld til kredittinstitusjoner				2 192	2 192
Innskudd fra kunder				57 963	57 963
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer			7 938	8 769	16 707
Finansielle derivater	170		43		213
Ansvarlig lånekapital				1 971	1 971
Sum finansiell gjeld	170	0	7 981	70 895	79 046

KLASSIFISERING 31.12.2018

KONSERN 31.12.2018					
MILLIONER KRONER	Virkelig verdi	Virkelig verdi utvidet resultat	Sikrings- bokføring	Amortisert kost	Totalt
Konter og fordringer på sentralbanker				1 288	1 288
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner				119	119
Netto utlån til kunder	5 714			97 228	102 942
Obligasjoner og sertifikater	14 598				14 598
Aksjer	370				370
Finansielle derivater	197		422		619
Eierandeler i konsernselskaper					0
Eierinteresser i tilknyttede selskaper				584	584
Sum finansielle eiendeler	20 879	0	422	99 219	120 520
Gjeld til kredittinstitusjoner				1 918	1 918
Innskudd fra kunder				56 537	56 537
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer			24 207	24 116	48 323
Finansielle derivater	147		32		179
Ansvarlig lånekapital				1 604	1 604
Sum finansiell gjeld	147	0	24 239	84 175	108 561

MORBANK 31.12.2018					
MILLIONER KRONER	Virkelig verdi	Virkelig verdi utvidet resultat	Sikrings- bokføring	Amortisert kost	Totalt
Konter og fordringer på sentralbanker				1 287	1 287
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner				3 010	3 010
Netto utlån til kunder	5 714	20 893		37 656	64 263
Obligasjoner og sertifikater	17 691				17 691
Aksjer	369				369
Finansielle derivater	157		40		197
Eierandeler i konsernselskaper				1 858	1 858
Eierinteresser i tilknyttede selskaper				584	584
Sum finansielle eiendeler	23 931	20 893	40	44 395	89 259
Gjeld til kredittinstitusjoner				2 261	2 261
Innskudd fra kunder				56 546	56 546
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer			8 314	9 713	18 027
Finansielle derivater	146		33		179
Ansvarlig lånekapital				1 604	1 604
Sum finansiell gjeld	146	0	8 347	70 124	78 617

NOTE 22 – VIRKELIG VERDI AV FINANSIELLE INSTRUMENTER

METODER FOR Å FASTSETTE VIRKELIG VERDI

GENERELT

For finansielle instrumenter, hvor den balanseførte verdien er en rimelig tilnærming til virkelig verdi, er det ikke benyttet verdsettelsesmetoder for å beregne virkelig verdi. Dette gjelder i hovedsak fordringer og gjeld som innen kort tid (3 mnd) forfaller til betaling eller hvor det er kort tid (3 mnd) til neste renteforfall/-regulering.

RENTEBYTTEAVTALER OG VALUTABYTTAVTALER

Verdsettelse av rentebytteavtaler til virkelig verdi skjer gjennom bruk av verdsettelsesteknikker der forventede fremtidige kontantstrømmer neddiskonteres til nåverdier. Beregning av forventede kontantstrømmer og neddiskontering av disse, skjer ved bruk av observerte markedsrenter for de ulike valutaer og observerte valutakurser. Beregnede nåverdier kontrolleres mot tilsvarende beregninger fra motparter i kontraktene.

SERTIFIKATER OG OBLIGASJONER

Verdsettelse av sertifikater og obligasjoner skjer gjennom bruk av verdsettelsesteknikker basert på fremtidig kontantstrøm og kredittrisiko vurdert på balansedagen. Verdsettelsen er basert på observerbare markedsrenter. For vurdering av kredittrisiko bygger banken på informasjon fra en anerkjent tilbyder.

UTLÅN

For utlån vurdert til virkelig verdi, skjer verdsettelse gjennom bruk av verdsettelsesteknikker der forventede fremtidige kontantstrømmer neddiskonteres til nåverdier. Risikofri rente anslås som renten på lån mellom særlig kreditverdige banker. Påslag for kredittrisiko og marginer skjer med utgangspunkt i opprinnelig påslag for kredittrisiko og margin, og justeres i takt med endringer i markedets prising av risiko, låntagernes kreditverdighet og marginendringer i markedet.

For lån med flytende rente er virkelig verdi vurdert å være lik innregnet verdi.

INNLÅN

For innlån vurdert til virkelig verdi, vil innlån vurderes til noterte priser der slike er tilgjengelig og papirene omsettes i et likvid marked. For andre papirer er verdsettelse foretatt gjennom bruk av verdsettelsesteknikker og neddiskontering av forventede fremtidige kontantstrømmer. Risikofri rente anslås som renten på lån mellom særlig kreditverdige banker. Påslag for kredittrisiko er gjort på basis av de løpende vurderinger som andre markedsaktører gjør av bankens kreditverdighet.

INNSKUDD

For innskudd vurdert til virkelig verdi, skjer verdsettelse gjennom bruk av verdsettelsesteknikker der forventede fremtidige kontantstrømmer neddiskonteres til nåverdier. Risikofri rente anslås som renten på lån mellom særlig kreditverdige banker. Påslag for kredittrisiko er gjort på basis av de løpende vurderinger som andre markedsaktører gjør av bankens kreditverdighet. Påslag for marginer skjer med utgangspunkt i opprinnelig margin, men med senere justering av margin i takt med marginendringer i markedet.

For innskudd til flytende rente er virkelig verdi vurdert å være lik pålydende verdi.

AKSJER

Aksjer er vurdert til noterte priser der dette er tilgjengelig. For andre aksjer er verdsettelsen foretatt ved bruk av verdsettelsesteknikker.

I noen tilfeller vil aksjer i lokale selskaper mest fremstå som en støtte til et positivt tiltak i lokalmiljøet. For slike aksjer er virkelig verdi satt til aksjens kostpris eller pålydende, evt. nedskrevet til kr. 1 der det er opplagt at aksjene ikke har noen kommersiell verdi.

Klassifisering av finansielle instrumenter

Finansielle instrumenter er klassifisert i ulike nivåer.

Nivå 1:

Omfatter finansielle eiendeler og forpliktelser verdsatt ved bruk av ukorrigerede observerbare markedsverdier. Dette omfatter noterte aksjer, derivater som handles på aktive markedsplasser, øvrige verdipapirer med noterte markedsverdier.

Nivå 2:

Instrumenter verdsatt basert på verdsettelsesteknikker hvor alle forutsetninger (all input) er basert direkte eller indirekte på observerbare markedsdata. Verdier her kan hentes fra eksterne markedsaktører eller avstemmes mot eksterne markedsaktører som tilbyr slike tjenester.

Nivå 3:

Instrumenter er basert på verdsettelsesteknikker hvor minst en vesentlig forutsetning ikke kan støttes basert på observerbare markedsverdier. I denne kategorien inngår investeringer i unoterte selskaper og fastrenteutlån hvor det ikke foreligger nødvendig markedsinformasjon.

MORBANK				31.12.2019	KONSERN			
Innregnet verdi	Virkelig verdi			MILLIONER KRONER	Innregnet verdi	Virkelig verdi		
	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3			Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
				Eiendeler innregnet til amortisert kost				
462		462		Kontanter og fordringer på sentralbanker	462		462	
4 063		4 063		Utlån til kredittinstitusjoner	182		182	
38 764			38 764	Netto utlån til kunder (flytende rente)	100 645			100 645
				Eiendeler innregnet til virkelig verdi				
5 689			5 689	Netto utlån til kunder (fast rente)	5 689			5 689
21 733			21 733	Netto utlån til kunder (boliglån)				
16 807		16 807		Obligasjoner og sertifikater	19 916		19 916	
189	6		183	Aksjer	190	6		184
251		251		Finansielle derivater	757		757	
87 958	6	21 584	66 368	Sum finansielle eiendeler	127 841	6	21 318	106 518
				Gjeld innregnet til amortisert kost				
2 192		2 192		Gjeld til kredittinstitusjoner	1 793		1 793	
57 963			57 963	Innskudd fra kunder	57 949			57 949
16 707		16 709		Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	53 430		53 427	
1 971		1 981		Ansvarlig lånekapital	1 971		1 981	
				Gjeld innregnet til virkelig verdi				
213		213		Finansielle derivater	423		423	
79 046	0	21 095	57 963	Sum finansiell gjeld	115 565	0	57 623	57 949

MORBANK				31.12.2018	KONSERN			
Innregnet verdi	Virkelig verdi			MILLIONER KRONER	Innregnet verdi	Virkelig verdi		
	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3			Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
				Eiendeler innregnet til amortisert kost				
1 287		1 287		Kontanter og fordringer på sentralbanker	1 288		1 288	
3 010		3 010		Utlån til kredittinstitusjoner	119		119	
37 656			37 656	Netto utlån til kunder (flytende rente)	97 228			97 228
				Eiendeler innregnet til virkelig verdi				
5 714			5 714	Netto utlån til kunder (fast rente)	5 714			5 714
20 893			20 893	Netto utlån til kunder (boliglån)				
17 691		17 691		Obligasjoner og sertifikater	14 598		14 598	
369	5		364	Aksjer	370	5		365
197		197		Finansielle derivater	619		619	
86 817	5	22 185	64 627	Sum finansielle eiendeler	119 936	5	16 624	103 307
				Gjeld innregnet til amortisert kost				
2 261		2 261		Gjeld til kredittinstitusjoner	1 918		1 918	
56 546			56 546	Innskudd fra kunder	56 537			56 537
18 027		18 081		Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	48 323		48 443	
1 604		1 601		Ansvarlig lånekapital	1 604		1 601	
				Gjeld innregnet til virkelig verdi				
179		179		Finansielle derivater	179		179	
78 617	0	22 122	56 546	Sum finansiell gjeld	108 561	0	52 141	56 537

Det har ikke vært bevegelser mellom nivå 1 og 2 i 2019 eller 2018.

BEVEGELSER I VERDIER INNREGNET TIL VIRKELIG VERDI SOM ER KATEGORISERT I NIVÅ 3

KONSERN			
MILLIONER KRONER	Utlån og fordringer på kunder	Herav kredittrisiko	Aksjer
Innregnet verdi 01.01.2018	6 316	-2	567
Tilgang 2018	1 334		66
Herav overført fra nivå 1 eller 2	0		
Verdiendringer ført i perioden	-69	1	45
Avgang 2018	-1 867		-13
Reklassifisert som tilknyttet selskap (TS)			-300
Innregnet verdi 31.12.2018	5 714	-1	365
Tilgang 2019	1 106		114
Herav overført fra nivå 1 eller 2	0		
Verdiendringer ført i perioden	15	14	2
Avgang 2019	-1 146		
Reklassifisert som tilknyttet selskap (TS)			-298
Innregnet verdi 31.12.2019	5 689	13	184

MORBANK			
MILLIONER KRONER	Utlån og fordringer på kunder	Herav kredittrisiko	Aksjer
Innregnet verdi 01.01.2018	6 316	-2	567
Reklassifisering boliglån til virkelig verdi	25 002		
Tilgang 2018	1 334		66
Herav overført fra nivå 1 eller 2	0		
Verdiendringer ført i perioden	-69	1	45
Avgang 2018	-5 976		-13
Reklassifisert som tilknyttet selskap (TS)			-300
Innregnet verdi 31.12.2018	26 607	-1	365
Tilgang 2019	1 946		114
Herav overført fra nivå 1 eller 2	0		
Verdiendringer ført i perioden	15	14	2
Avgang 2019	-1 146		
Reklassifisert som tilknyttet selskap (TS)			-298
Innregnet verdi 31.12.2019	27 422	13	183

I avgang inngår netto overføring av lån til datterselskapet Sparebanken Sør Boligkreditt AS. Verdiendringer bokført i året gjelder i all hovedsak finansielle instrumenter som er innregnet i balansen pr. 31.12.

UTLÅN OG FORDRINGER PÅ KUNDER

Utlån og fordringer på kunder til virkelig verdi, kategorisert i nivå 3, består av fastrenteutlån og boliglån i morbanken. I konsern utelukkende fastrenteutlån.

Ved verdsettelse av fastrenteutlån har banken delt dette opp 3 kategorier; personmarked (PM), store næringsengasjementer og øvrige næringsengasjementer. For privatmarkedet er kredittspreadene vurdert etter gjeldende markedspriser for fastrenteutlån. For store næringsengasjementer (50 største) er kundene og spread individuelt vurdert utfra hva den enkelte kunde ville kunne fått som spread/margin pr. 31.12. For øvrige næringslån er det beregnet verdi med en spread som representerer et snitt av hva mindre fastrentelån til næringskunder ville vært pr. 31.12. Boliglån med flytende rente er virkelig verdi vurdert å være lik innregnet verdi.

AKSJER

Gjelder aksjer og plasseringer i selskap hvor det er ingen eller lav omsetning og skjønn må utøves ved verdsettelsen. Det benyttes i stor grad multipler og mindre grad av inntjeningsbaserte metoder ved verdsettelsen. Verdsettelsen påvirkes av den skjønnsmessige vurderingen.

SENSITIVITETSANALYSE NIVÅ 3

Sensitiviteten for fastrenteutlån er estimert ved at marginkravet er endret med 10 basispunkter. I verdsettelsen for fastrenteutlån til privatkunder legges markedsrenter som er tilgjengelig til grunn. For bedriftsmarkedet er det større grad av skjønn ved fastsettelsen av hva markedsspread/-margin er pr. 31.12.

KONSERN / MORBANK		
MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
Utlån til kunder	19	18
- herav lån til bedriftsmarked (BM)	3	4
- herav lån til personmarked (PM)	16	14

SIKRINGSBOKFØRING

Banken benytter seg av sikringsbokføring for gjeld i fastrente og valuta. Finansielle derivater som benyttes som sikringsinstrumenter blir bokført til virkelig verdi. Obligasjonslån som inngår som sikringsobjekt blir innregnet til kostpris og blir løpende justert for endringer i virkelig verdi for de risikoer som sikres. Sikringen avdekker renterisikoen i utstedte fastrenteobligasjoner, samt valutarisikoen for utstedte obligasjoner i utenlandsk valuta. Sikringsbokføringen stiller krav til banken om å holde system på måling og dokumentasjon av sikringseffektivitet.

Samtlige obligasjonslån emittert med fastrente eller valuta inngår i sikringsbokføringen. Sparebanken Sør benytter virkelig verdi sikring. Som metode for å måle effektiviteten av sikringen benyttes dollar-offset metode.

Sikringsbokføring er i tråd med reglene i IFRS 9. Det må være et økonomisk forhold mellom sikringsinstrumentet og det sikrede elementet, og effekten av kredittrisiko må ikke dominere verdiendringer i sikringsforholdet. I henhold til IFRS 9 er en prospektiv (fremtidsrettet) effektivitetstest tilstrekkelig. Ineffektivitet i sikringen, definert som forskjellen mellom verdireguleringen av sikringsinstrumenter og verdijustering av sikringsobjektet, innregnes i resultatregnskapet etter hvert som det oppstår. Unntaket er den delen av verdireguleringen som skyldes en endring i basisspread knyttet til sikringsinstrumentene.

For rente og valutaswapper som er inngått etter 1. januar 2018 har verdiendringer som skyldes endringer i valutabasis blitt ført over utvidet resultat. Rente og valutaswapper opprettet frem til 1.1.2018 bokføres til virkelig verdi, med verdiendringer over resultat til disse forfaller.

SIKRINGSBOKFØRING I BALANSEN

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
		Sikringsinstrumenter / finansielle derivater		
40	-7	Renteswapp NOK	59	119
		Renteswapp EUR	770	593
40	-7	Sum finansielle eiendeler	829	713
		Sikringsobjekter		
8 300	7 984	Pålydende gjeld NOK	8 834	9 150
		Pålydende gjeld EUR (1)	24 287	14 324
14	-46	Justering sikringsobjekt NOK - renterisiko	22	93
		Justering sikringsobjekt EUR - rente og valutarisiko	645	675
		Sikringsinstrumenter / finansielle derivater		
33	43	Renteswapp NOK	43	33
		Renteswapp EUR	189	0
8 346	7 981	Sum finansiell gjeld	34 019	24 275

(1) Omregnet til NOK med kurs fra tidspunkte for utstedelse.

Sikringsinstrumentet er innregnet under finansielle derivater. Pålydende og justering av sikringsobjekt er innregnet under gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer.

RESULTAT AV SIKRINGSBOKFØRINGEN

MORBANK			KONSERN	
2018	2019	MILLIONER KRONER	2019	2018
		Resultat / ineffektivitet i sikringsbokføringen		
0	1	Resultateffekt sikrings renterisiko (NOK)	1	0
		Resultateffekt sikring rente og valutarisiko (EUR)	22	-2
IA	IA	Herav resultateffekt knyttet til valutabasis	18	-2
0	1	Sum	24	-2
		Totalresultat (OCI)		
IA	IA	Verdiendring valutabasis ført mot totalresultat	-5	-20

USIKKERHET SOM FØLGE AV REFERANSERENTEREFORMEN

Finansdepartementet besluttet 20. desember endringer i referanserenteloven som gjennomfører referanseverdi-forordningen (EU 2016/1011) i norsk rett.

Alle sikringsinstrumenter i NOK er eksponert mot NIBOR og alle sikringsinstrumenter i EUR er eksponert mot EURIBOR og NIBOR.

Pålydende verdi av sikringsinstrumenter:

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
		Pålydende verdier		
8 300	7 984	Renteswapp NOK	8 834	9 150
		Renteswapp EUR	2 500	2 500

Banken har en egen prosjektgruppe for å håndtere problemstillingene rundt nye referanserenter under etablering.

Banken legger til grunn at NIBOR og EURIBOR vil kvoteres i ytterligere et par år, men regner med at en endelig dato for overgang vil bli nærmere avklart i løpet av 2020.

NOTE 23 – OBLIGASJONER OG SERTIFIKATER

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
		Kortstiktige plasseringer utpekt til virkelig verdi over resultat		
3 133	4 612	Sertifikater og obligasjoner utstedt av det offentlige	6 066	3 287
8 847	12 195	Sertifikater og obligasjoner utstedt av andre	13 850	11 311
5 711	0	Sertifikater og obligasjoner utstedt av datterselskap	0	0
17 691	16 807	Sum kortstiktige plasseringer utpekt til virkelig verdi over resultat	19 916	14 598
17 691	16 807	Plasseringer i verdipapirer	19 916	14 598
11 456	13 346	Stillet sikkerhet i obligasjoner for trekkadgang i Norges Bank	13 346	11 456

KLASSIFISERING AV FINANSIELLE INVESTERINGER

Sertifikater og obligasjoner blir ratet av eksterne. Der hvor verdipapirer har en offisiell rating er denne benyttet, men i tilfeller hvor offisiell rating ikke eksisterer benyttes eksterne meglers kredittvurdering som grunnlag for risikoklassifiseringen.

Bankens risikokategori	Rating
Laveste risiko	AAA, AA+, AA og AA-
Lav risiko	A+, A og A-
Middels risiko	BBB+, BBB og BBB-
Høy risiko	BB+, BB og BB-
Høyeste risiko	B+ og lavere

SERTIFIKATER OG OBLIGASJONER

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2018	MILLIONER KRONER	31.12.2018	31.12.2018
		Sertifikater og obligasjoner		
17 559	16 758	Lavest risiko	19 859	14 466
0	0	Lav risiko	0	0
0	0	Middels risiko	0	0
0	0	Høy risiko	0	0
99	0	Høyest risiko	0	99
33	49	Periodiserte renter	57	33
17 691	16 807	Sum sertifikater og obligasjoner	19 916	14 598

NOTE 24 – AKSJER

Alle aksjer og andeler er klassifisert til virkelig verdi over resultat.

KONSERN 31.12.2019			
TUSEN KRONER	Eierandel	Balanseført verdi	Anskaff. kost
Aksjer klassifisert til virkelig verdi			
Eksporthfinans	1,5	75 000	66 454
VN Norge AS*	2,27	43 097	-
Norne Eierselskap	17,4	6 038	6 038
Sparebanken Vest		5 699	2 735
Norgesinvestor Proto	17,6	23 283	15 600
Norgesinvestor IV	2,1	9 875	8 058
Øvrige selskaper (36 stk)		8 202	11 557
Sum aksjer vurdert til virkelig verdi		171 194	110 442
Andeler klassifisert til virkelig verdi			
Skagerak Venture Capital 1 KS	12,4	12 000	12 000
Skagerak Seed Capital II AS	10,4	757	757
Skagerak Maturo Seed AS	5,8	5 850	5 850
Sum andeler vurdert til virkelig verdi		18 607	18 607
SUM		189 801	129 049

* Selskapet ble omdannet i 2018 og antall aksjer er opplyst i milliarder.

KONSERN 31.12.2018			
TUSEN KRONER	Eierandel	Balanseført verdi	Anskaff. kost
Aksjer klassifisert til virkelig verdi			
Eksporthfinans	1,5	75 000	66 454
Brage Finans	15,5	186 537	160 883
VN Norge AS*	2,27	33 558	-
Norne Eierselskap	17,6	7 687	7 687
Sparebanken Vest		4 764	2 735
Norgesinvestor Proto	17,6	22 955	15 600
Norgesinvestor IV	2,1	13 628	8 058
Øvrige selskaper (37 stk)		6 225	9 647
Sum aksjer vurdert til virkelig verdi		350 354	271 065
Andeler klassifisert til virkelig verdi			
Skagerak Venture Capital 1 KS	12,4	13 860	13 860
Skagerak Seed Capital II AS	10,4	2 002	2 002
Skagerak Maturo Seed AS	5,8	3 150	3 150
Sum andeler vurdert til virkelig verdi		19 012	19 012
SUM		369 366	290 077

* Selskapet ble omdannet i 2018 og antall aksjer er opplyst i milliarder.

Sparebanken Sørs datterselskaper som konsolideres i konsernregnskapet har ingen vesentlige plasseringer i aksjer pr 31.12. Oversikten over er derfor lik for morbank og konsern.

Bankens investering i ventureselskap er i hovedsak en deltakelse i investeringsselskap. Selskapet utarbeider selv verddivurderinger på grunnlag av underliggende porteføljeværdi, som banken benytter ved verdsettelse.

Konsernet har kommitert seg til ytterligere innbetalinger knyttet til investeringen i Skagerak Seed Capital og Skagerak Maturo Seed AS. Pr. 31.12.2019 er uinnkalt kapital på 9 300 349 kroner (Pr. 31.12.2018 var det 12 159 000 kroner).

Det viser til note 34; Opplysninger om nærstående parter for tilleggsopplysninger knyttet til transaksjoner med tilknyttede selskaper.

NOTE 25 – EIERINTERESSER I KONSERNSELSKAPER

MORBANK 31.12.2019					
TUSEN KRONER	Type virksomhet	Forretningskontor	Eierandel	Aksjekapital	Bokført verdi
Sparebanken Sør Boligkreditt AS	Kredittforetak	Kristiansand	100 %	1 125 000	1 845 695
Sørmegleren Holding AS	Eiendomsmegling	Kristiansand	91 %	5 728	6 983
AS Eiendomsvekst	Eiendomsforvaltning	Arendal	100 %	3 000	2 935
Arendal Brygge AS	Eiendomsforvaltning	Arendal	50 %	601	1 000
Prosjektutvikling AS	Eiendomsforvaltning	Arendal	100 %	100	0
Transitt Eiendom AS	Eiendomsforvaltning	Kristiansand	100 %	100	1 450
Sum					1 858 063

MORBANK 31.12.2018					
TUSEN KRONER	Type virksomhet	Forretningskontor	Eierandel	Aksjekapital	Bokført verdi
Sparebanken Sør Boligkreditt AS	Kredittforetak	Kristiansand	100 %	1 125 000	1 845 695
Sørmegleren Holding AS	Eiendomsmegling	Kristiansand	91 %	5 728	6 983
AS Eiendomsvekst	Eiendomsforvaltning	Arendal	100 %	3 000	2 935
Arendal Brygge AS	Eiendomsforvaltning	Arendal	50 %	601	1 000
Prosjektutvikling AS	Eiendomsforvaltning	Arendal	100 %	100	-
Transitt Eiendom AS	Eiendomsforvaltning	Kristiansand	100 %	100	1 450
Sum					1 858 063

Arendal Brygge AS er et felleskontrollert selskap og konsolideres ikke inn i regnskapet.

Eierandelene tilsvarer andelen av stemmeberettiget kapital.

Det viser til note 34; Opplysninger om nærstående parter for tilleggsopplysninger knyttet til transaksjoner med datterselskap.

NOTE 26 – TILKNYTTETE SELSKAPER

MORBANK 31.12.2019				
TUSEN KRONER	Type virksomhet	Forretningskontor	Eierandel	Bokført verdi
Frende Holding AS	Forsikring	Bergen	20 %	482 868
Brage Finans AS	Finansiering	Bergen	21 %	373 849
Balder Betaling AS	Finansiering	Bergen	22 %	103 346
Åseral Næringshus AS	Eiendomsforvaltning	Åseral	30 %	450
Torvparkering AS	Parkeringshus	Kristiansand	23 %	6 400
Søndeled Bygg AS	Eiendomsforvaltning	Arendal	29 %	1 125
Sum				968 039

MORBANK 31.12.2018				
TUSEN KRONER	Type virksomhet	Forretningskontor	Eierandel	Bokført verdi
Frende Holding AS	Forsikring	Bergen	20 %	483 108
Balder Betaling AS	Finansiering	Bergen	22 %	93 100
Åseral Næringshus AS	Eiendomsforvaltning	Åseral	30 %	450
Torvparkering AS	Parkeringshus	Kristiansand	23 %	6 330
Søndeled Bygg AS	Eiendomsforvaltning	Arendal	29 %	1 125
Sum				584 113

Det viser til note 34; Opplysninger om nærstående parter for tilleggsopplysninger knyttet til transaksjoner med tilknyttede selskaper.

NOTE 27 – FINANSIELLE DERIVATER

KONSERN				
MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2019 (1) nettopresentert	31.12.2018	31.12.2018 (1) nettopresentert
<i>Eiendeler</i>				
Finansielle derivater	757	335	619	447
<i>Gjeld</i>				
Finansielle derivater	422	0	179	7

MORBANK				
MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2019 (1) nettopresentert	31.12.2018	31.12.2018 (1) nettopresentert
<i>Eiendeler</i>				
Finansielle derivater	251	89	197	118
<i>Gjeld</i>				
Finansielle derivater	212	50	179	101

(1) Viser eiendeler og forpliktelser dersom banken og konsernet hadde nettopført sine finansielle derivater mot hver enkelt motpart.

Banken og konsernets motregningsrett følger alminnelig norsk lov. Banken og Sparebanken Sør Boligkreditt AS har gjennom ISDA avtaler, adgang til å motregne annet mellomværende dersom visse hendelser inntreffer. Beløpene er ikke motregnet i balansen pr. 31.12.19 eller pr. 31.12.18 fordi transaksjonene som regel ikke gjøres opp på nettopgrunnlag. Derivatavtalene er i hovedsak inngått med andre banker med solid rating.

NOTE 28 – OBLIGASJONGJELD OG ANSVARLIG LÅNEKAPITAL

VERDIPAPIRGJELD - KONSERN

MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
Obligasjoner, nominell verdi	52 977	47 969
Verdireguleringer	273	170
Påløpte renter	180	184
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	53 430	48 323

ENDRING I VERDIPAPIRGJELD - KONSERN

MILLIONER KRONER	31.12.2018	Emittert	Forfalt / innløst	Andre endringer i perioden	31.12.2019
Obligasjoner, nominell verdi	47 969	16 063	-10 867	-187	52 977
Verdireguleringer	170			103	273
Påløpte renter	184			-4	180
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	48 323	16 063	-10 867	-89	53 430

MILLIONER KRONER	31.12.2017	Emittert	Forfalt / innløst	Andre endringer i perioden	31.12.2018
Obligasjoner, nominell verdi	43 990	13 770	-10 052	261	47 969
Verdireguleringer	125			45	170
Påløpte renter	228			-44	184
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	44 343	13 770	-10 052	262	48 323

ENDRING I ANSVARLIG LÅNEKAPITAL - MORBANK OG KONSERN

MILLIONER KRONER	31.12.2018	Emittert	Forfalt / innløst	Andre endringer i perioden	31.12.2019
Ansvarlig lån	1 600	500	-134		1 966
Påløpt rente	4			1	5
Sum ansvarlig lånekapital	1 604	500	-134	1	1 971

MILLIONER KRONER	31.12.2017	Emittert	Forfalt / innløst	Andre endringer i perioden	31.12.2018
Ansvarlig lån	1 400	600	-400		1 600
Påløpt rente	4				4
Sum ansvarlig lånekapital	1 404	600	-400		1 604

VERDIPAPIRGJELD - MORBANK

MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
Obligasjoner, nominell verdi	16 672	17 904
Verdireguleringer	-47	13
Påløpte renter	82	110
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	16 707	18 027

ENDRING I VERDIPAPIRGJELD - MORBANK

MILLIONER KRONER	31.12.2018	Emittert	Forfalt / innløst	Andre endringer i perioden	31.12.2019
Obligasjoner, nominell verdi	17 904	3 600	-4 815	-17	16 672
Verdireguleringer	13			-60	-47
Påløpte renter	110			-28	82
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	18 027	3 600	-4 815	-104	16 707

MILLIONER KRONER	31.12.2017	Emittert	Forfalt / innløst	Andre endringer i perioden	31.12.2018
Obligasjoner, nominell verdi	17 580	3 900	-3 656	-80	17 904
Verdireguleringer	99			-86	13
Påløpte renter	169			-59	110
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	17 848	3 900	-3 656	-225	18 027

NOTE 29 – UTLÅN OG GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
		Utlån til kredittinstitusjoner		
2 924	3 964	Uten avtalt løpetid eller oppsigelsestid	82	33
86	100	Med avtalt løpetid eller oppsigelsestid	100	86
3 010	4 063	Sum utlån til kredittinstitusjoner	182	119
		Gjeld til kredittinstitusjoner		
327	419	Uten avtalt løpetid eller oppsigelsestid	38	21
1 932	1 770	Med avtalt løpetid eller oppsigelsestid	1 752	1 895
2	2	Påløpte renter	2	2
2 261	2 192	Sum gjeld til kredittinstitusjoner	1 793	1 918

KONSERN				
MILLIONER KRONER	31.12.2018	Opptak av ny gjeld	Nettoendring kreditter	31.12.2019
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	119		63	182
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 918		-125	1 793
Sum netto gjeld til kredittinstitusjoner	-1 799		188	-1 611

KONSERN				
MILLIONER KRONER	31.12.2017	Opptak av ny gjeld	Nettoendring kreditter	31.12.2018
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	236		-117	119
Gjeld til kredittinstitusjoner	902	1000	16	1 918
Sum netto gjeld til kredittinstitusjoner	-666	-1 000	-133	-1 799

MORBANK				
MILLIONER KRONER	31.12.2018	Opptak av ny gjeld	Nettoendring kreditter	31.12.2019
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	3 010		1 053	4 063
Gjeld til kredittinstitusjoner	2 261		-69	2 192
Sum netto gjeld til kredittinstitusjoner	749		1 122	1 871

MORBANK				
MILLIONER KRONER	31.12.2017	Opptak av ny gjeld	Nettoendring kreditter	31.12.2018
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	3 516		-506	3 010
Gjeld til kredittinstitusjoner	974	1000	287	2 261
Sum netto gjeld til kredittinstitusjoner	2 542	-1 000	-793	749

NOTE 30 – VARIGE DRIFTSMIDLER OG OVERGANGSEFFEKTER IFRS 16

KONSERN	Maskiner, inventar og transportmidler		Bygninger		Bruksrett leide lokaler i hht IFRS 16		Sum bygninger, inventar og bruksretter	
	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018
MILLIONER KRONER								
Anskaffelseskost 01.01.	205	215	519	514	43	IA	767	729
Årets tilgang	13	9	5	29	5		23	38
Årets avgang	-29	-19	-12	-24			-41	-43
Anskaffelseskost 31.12.	189	205	512	519	48	IA	749	724
Akkumulert av- og nedskrivninger 31.12.	146	164	139	147	5		290	311
Bokført verdi 31.12	43	41	373	372	42	IA	458	413
Ordinære avskrivninger	10	10	7	8	5		22	18
Nedskrivninger			2	1			2	1
Gevinst/tap ved salg			0	-8			0	-8

KONSERN	Immatrielle eiendeler	
MILLIONER KRONER	2019	2018
Anskaffelseskost 01.01.	181	175
Årets tilgang	20	17
Årets avgang	-11	-11
Anskaffelseskost 31.12.	190	181
Akkumulert av- og nedskrivninger 31.12.	163	159
Bokført verdi 31.12	27	22
Ordinære avskrivninger	14	10
Nedskrivninger		
Gevinst/tap ved salg		

MORBANK	Maskiner, inventar og transportmidler		Bygninger		Bruksrett leide lokaler i hht IFRS 16		Sum bygninger, inventar og bruksretter	
	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018
MILLIONER KRONER								
Anskaffelseskost 01.01.	192	202	491	485	43	IA	726	687
Årets tilgang	13	9	5	24	5		23	33
Årets avgang	-29	-19	-12	-18			-41	-37
Anskaffelseskost 31.12.	176	192	484	491	48	IA	708	683
Akkumulert av- og nedskrivninger 31.12.	134	152	143	144	5		282	296
Bokført verdi 31.12	42	40	341	347	42	IA	426	387
Ordinære avskrivninger	10	10	7	8	5		22	18
Nedskrivninger			2	1			2	1
Gevinst/tap ved salg			0	-8			0	-8

MORBANK	Immatrielle eiendeler	
MILLIONER KRONER	2019	2018
Anskaffelseskost 01.01.	83	77
Årets tilgang	20	17
Årets avgang	-11	-11
Anskaffelseskost 31.12.	92	83
Akkumulert av- og nedskrivninger 31.12.	65	61
Bokført verdi 31.12	27	22
Ordinære avskrivninger	14	10
Nedskrivninger		
Gevinst/tap ved salg		

Antatt økonomisk levetid harmonerer med avskrivningstiden for de enkelte grupper av driftsmidler. Driftsmidlene avskrives lineært. Konsernets bygninger ligger i bankens eget distrikt og disponeres i det alt vesentlige til bankens eget bruk.

Avskrivningssatsen for bygninger er i intervallet 2-5 %, avskrivningssatsen for maskiner, inventar, transportmidler og immaterielle eiendeler er i intervallet 10-33 %.

OVERGANGSEFFEKTER OG IMPLEMENTERING AV IFRS 16

IFRS 16 Leieavtaler erstattet 1. januar 2019 tidligere IAS 17 Leieavtaler. Standarden ble implementert i Sparebanken Sør ved benyttelse av modifisert retrospektiv metode. Årsaken til dette var at omfanget av leiekontrakter i konsernet var begrenset og fremtidig beregnede forpliktelser anses ubetydelig i selskapets balanse. Ved måling på implementeringstidspunktet var bruksretter og leieforpliktelser like og ingen overgangseffekt ble ført mot egenkapitalen.

Overgangseffekten og etterfølgende målinger vil være lik for morbank og konsern, dette da det ikke foreligger leiekontrakter som omfattes av ny standard i konsernets datterselskaper.

MORBANK / KONSERN	Leieforpliktelse
MILLIONER KRONER	2019
Implementeringseffekter 1.1.2019	43
Tilganger	5
Justeringer	0
Leiebetalinger	-6
Renter	1
Leieforpliktelser (utgående balanse) 31.12.2019	43

MORBANK / KONSERN	Bruksrett
MILLIONER KRONER	2019
Implementeringseffekter 1.1.2019	43
Tilganger	5
Justeringer	0
Avskrivninger	-5
Bruksrett (utgående balanse) 31.12.2019	42

Vektet gjennomsnittlig diskonteringsrente på implementeringsdato utgjør 2,6%.

NOTE 31 – INNSKUDD FRA KUNDER

INNSKUDD FRA KUNDER FORDELT PÅ SEKTORER OG NÆRINGER

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
26 797	28 084	Personkunder	28 074	26 798
10 072	9 325	Offentlig	9 326	10 073
442	561	Primærnæring	561	442
1 672	1 923	Industri	1 923	1 672
519	566	Utvikling av eiendom	561	507
978	1 117	Oppføring av bygninger	1 117	978
2 892	3 066	Eiendomsdrift	3 066	2 892
598	645	Transport	645	598
1 005	1 032	Varehandel	1 032	1 005
147	152	Hotell og restaurant	152	147
207	186	Borettslag	186	207
5 176	5 075	Forretningsmessig tjenesteyting	5 075	5 176
6 026	6 202	Sosial tjenesteyting	6 202	6 026
16	29	Påløpte renter	29	16
56 546	57 963	Sum innskudd fra kunder	57 949	56 537

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
47 301	46 975	Innskudd fra kunder uten avtalt løpetid	46 960	47 291
9 230	10 960	Innskudd fra kunder med avtalt løpetid	10 960	9 230
56 531	57 935	Sum innskudd fra kunder	57 920	56 521
16	29	Påløpte renter	29	16
56 546	57 963	Sum innskudd fra kunder inkl. påløpte renter	57 949	56 537

NOTE 32 – ANNEN GJELD

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
13	59	Leverandørgjeld	68	24
15	16	Skattetrekk	22	22
57	37	Avregningskonti	37	57
78	142	Annen gjeld	145	80
35	37	Påløpne feriepenger	45	51
90	98	Øvrige påløpte kostnader	108	95
288	387	Sum annen gjeld	425	328

NOTE 33 – GJENNOMSNIITTLIGE RENTESATSER

MORBANK			KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019		31.12.2019	31.12.2018
		Gjeld til kredittinstitusjoner		
1,81 %	2,42 %	Gjeld til kredittinstitusjoner	2,42 %	1,81 %
		Innskudd fra kunder		
1,00 %	1,15 %	Innskudd fra kunder	1,15 %	1,00 %
		Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer		
1,81 %	2,42 %	Obligasjonsgjeld flytende rente	1,38 %	1,71 %
0,18 %	0,11 %	Obligasjonsgjeld flytende rente EUR	0,11 %	0,18 %
2,66 %	2,45 %	Obligasjonsgjeld fast rente	2,50 %	2,77 %
		Obligasjonsgjeld fast rente EUR	0,25 %	0,25 %

Gjennomsnittlig rente er beregnet som veid gjennomsnitt av de faktiske rentebetingelser pr. 31.12, definert som helårlig etterskuddsrente. Ingen gjeldsposter har særlige vilkår.

Den samlede gjeld til kredittinstitusjoner er i det alt vesentlige i norske kroner. Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer er i sin helhet i norske kroner.

NOTE 34 – OPPLYSNINGER OM NÆRSTÅENDE PARTER

Sparebanken Sør har inngått transaksjoner med nærstående parter som beskrevet i herværende note, samt note 35. Transaksjoner med datterselskap er eliminert i konsernregnskapet. Sparebanken Sør har i 2019 solgt de 5 168 egenkapitalbevisene banken eide pr. 31.12.2018.

TUSEN KRONER	Konsernledelse	Styret	Forstanderskapets leder
Lån utestående pr. 31.12.	18 991	11 319	2 333
Renteinntekter	258	145	65
Innskudd 31.12.	11 620	5 969	40
Rentekostnader	98	123	0

Datterselskaper	Lån	Renteinnt.	Innskudd	Rentekostn.	Renter obl	Forv. Honorar
Prosjektutvikling AS	19 905	0	827	747		
Eiendomsvekst AS	5 000	18	5 202	0		
Transitt Eiendom AS	4 198	0	0	294		
Sørmegleren Holding AS	0	43	1 445	166		
Sparebanken Sør Boligkreditt AS	3 881 408	458	399 399	73 068	45 955	73 582
Sum	3 910 511	519	406 873	74 275	45 955	73 582

Tilknyttede selskaper	Lån	Renteinnt.	Innskudd	Rentekostn.
Arendal Brygge AS	48 194	0	11	1 708
Torvparkering AS	159 665	29	7 182	5 761
Sum	207 859	29	7 193	7 469

Sparebanken Sør har fraregnet lån som er overført til Sparebanken Sør Boligkreditt AS. Avtalene er utformet slik at utlånene kvalifiserer til å fraregnes. Omfanget av slike fraregnede utlån er gjengitt nedenfor.

MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
Sparebanken Sør Boligkreditt AS	40 200	38 729

Sparebanken Sør Boligkreditt AS kjøper de fleste tjenester fra banken. Alle avtaler mellom selskapene er inngått på markedsmessige vilkår. Sparebanken Sør Boligkreditt AS har pr. 31.12.2019 en innvilget kreditttramme på 4 000 mill. kroner i Sparebanken Sør. I tillegg har Sparebanken Sør Boligkreditt AS en til enhver tid tilgjengelig lånefasilitet med morbank hvor det betales en årlig kommisjon.

NOTE 35 – GODTGJØRELSE OG LIKNENDE

Informasjon i denne noten gjelder status for konsernets styre, ledelse og tillitsvalgte.

2019									
Konsernledelse		Antall	Samlet		Natural-	Periodisert	Samlet		
TUSEN KRONER	Rolle	egenkapital-	lønn	Bonus	ytelser	pensjons-	godtgjørelse	Lån	
		bevis				kostnad			
Geir Bergskaug	Adm. direktør	60 625	2 891	68	188	2 186	5 333	2 968	
Lasse Kvinlaug	Viseadm. direktør/direktør BM	2 474	1 865	49	182	294	2 390	0	
Gunnar Thomassen	Direktør personmarkedet	2 592	1 744	47	258	350	2 399	3 328	
Rolf H. Søraker	Direktør konsernstab	1 030	1 463	41	133	318	1 955	2 258	
Marianne Lofthus	Direktør kapitalmarked	162	1 359	39	176	356	1 930	4 468	
Bjørn A. Friestad	Direktør risikostyring	3 505	1 486	42	200	300	2 028	1 301	
Gry Moen	Direktør forretningsutvikling	118	1 352	39	173	348	1 912	4 667	
Sum		70 506	12 160	325	1 310	4 152	17 947	18 991	

2018									
Konsernledelse		Antall	Samlet		Natural-	Periodisert	Samlet		
TUSEN KRONER	Rolle	egenkapital-	lønn	Bonus	ytelser	pensjons-	godtgjørelse	Lån	
		bevis				kostnad			
Geir Bergskaug	Adm. direktør	40 463	2 809	91	193	2 030	5 123	2 975	
Lasse Kvinlaug	Viseadm. direktør/direktør BM	2 312	1 845	65	227	478	2 615	509	
Gunnar Thomassen	Direktør personmarkedet	1 430	1 722	62	227	242	2 253	2 958	
Rolf H. Søraker	Direktør konsernstab	868	1 394	54	150	241	1 839	546	
Marianne Lofthus	Direktør kapitalmarked	0	1 357	52	171	268	1 848	4 447	
Bjørn A. Friestad	Direktør risikostyring	2 393	1 443	55	189	309	1 996	1 343	
Gry Moen	Direktør forretningsutvikling	118	1 312	52	190	262	1 816	4 781	
Sum		47 584	11 882	431	1 347	3 830	17 490	17 559	

Administrerende direktør har avtale om ett års etterlønn ved pålagt fratreden før utløpet av avtalt tjenestetid.

Det er et bonussystem for alle bankens ansatte inkludert konsernets ledelse, ref. note 18.

							2019
Styret		Antall			Samlet		
TUSEN KRONER	Rolle	egenkapitalbevis	1) Honorar		Naturalytelser	godtgjørelse	Lån
Stein A. Hannevik	Leder	23 467	441		13	454	6 813
Inger Johansen	Nestleder	0	206		2	208	2 975
Marit Kittelsen	Medlem	0	131		8	139	1 150
Erling Holm	Medlem	0	240		23	263	0
Mette Harv	Medlem	0	220		2	222	0
Tom Erik Jebsen	Medlem	2 500	131		9	140	0
Knut R Sæthre	Fast møtende varamedlem	0	120		0	120	0
Jan Erling Tobiassen	Ansattvalgt	162	120		14	134	70
Gunnhild Tveiten Golid	Ansattvalgt	162	120		21	141	0
Sum		26 291	1 729		92	1 821	11 008

1) Honorar fra styret og underkomiteer

							2018
Styret		Antall			Samlet		
TUSEN KRONER	Rolle	egenkapitalbevis	Honorar	Pensjon	Naturalytelser	godtgjørelse	Lån
Stein A. Hannevik	Leder	10 467	440	301	21	762	10
Inger Johansen	Nestleder	0	198		1	199	2 911
Marit Kittelsen	Medlem	0	144		1	145	1 177
Erling Holm	Medlem	0	233		1	234	500
Mette Harv	Medlem	0	132		0	132	0
Tom Erik Jebsen	Medlem	0	99		0	99	0
Knut R Sæthre	Fast møtende varamedlem	0	90		1	91	0
Jan Erling Tobiassen	Ansattvalgt	0	115		15	130	85
Gunnhild Tveiten Golid	Ansattvalgt	0	115		16	131	0
Sum		10 467	1 566		56	1 923	4 683

				2019
Forstanderskapet		Antall		
TUSEN KRONER	Rolle	egenkapitalbevis	1) Honorar	Lån
Jorunn Aarrestad	Leder, Innskytervalgt	0	63	2 333
Terje Spilling	Nestleder, Innskytervalgt	0	3	0
Øystein Haga	Innskytervalgt	0	16	2 438
Kai Magne Strat	Innskytervalgt	0	13	2 636
Ingvild Hovden	Innskytervalgt	97	6	1 250
Birgitte Midtgaard	Innskytervalgt	0	34	439
Kristi Marie Tveit	Innskytervalgt	0	0	1 537
Linda Gjertsen	Innskytervalgt	0	3	1 038
Mette Vestberg Sørensen	Innskytervalgt	0	36	0
Ole Tom Haddeland	Innskytervalgt	0	6	507
Ståle Rysstad	Innskytervalgt	0	49	0
Berit T Knudsen	Innskytervalgt	0	3	0
Nils Johannes Nilsen	Offentlig valgt	0	6	0
Vidar Stang	Offentlig valgt	0	6	0
Harald Fauskanger Andersen	Offentlig valgt	500	33	2 574
Tormod Nyberg 2)	Egenkapitalbeviser	20 000	3	0
Alf Albert	Egenkapitalbeviser	59 313	3	1 346
Egil B Galteland	Egenkapitalbeviser, vara	6 020	6	0
Helge Sandåker 3)	Egenkapitalbeviser	0	3	0
Kari Anne Norbø 3)	Egenkapitalbeviser	0	6	0
Svein Bringsjord 4)	Egenkapitalbeviser	5 854	33	1 901
Karen Andersen	Valgt av de ansatte	162	27	1 598
Ellen Haugen	Valgt av de ansatte	280	6	1 499
Per Bø	Valgt av de ansatte	280	6	3 013
Nina Merete Olsen	Valgt av de ansatte	70	27	3 701
Bente Sørensen	Valgt av de ansatte	360	3	863
Hege Kirkhus	Valgt av de ansatte	280	6	3 069
Birger Sløgedal	Valgt av de ansatte	312	6	1 676
Sum		93 528	412	33 420

1. Honorar forstanderskap og valgkomite
2. Representerer Acan AS
3. Representerer Sparebankstiftelsen Sparebanken Sør som eier 7.988.679 egenkapitalbevis
4. Representerer Sparebankstiftelsen Sparebanken Sør

				2018
Forstanderskapet		Antall		
TUSEN KRONER	Rolle	egenkapitalbevis	1) Honorar	Lån
Øystein Haga	Leder, Innskytervalgt	0	45	2 340
Tormod Nyberg 2)	Nestleder, Egenkapitalbeviser	19 372	12	0
Jorunn Aarrestad	Innskytervalgt	0	16	2 196
Kai Magne Strat	Innskytervalgt	0	10	637
Ingvild Hovden	Innskytervalgt	0	7	1 556
Birgitte Midtgaard	Innskytervalgt	0	5	206
Øyvind Tveit	Innskytervalgt	0	38	0
Linda Gjertsen	Innskytervalgt	0	2	1 011
Mette Vestberg Sørensen	Innskytervalgt	0	16	10
Ole Tom Haddeland	Innskytervalgt	0	5	646
Ståle Rysstad	Innskytervalgt	0	27	0
Lisa Jensen	Innskytervalgt	0	4	0
Wigdis Hansen	Innskytervalgt	0	13	0
Nils Johannes Nilsen	Offentlig valgt	0	2	0
Vidar Stang	Offentlig valgt	0	5	0
Harald Fauskanger Andersen	Offentlig valgt	0	14	2 349
Einar Holmer Hoven	Offentlig valgt, vara	0	3	0
Alf Albert	Egenkapitalbeviser	57 955	16	1 486
Kristian Tørres Brøvig	Egenkapitalbeviser	9 747	2	0
Helge Sandåker 3)	Egenkapitalbeviser	0	11	0
Kari Anne Norbø 3)	Egenkapitalbeviser	0	3	0
Svein Bringsjord 4)	Egenkapitalbeviser	7 300	27	1 976
Karen Andersen	Valgt av de ansatte	0	19	1 632
Ellen Haugen	Valgt av de ansatte	118	5	1 500
Per Bø	Valgt av de ansatte	118	5	2 984
Nina Merete Olsen	Valgt av de ansatte	70	17	2 485
Bente Sørensen	Valgt av de ansatte	198	3	940
Hege Kirkhus	Valgt av de ansatte	118	5	2 997
Birger Sløgedal	Valgt av de ansatte	0	5	2 498
Sum		94 996	342	29 448

1. Honorar forstanderskap og valgkomite
2. Representerer Acan AS
3. Representerer Sparebankstiftelsen Sparebanken Sør som eier 7.988.679 egenkapitalbevis
4. Representerer Sparebankstiftelsen Sparebanken Sør og 7300 egne egenkapitalbevis

NOTE 36 – EGENKAPITALBEVIS, EIERANDELSKAPITAL OG FORESLÅTT UTBYTTE

DE 20 STØRSTE EGENKAPITALBEVISERNE PR. 31.12.2019

NAVN	ANTALL EKB	ANDEL AV EKB-KAP. %	NAVN	ANTALL EKB	ANDEL AV EKB-KAP. %
1. Sparebankstiftelsen Sparebanken Sør	7 988 679	51,00	11. Catilina Invest AS	114 558	0,73
2. EIKA utbytte VPF c/o Eika kapitalforv.	640 284	4,09	12. Svenska Handelsbanken AB	100 000	0,64
3. Arendal Kom. pensjonskasse	450 000	2,87	13. Ottersland AS	100 000	0,64
4. Pareto AS	417 309	2,66	14. Bergen Kom. Pensjonskasse	94 499	0,60
5. Glastad Invest AS	368 765	2,35	15. MP Pensjon PK	85 523	0,55
6. Otterlei Group AS	330 659	2,11	16. Artel AS	82 131	0,52
7. Øyhovden Invest AS	212 000	1,35	17. Profond AS	76 478	0,49
8. Wenaasgruppen AS	186 000	1,19	18. Apriori Holding AS	72 575	0,46
9. Gumpen Bileiendom AS	174 209	1,11	19. Varodd AS	70 520	0,45
10. Allumgården AS	151 092	0,96	20. Birkenes Sparebank	66 000	0,42
Totalt - 10 største eierne	10 918 997	69,71	Totalt - 20 største eierne	11 781 281	75,21

Sparebanken Sør har pr 31.12.2019 ingen egne egenkapitalbevis og har i 2019 solgt de 5 168 banken eide pr. 31.12.2018. Banken hadde pr 31.12.2019 totalt 15 663 944 utestående egenkapitalbevis, pålydende 50 kroner.

FORESLÅTT, IKKE VEDTATT UTBYTTE

	MORBANK	
	2019	2018
Totalt foreslått utbytte	125,0 mill. kroner	94,0 mill. kroner
Foreslått utbytte pr egenkapitalbevis	kr 8,0 pr. bevis	kr 6,0 pr. bevis
Antall egenkapitalbevis	15 663 944	15 663 944

Utbytte for regnskapsåret 2019 er klassifisert som annen egenkapital pr. 31.12.2019.

Utbytte vedtatt i forstandskapet 28. mars 2019 for regnskapsåret 2018 ble utbetalt i 2019.

EIERANDELSKAPITAL OG RESULTAT PR. EGENKAPITALBEVIS

MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
Antall egenkapital bevis	15 663 944	15 663 944
Pålydende pr.bevis i hele kroner	50	50
Eierandels kapital	783	783
Overkurs fond	451	451
Utjevningsfond	389	369
Sum eierandelskapital (A)	1 623	1 603
Sum egenkapital (morbank)	11 535	10 518
- hybridkapital	(1 375)	(1 075)
- Annen egenkapital	(125)	(94)
Egenkapital eks. hybridkapital og annen egenkapital (B)	10 035	9 349
Eierbrøk etter disponering (A/B)	16,2 %	17,2 %
Eierbrøk, vektet gjennomsnitt (1)	17,2 %	17,9 %

MILLIONER KRONER	2019	2018
Resultat for året morbank	904	731
- renter hybridkapital	(60)	(56)
Utbyttegrunnlag morbank	844	675
Resultat morbank pr. egenkapitalbevis i hele kroner	9,3	7,7
Resultat for året konsern	1125	938
- renter hybridkapital	(60)	(56)
Resultat for året konsern eks. renter hybridkapital	1 065	882
Resultat konsern pr. egenkapitalbevis i hele kroner	11,7	10,1

Resultat pr. egenkapitalbevis er beregnet som forholdet mellom årets resultat som tilfaller eierne av egenkapitalbevis iht. egenkapitalbevisbrøken i morselskapet og antall utstedte egenkapitalbevis ved utgangen av året.

Egenkapitalbevis eiet av administrerende direktør, ledende ansatte, medlemmer av styret og medlemmer av forstandskapet og deres personlige nærstående definert etter regnskapsloven § 7-26 og tilleggsforskrift § 8-20 er opplyst i note 34.

NOTE 37 – VIRKSOMHETSSAMMENSLUTNING

Oppkjøp av virksomhet

Banken inngikk den 31.januar 2019 avtale om kjøp av 4 921 977 aksjer (tilsvarende 4,3 prosent) i Brage Finans AS. Pris pr aksje utgjorde kr 9,63 og total kjøpspris 47 392 317 kroner. I tillegg ble det gjennomført en emisjon i februar 2019 hvor bankens eierandel i selskapet økte med 0,9 prosent. Total eierandel i selskapet etter emisjon og oppkjøp utgjør 20,8 prosent.

Brage Finans AS går fra kjøpstidspunktet 31. januar 2019 over fra å være en investering i aksjer målt til virkelig verdi til å være en investering i et tilknyttet selskap (TS). Verdien på aksjene på kjøpstidspunktet er basert på siste observerte transaksjoner på overtagelsestidspunktet.

Brage Finans AS er et finansieringsselskap som tilbyr leasing og salgspantlån til bedrifts- og privatmarkedet. Selskapet har hovedkontor i Bergen med kontorer i Stavanger, Kristiansand, Ålesund, Haugesund og Kragerø. Distribusjon av selskapets produkter skjer hovedsakelig gjennom eierbanker, eget salgsapparat og via forhandlere

Kjøpet medførte en netto gevinst ved overgang fra aksjeinvestering til tilknyttet selskap på 8 mill. kroner. Allokert negativ goodwill er inntektsført i sin helhet på oppkjøpstidspunktet. Ledelsen tror at kjøpet positivt vil påvirke fremtidig inntjening utover verdiene av de enkelte eiendeler i selskapet. Eierandel i Brage Finans AS tilsvarer stemmerett.

Oppkjøpsanalyse er satt opp ved kjøp av 4,3 prosent av aksjene i Brage Finans AS og er i forkant av påfølgende emisjon. Analysen er foretatt med bakgrunn i regnskapet til Brage Finans AS pr 31.desember 2018.

MILLIONER KRONER	Sparebankens Sørs beregnede merverdier innregnet ved oppkjøp
Negativ Goodwill	-24
Total bokført verdi aksjer i Brage Finans AS på oppkjøpstidspunktet etter egenkapitalmetoden	241
Bokført verdi av aksjene på oppkjøpstidspunkt virkelig verdis prinsipp	217
Bokført verdi forut for oppkjøp	-170
Kjøpesum	47

MILLIONER KRONER	Virkelig verdi innregnet ved oppkjøp
Eiendeler	
Kontanter og innskudd i kredittinstitusjoner	237
Netto utlån til kunder	9 248
Finansielle Eiendeler	63
Anleggsmidler	3
Andre immaterielle eiendeler	27
Andre eiendeler	48
	9 626
Gjeld	
Lån og innskudd fra kredittinstitusjoner	-775
Obligasjonsgjeld	-7 230
Annen gjeld	-20
Avsetninger	-71
Forpliktelse ved utsatt skatt	-48
Ansvarlig lånekapital	-170
Hybridkapital	-100
	-8 414
Netto identifiserbare eiendeler til virkelig verdi	1 212
Øvrige eierinteresse målt til virkelig verdi	-971
Sparebanken Sørs andel av virkelig verdi av aksjeinvesteringen ved oppkjøp.	241
Bokført verdi av aksjene på oppkjøpstidspunkt	217
Bokført verdi forut for oppkjøp	-170
Kjøpesum	47

Det oppkjøpte selskap har bidratt med 23,7 mill. kroner i inntekter i 2019. Dette er ført som inntekter fra eierinteresser i tilknyttede selskaper.

NOTE 38 – HENDELSER ETTER BALANSEDAGEN OG BETINGEDE UTFALL

Det er ikke oppstått noen hendelser av vesentlig betydning for regnskapet etter balansedagen.

Beregninger

MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
Egenkapitalavkastning justert for hybridkapital		
Resultat etter skatt	1 125	939
Betalte renter hybridkapital	-60	-56
Resultat etter skatt, inkludert renter hybridkapital	1 065	883
IB Egenkapital	11 845	11 108
IB Hybridkapital	-1 075	-1 075
IB Egenkapital ekskl. hybridkapital	10 770	10 033
UB Egenkapital	13 081	11 845
UB Hybridkapital	-1 375	-1 075
UB Egenkapital ekskl. hybridkapital	11 706	10 770
Snitt egenkapital	12 463	11 477
Snitt egenkapital ekskl. hybridkapital	11 238	10 402
Egenkapitalavkastning	9,0 %	8,2 %
Egenkapitalavkastning ekskl. hybridkapital	9,5 %	8,5 %
Netto renteinntekter, inkl. renter hybridkapital		
Netto renteinntekter	1 926	1 729
Renter hybridkapital	-60	-56
Netto renteinntekter, inkl. renter hybridkapital	1 866	1 674
Gjennomsnittlig forv.kap	125 900	118 600
I % av gjennomsnittlig forv.kapital	1,48 %	1,41 %
Ordinær drift (justert resultat)		
Netto renteinntekter, inkl. renter hybridkapital	1 866	1 674
Netto provisjonsinntekter	344	318
Resultatandel tilknyttede selskaper (ekskl. verdijustering Balder Betaling/Vipps)	64	-9
Sum andre driftsinntekter	10	11
Driftskostnader	918	884
Ordinær drift (justert resultat), før skatt	1 366	1 110
Resultat ekskl. Finans og justert for engangshendelser		
Netto renteinntekter, inkl. renter hybridkapital	1 866	1 674
Netto provisjonsinntekter	344	318
Resultatandel tilknyttede selskaper (ekskl. verdijustering Balder Betaling/Vipps)	64	
Andre driftsinntekter	10	11
Driftskostnader	918	884
Tap på utlån, garantier og ubenyttede kreditter	-17	-36
Resultat ekskl. Finans og justert for engangshendelser	1 383	1 155
Skatt (25 %)	346	289
Ordinær drift / justert resultat etter tap, etter skatt	1 037	866
Snitt egenkapital ekskl. hybridkapital	11 238	10 402
Egenkapitalavkastning resultat ekskl. Finans og justert for engangshendelser	9,2 %	8,3 %

I styrets beretning og i regnskapspresentasjoner er det referert til enkelte justerte resultater som ikke er definert i IFRS (alternative resultatmål eller alternative performance measures (APM)).

Alternative resultatmål

Sparebanken Sør presenterer alternative resultatmål (APM'er) som gir nyttig informasjon for å supplere regnskapet. Målene er ikke definert i IFRS (International Financial Reporting Standards) og er nødvendigvis ikke direkte sammenlignbare med andre selskapers resultatmål. Alternative resultatmål er ikke ment å erstatte eller overskygge regnskapstallene etter IFRS, men er inkludert i våre rapporter for å få frem den underliggende driften på en bedre måte.

Nøkkeltall som er regulert i IFRS eller annen lovgivning er ikke regnet som alternative resultatmål. Det samme gjelder for ikke-finansiell informasjon. Sparebanken Sør sine alternative resultatmål er presentert i oversiktene nøkkeltall, beregninger og styrets beretning. Alle APM'er presentert med sammenligningstall. APM'ene som nevnt under har vært brukt konsistent over tid.

Sparebanken Sør's alternative resultatmål og definisjoner:

APM	Definisjon
Egenkapitalavkastning	EK avkastning gir relevant informasjon om konsernets lønnsomhet ved å måle evne til å generere lønnsomhet fra aksjonærens investering. Egenkapitalavkastning er ett av konsernets viktigste finansielle måltall, og beregnes som: Resultat etter skatt i perioden (justert for rente på hybridkapital), dividert på gjennomsnittlig egenkapital (justert for hybridkapital).
Bokført egenkapital pr. egenkapitalbevis (inkludert utbytte)	Nøkkeltallet gir informasjon om verdien av bokført egenkapital pr. egenkapitalbevis. Dette for å gi leseren en mulighet til å vurdere rimeligheten av egenkapitalbevisets børskurs. Bokført egenkapital pr. egenkapitalbevis blir kalkulert som egenkapitalbeviserens andel av egenkapitalen (eksklusive hybridkapital) ved utløpet av perioden, dividert på antall utstedte egenkapitalbevis.
Resultat / utvannet resultat pr. egenkapitalbevis	Nøkkeltallet gir informasjon om resultat/utvannet pr. egenkapitalbevis i perioden. Resultat pr. egenkapitalbevis er beregnet ved resultat etter skatt multiplisert med eierbrøken, dividert på antall utstedte egenkapitalbevis. Utvannet resultat pr. egenkapitalbevis er beregnet ved majoritetsinntekter multiplisert med eierbrøken, dividert på antall utstedte egenkapitalbevis.
Utlånsvekst i % siste 12 mnd.	Utlånsvekst siste 12 mnd. gir informasjon om aktivitet og vekst i konsernets utlånsvirksomhet. Banken benytter Sparebanken Sør Boligkreditt (SSBK) som et finansieringsinstrument og tallene inkluderer lån som er overført til selskapet da det er den samlede veksten som er relevant å sammenlikne. Utlånsveksten er beregnet som brutto utlån inkludert lån overført til SSBK ved periodeslutt minus brutto utlån inkludert lån overført til SSBK på samme tid året før, dividert på brutto utlån inkludert lån overført til SSBK på samme tid året før.
Innskuddvekst i % siste 12 mnd.	Innskuddvekst siste 12 måneder gir informasjon om aktivitet og vekst innenfor likviditetsstyringen i banken. Innskuddvekst er beregnet som innskudd ved periodeslutt minus innskudd på samme tid året før, dividert på innskudd på samme tid året før.
"Kostnadsprosent (Kostnader i % av inntekter)"	Gir informasjon om forholdet mellom inntekter og kostnader og regnes som et av Sparebanken Sørs viktigste måltall. Beregnes som sum driftskostnader dividert på sum inntekter.
Kurs/ bokført egenkapital pr. egenkapitalbevis	Måltallet benyttes til å sammenlikne børskursen mot bokført verdi. Denne benyttes ofte for å sammenlikne banker og blir beregnet som følger: Kurs på egenkapitalbeviset til Sparebanken Sør ved periodeslutt, dividert på bokført verdi pr. egenkapitalbevis.
Tap på utlån i prosent av netto utlån (annualisert)	Måltall som viser tap på utlån i prosent av netto utlån. Beregnes som tap på utlån (inkludert tap på utlån på lån som er overført til SSBK) dividert på netto utlån, (inkludert utlån overført til SSBK) ved periodeslutt. Når informasjonen blir gitt for perioder som er kortere enn et år blir tap annualisert.
Brutto misligholdte engasjementer over 90 dager i % av brutto utlån	Nøkkeltallet blir presentert for å gi relevant informasjon knyttet til konsernets kreditteksponering. Nøkkeltallet beregnes ved at misligholdte lån (over 90 dager) divideres med brutto utlån, inkludert lån overført til SSBK ved periodeslutt.
Utlånsmargin (PM og BM)	Måler konsernets gjennomsnittlige margin på utlån, berengt ved gjennomsnittlig rente på utlån i perioden, minus gjennomsnittlig 3 mnd. NIBOR i perioden. Gjennomsnittlig utlånsrente er beregnet som renteinntekt fra utlån til kunder dividert på gjennomsnittlig utlån til kunder i perioden.
Innskuddsmargin (PM og BM)	Måler konsernets gjennomsnittlige margin på innskudd, berengt ved gjennomsnittlig 3 mnd. NIBOR i perioden, minus gjennomsnittlig rente på innskudd i perioden. Gjennomsnittlig innskuddsrente er beregnet som rentekostnader fra innskudd fra kunder dividert på gjennomsnittlig innskudd fra kunder i perioden.
Gjennomsnittlig utlånsrente	Se utlånsmargin (PM og BM) over
Gjennomsnittlig innskuddsrente	Se innskuddsmargin (PM og BM) over

Eierstyring og selskapsledelse

REDEGJØRELSE FOR EIERSTYRING OG SELSKAPSLLEDELSE

Konsernet Sparebanken Sør består, i tillegg til morselskapet Sparebanken Sør, av følgende selskaper:

Sparebanken Sør er et uavhengig og selvstendig finans-konsern med hovedvirksomhet innenfor bank, verdipapirer og eiendomsmegling i Agder, Vestfold og Telemark samt Rogaland.

					MORBANK 31.12.2018
TUSEN KRONER	Type virksomhet	Forretningskontor	Eierandel	Aksjekapital	Bokført verdi
Sparebanken Sør Boligkreditt AS	Kredittforetak	Kristiansand	100 %	1 125 000	1 845 695
Sørmegleren Holding AS	Eiendomsmegling	Kristiansand	91 %	5 728	6 983
AS Eiendomsvekst	Eiendomsforvaltning	Arendal	100 %	3 000	2 935
Arendal Brygge AS	Eiendomsforvaltning	Arendal	50 %	601	1 000
Prosjektutvikling AS	Eiendomsforvaltning	Arendal	100 %	100	-
Transitt Eiendom AS	Eiendomsforvaltning	Kristiansand	100 %	100	1 450
Sum					1 858 063

Hovedkontoret og forretningsadressen er i Kristiansand. Hovedkontor for personmarkeds-avdelingen og deler av fellesfunksjoner er lokalisert i Arendal. Bankens organisasjons-nummer er 937 894 538.

Denne redegjørelsen tar utgangspunkt i NUES (Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse) og Oslo Børs' krav om å følge eller forklare avvik fra denne.

Selskapets intensjon med dette dokumentet er:

- Klargjøre rollefordelingen mellom bankens styrende organer og daglig ledelse
- Lik og sikker tilgang til pålitelig og tidsriktig informasjon om selskapets virksomhet
- Lik behandling av egenkapitalbevisere
- Optimalisere selskapets verdier i et langsiktig perspektiv

Prinsippene for eierstyring og selskapsledelse er konkretisert i bankens vedtekter, strategier, instruks for styret og adm. direktør, rammeverk for styring og kontroll, styringsdokument for samfunnsansvar, og rutiner for egenhandel.

FORHOLDET TIL BANKENS ØVRIGE STYRINGS-DOKUMENTER

Bankens strategidokument angir de overordnede planene for konsernet, og for å utfylle helheten i konsernets styringsdokumenter skal det være tett sammenheng mellom et overordnet strategidokument og de utfyllende og mer detaljerte styringsdokumentene.

Struktur for de ulike styringsdokumentene fremgår under.

For enkelte styringsdokumenter foreligger det i tillegg utfyllende dokumenter som vedtas av administrasjonen. For å sikre at de ulike styringsdokumentene samsvarer med konsernets målsettinger, skal styringsdokumentene revideres og vedlikeholdes jevnlig, og normalt foretas en revisjon i løpet av en 12 måneders periode med beslutning av relevant instans.

For operasjonalisering av bankens strategiske målsettinger, utarbeides det detaljerte årlige handlingsplaner som også relateres til de kritiske suksessfaktorer som inngår i strategidokumentet.

Dokumenteier er ansvarlig for løpende vedlikehold, herunder fremme forslag til endringer og sørge for at disse blir behandlet i henhold til bankens rutiner. Dokumenteier er ansvarlig for å implementere styringsdokumentene i organisasjonen.

VIRKSOMHETEN

Mål

Bankens overordnede målsetting er å skape vekst og utvikling i landsdelen på en langsiktig, ansvarlig og bærekraftig måte.

Hovedstrategier

For å skape vekst og utvikling i landsdelen har Sparebanken Sør en strategi for høy verdiskaping. Bankens strategiske målsetting skal nås gjennom nærhet til markedet, kundeorientering, relasjonsbygging, kompetanse, lokal beslutningskraft, konkurransedyktige produkter, motiverte medarbeidere, og kostnadseffektive prosesser. På den måten bygges bankens omdømme, det opparbeides kundeloyalitet, samt at bankens lønnsomhet sikres.

Sparebanken Sør har Agder samt Vestfold og Telemark som sitt hovedmarkedsområde. I tillegg skal banken styrke sin posisjon i KNIF-segmentet (Kristen-Norges Interesfefellesskap), både innen PM og BM. Ekspansjonen innen KNIF gir vekstmuligheter og risikospredning. Veksten skal være kontrollert og basert på lønnsomhet og lav risiko.

Styret leder bankens virksomhet, og styrearbeidet følger en fastsatt årsplan og styreinstruks. Styret vedtar bankens strategi i et tre- til femårs perspektiv. Strategiplanen evalueres rullerende gjennom strategiperioden. Styret fastsetter årlig virksomhetens mål og risikoprofil.

Som tradisjonell sparebank med røtter tilbake til 1824 drives Sparebanken Sør i samsvar med de lovregler som til enhver tid gjelder for sparebanker. Banken utfører alle vanlige bankforretninger og banktjenester, og tilbyr investeringstjenester i samsvar med de til enhver tid gjeldende regler. Se vedtektene på bankens hjemmeside www.sor.no.

Samfunnsansvar

I Sparebanken Sør er samfunnsansvar en integrert del av forretningsvirksomheten. Bankens samfunnsansvar kommer til uttrykk i bankens idegrunnlag om å bidra til vekst og utvikling i landsdelen, og målet for arbeidet med samfunnsansvar er å bidra til denne utviklingen på en ansvarlig og bærekraftig måte. Arbeidet med samfunnsansvaret bidrar til å styrke bankens konkurransekraft, redusere risikoen, og tiltrekke banken gode kunder, investorer og dyktige ansatte.

Sparebanken Sør forplikter seg til å ta hensyn til klima og miljø, sosiale forhold og god virksomhetsstyring i alle sine aktiviteter, inkludert utvikling av produkter og tjenester, rådgivning og salg, investerings- og kredittbeslutninger, produksjon og drift. Sparebanken Sør skal ikke medvirke til krenkelse av menneske- og arbeidstakerrettigheter, korrupsjon, alvorlig miljøskade eller andre handlinger som kan oppfattes som uetiske.

Ved å være en samfunnsbyggende aktør, bidrar Sparebanken Sør til en bærekraftig nærings- og samfunnsutvikling gjennom å skape verdier for landsdelen. Banken støtter også prosjekter innenfor kultur, idrett og andre områder som bidrar positivt i regionen. I tillegg til tradisjonell sponing av lag og foreninger, viderefører banken den sterke tradisjonen med å gi pengegaver til allmenntilgode formål i egenskap av å være en selvstendig sparebank.

Tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering

Sparebanken Sør er underlagt myndighetenes antihvitvaskingsregelverk som skal bidra til å bekjempe hvitvasking og terrorfinansiering. I dette inngår både et automatisk varslingssystem av mistenkelige transaksjoner, og et ansvar for hver enkelt ansatt til å innrapportere enkeltsaker eller eventuelt gjennomføre forsterket kundekontroll. Banken har rutiner for dette og gjennomfører kontinuerlig opplæring av ansatte, spesielt i kundeopposisjon.

Miljømessige forhold

Sparebanken Sør tar hensyn til klimautfordringene. Vern om miljøet blir stadig viktigere, og banken ønsker å gjøre sitt for å bidra. Sparebanken Sør har definert arbeid med intern miljøeffektivitet som et prioritert område innen bankens klimaarbeid.

Avvik fra anbefalingen: Ingen.

SELSKAPSKAPITAL OG UTBYTTE

Selskapskapital

Sparebanken Sørs kapital er sammensatt ut fra flere hensyn. De viktigste er konsernets størrelse, et stabilt marked for langsiktig finansiering og bankens målsettinger i et langsiktig strategisk perspektiv. Gjennom årlig evaluering av styring og kontroll, herunder kapitalbehovsvurderinger (ICAAP), har konsernet sterk fokus på at kapitalen er tilpasset mål, strategier og risikoprofil. Kapitalsituasjonen følges kontinuerlig gjennom året med interne beregninger og rapporteringer.

Utbytte

Den risikjusterte avkastningen forutsettes å være høy og konkurransedyktig i markedet. Egenkapitalbeveiseiernes matematiske andel av resultatet fordeles mellom kontantutbytte og utjevningsfond. Det er en målsetting at 50 til 70 prosent av egenkapitalbeveiseiernes andel av årets resultat etter skatt skal utdeles som utbytte.

Bankens egenkapitalutvikling, soliditet, likviditetssituasjon og markedsmessige tilpasning vektlegges for kontantutbytts størrelse og andel av resultatet.

Styrefullmakter

Bankens vedtekter har ikke bestemmelser om kjøp av egne egenkapitalbevis. Vedtak om dette må behandles og vedtas i forstanderskapet, som kan gi fullmakt til styret. Slike vedtak/fullmakter samt beslutninger om forhøyelse av eierkapitalen, bygger ellers på Finansforetaksloven og prinsippene i Allmennaksjeloven.

Avvik fra anbefalingen: Ingen.

LIKEBEHANDLING AV AKSJE- EIERE OG TRANSAKSJONER MED NÆRSTÅENDE

Banken legger stor vekt på åpenhet i forhold til både de som skaffer banken egenkapital og finansiering, og de som har relasjoner til banken på annen måte.

Sparebanken Sør har en egenkapitalbevisklasse og alle egenkapitalbeveiseiere likebehandles. Banken forholder seg til Finansforetakslovens regler for eier- og stemmerettsbegrensninger så langt bestemmelsene gjelder for en sparebank med noterte egenkapitalbevis. Eksisterende egenkapitalbevis har fortrinnsrett ved egenkapitalforhøyelser, med mindre særskilte forhold tilsier at dette fravikes. Fravikelse vil i så fall bli begrunnet, og begrunnelsen vil bli offentliggjort i børsmelding.

I de tilfeller der banken har transaksjoner i egne egenkapitalbevis, foretas disse på børs. Dersom det skulle forekomme ikke uvesentlige transaksjoner mellom Sparebanken Sør-konsernet og egenkapitalbeveiseiere, styremedlemmer, ledende ansatte eller nærstående av disse, skal styret sørge for at det foreligger verddivurdering fra uavhengig tredjepart.

Banken er bundet av Børsens regler for rapportering av finansiell og annen informasjon til markedet.

Avvik fra anbefalingen: Ingen.

EGENKAPITALBEVIS OG OMSETTELIGHET

Sparebanken Sørs egenkapitalbevis er notert på Oslo Børs, og er fritt omsettelige.

Enestebegrensninger lovmessige krav som fortiden fastsetter at erverv av kvalifisert andel av eierandelskapitalen, på 10 prosent eller mer, krever samtykke fra Finansdepartementet.

Børsnoteringen sikrer at banken forholder seg til de markedsvilkår som til enhver tid gjelder i egenkapitalmarkedet.

Avvik fra anbefalingen: Ingen.

FORSTANDERSKAPET

En sparebank er i utgangspunktet en selveid institusjon og styringsstrukturen og sammensetningen av styringsorganene skiller seg fra aksjeselskaper i forhold til hvilke organer en sparebank skal ha. Bankens styringsstruktur og sammensetningen av styrende organer vurderes å ligge innenfor anbefalingens formulering «så langt den passer, for sparebanker med noterte egenkapitalbevis».

Bankens øverste organ er forstanderskapet, som skal se til at banken virker etter sitt formål i samsvar med lover, vedtekter og egne vedtak.

Forstanderskapet består av 28 medlemmer, hvorav 12 representanter fra kundene, 3 representanter fra det offentlige, 6 representanter fra egenkapitalbeveiseiere og 7 representanter fra de ansatte. Det er vedtatt ordninger som sikrer en geografisk spredning i representasjonen fra bankens markedsområder.

Innkalling til forstanderskapets møter sendes ut med minst 21 dagers varsel. Forstanderskapet treffer ikke beslutninger i andre saker enn dem som er angitt i innkallingen.

Styret og revisor møter i forstanderskapet.

Avvik fra anbefalingen: Ingen.

VALGKOMITEER

Iht. bankens vedtekter velges 3 valgkomiteer:

- Forstanderskapets valgkomite skal forberede valgene i forstanderskapet. Valgkomiteen på 8 medlemmer velges blant forstanderskapets medlemmer og skal ha representanter fra alle grupperinger som er representert i forstanderskapet.
- Kundevalgkomiteen skal forberede valg av kundevalgte representanter til forstanderskapet. Valgkomiteen på 4 medlemmer velges av de kundevalgte medlemmer av forstanderskapet.
- Valgkomiteen for egenkapitalbeviserne skal forberede valg av representanter fra egenkapitalbeviserne til forstanderskapet. Valgkomiteen på 4 medlemmer velges av de egenkapitalbeviservalgte medlemmer av forstanderskapet.

Valgkomiteenes arbeid

Forstanderskapets valgkomite forbereder valg av leder og nestleder i forstanderskapet, styrets leder og nestleder, øvrige styremedlemmer, og øvrige varamedlemmer til styret eksklusiv de ansattes representanter. Likeså valg av leder, medlemmer og varamedlemmer av valgkomiteen.

Forstanderskapets, kundevalgte, egenkapitalbeviservalgtes og ansattes valgkomiteers innstillinger skal begrunnes.

Avvik fra anbefalingen: Ingen.

STYRET, SAMMENSETNING OG UAVHENGIGHET

Styrets sammensetning fremgår av vedtektene § 4-1.

Styret skal bestå av 7-8 medlemmer og 3 varamedlemmer, hvorav minst fire fra Agder og minst ett medlem fra Vestfold og Telemark. Av disse velges 2 medlemmer og 2 personlige varamedlemmer blant de ansatte. For de øvrige styremedlemmene velges ett fast møtende varamedlem med uttalerett. Styremedlemmene velges for 2 år.

Sammensetningen av styret er basert på kompetanse, kapasitet, mangfold, og i henhold til bankens vedtekter med hensyn til geografisk fordeling.

Styrets uavhengighet

Ingen i bankens daglige ledelse er medlem av styret.

Styremedlemmers uavhengighet

Alle styremedlemmer er uavhengig av ledende ansatte. Styremedlemmene er også uavhengige av vesentlige forretningsforbindelser.

Avvik fra anbefalingen: Ingen.

STYRETS ARBEID

Styret er ansvarlig for at de midler banken rår over forvaltes på en trygg og hensiktsmessig måte. Styret skal sørge for en tilfredsstillende organisering av bankens virksomhet, holde seg orientert om bankens økonomiske stilling og påse at dens virksomhet, regnskapsføring og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll.

Styret skal føre tilsyn med den daglige ledelsen og bankens virksomhet for øvrig. Styret skal påse at banken har gode styrings- og kontrollsystemer for oppfyllelse av de bestemmelser som gjelder for virksomheten.

Styret gjennomfører årlig en egenvurdering.

Revisjonsutvalg

Revisjonsutvalget har egen instruks vedtatt av styret. Utvalget er et forberedende og rådgivende utvalg for styret for å styrke arbeidet med finansiell rapportering og internkontroll. Minst ett av medlemmene skal være uavhengig av virksomheten og ha kvalifikasjoner (formal- eller realkompetanse) innen regnskap og revisjon.

Revisjonsutvalget forbereder styrets oppfølging av regnskapsrapporteringsprosessen, overvåker systemene for intern kontroll og risikostyring, har løpende kontakt med bankens valgte revisor, samt vurderer og overvåker revisors uavhengighet.

Styret velger 4 medlemmer til utvalget blant styrets medlemmer. Styreleder er valgt til leder av revisjonsutvalget.

Flertallet i utvalget er i henhold til NUES anbefaling uavhengige av virksomheten.

Risikoutvalg

Risikoutvalget har egen instruks vedtatt av styret. Risikoutvalget er et forberedende og rådgivende utvalg for styret og skal bidra til at risiko- og kapitalstyringen i konsernet støtter opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og samtidig sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Risikoutvalget skal overvåke den samlede risiko og vurdere om konsernets styrings- og kontrollordninger er tilpasset risikonivået og omfanget av virksomheten.

Styret velger 4 medlemmer til utvalget blant styrets medlemmer. Styreleder er valgt til leder av risikoutvalget.

Flertallet i utvalget er i henhold til NUES anbefaling uavhengige av virksomheten.

Godtgjørelsesutvalg

Godtgjørelsesutvalget har egen instruks vedtatt av styret. Utvalget skal bidra til å sikre at det er samsvar mellom bankens godtgjørelsesordninger, overordnede mål, risikotoleranse og langsiktige interesser.

Utvalget forbereder alle saker om godtgjørelsesordninger for styret. Utvalget skal støtte styrets arbeid med å fastsette og sørge for at banken til enhver tid har og praktiserer retningslinjer og rammer for godtgjørelsesordninger.

Banken har opprettet godtgjørelsesutvalg bestående av 5 styremedlemmer, hvorav 1 medlem er ansattrepresentant. Styreleder er valgt til leder av godtgjørelsesutvalget.

Flertallet i utvalget er i henhold til NUES anbefaling uavhengige av virksomheten.

RISIKOSTYRING OG INTERNKONTROLL

Banken har etablert egen divisjon for Risikostyring. I henhold til lov og forskrift, samt internt vedtatte styrings-, kontroll- og rapporteringsrutiner er det klar ansvarsdeling mellom ulike organer i banken. Sentrale organer er forstanderskap, styret, eksternt revisjon, internrevisjon og konsernledelse.

Internrevisjon

Bankens internrevisor er underlagt styret og avgir årlig en rapport til styret om gjennomførte revisjonsprosjekter. Internrevisor skal på vegne av styret påse at det er etablert og gjennomført en tilstrekkelig og effektiv intern kontroll og risikostyring. Det er utarbeidet egen instruks for intern revisjonssjef. Styret godkjenner hvert år internrevisjonens årsplan og ressursbehov. Intern revisor kan delta som observatør i styrets møter.

Internkontroll

Banken har fastsatt retningslinjer og rutiner for gjennomføring av internkontroll basert på COSO-modellen. Modellen er en internasjonal standard for helhetlig risikostyring og er i stor grad benyttet innen finans. Ansvaret for den praktiske gjennomføringen av konsernets internkontroll-prosess er tillagt divisjon Risikostyring, organisert uavhengig av forretningsenhetene.

Compliance

Banken er opptatt av å ha gode prosesser for å sikre etterlevelse av gjeldende lover og forskrifter, og har etablert egen compliance funksjon. Denne er organisert uavhengig av forretningsenhetene.

Risikostyring og kapitaldekning

God risiko- og kapitalstyring står sentralt i Sparebanken Sørs langsiktige verdiskaping. Bankens overordnede mål følger av det strategiske forretningsgrunnlaget. Avkastningsmålet er styrende for bankens aktiviteter og konkretisering av delmål. Fokus settes på å sikre bankens kortsiktige og langsiktige konkurranseevne. Sparebanken Sørs markeds- og forretningsmessige mål balanseres mot bankens risikoevne og -vilje. Risiko- og kapitalvurderinger er en integrert del av bankens strategiske og forretningsmessige prosesser.

Styret har vedtatt retningslinjer for bankens kapitalvurdering. Det gjennomføres årlig en prosess knyttet til bankens risiko og kapitalbehov (ICAAP). Styret påser dermed at banken har kapital som er tilstrekkelig ut fra ønsket risiko og bankens virksomhet, og sørger for at banken er tilstrekkelig kapitalisert ut fra regulatoriske krav. ICAAP-prosessen bygger på krav fastsatt av myndighetene, samt bankens egne vurderinger.

Hensyn til omverdenen i verdiskapingen

Som basis for sin virksomhet, skal banken legge til grunn strenge krav til redelighet og god forretningsetikk. Banken forventer derfor at ansatte og tillitsmenn skal ha høy grad av integritet, og holdninger i samsvar med bankens etiske retningslinjer. Disse gir føringer knyttet til kundepleie, gaver, taushetsplikt, deltakelse i annen næringsvirksomhet og transaksjoner med nærstående. Retningslinjene omfatter også informasjonsplikt for ansatte ved brudd på interne retningslinjer, lover og forskrifter. Fremgangsmåte for hvordan slik informasjon/varsling skal gis, er nærmere beskrevet i bankens varslingsrutiner.

Avvik fra anbefalingen: Ingen.

GODTGJØRELSE TIL STYRET

Styrehonorarene fastsettes av forstanderskapet etter innstilling fra valgkomiteen. Honorarenes størrelse reflekterer styrets ansvar, kompetanse, tidsbruk og virksomhetens kompleksitet. Det utstedes ikke opsjoner til styremedlemmer. Medlemmer av styrets underutvalg, med unntak av de ansattvalgte, mottar særskilt godtgjøring.

Avvik fra anbefalingen: Ingen.

GODTGJØRELSE TIL LEDENDE ANSATTE

Godtgjørelse til administrerende direktør og intern revisjonssjef fastsettes av styret, etter forslag fra Godtgjørelsesutvalget. Godtgjørelse til direktører i konsernledelsen fastsettes av administrerende direktør i samråd med Godtgjørelsesutvalget. Ingen av direktørene har resultatbasert avlønning utover å delta i bankens ordinære bonusprogram som omfatter alle ansatte i banken. Intern revisjonssjef har ikke resultatbasert avlønning og deltar heller ikke i bankens ordinære bonusprogram.

Styrets erklæring om lønn til ledende ansatte fremlegges årlig for forstanderskapet.

Avvik fra anbefalingen: Ingen.

INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

Banken skal ha en åpen og aktiv dialog med alle interessenter. Det er bankens intensjon at kunder, egenkapitalbevisiere, långivere (finansmarkedsaktører) og offentlige myndigheter skal ha samtidig tilgang til korrekt, tydelig, relevant og utfyllende informasjon om bankens strategier og finansielle mål, økonomiske utvikling og finansielle stilling.

Informasjon til markedet formidles gjennom kvartalsvise børs- og pressemeldinger, eget Investor Relations-område på bankens hjemmeside samt regnskapsrapporter.

Avvik fra anbefalingen: Ingen.

SELSKAPSOVERTAKELSE

Sparebanken Sør er en selveiende institusjon som ikke kan bli overtatt av andre gjennom oppkjøp. Eierstrukturen er lovregulert, og ingen kan eie 10 prosent eller mer av bankens eierandelskapital. Ved erverv utover dette må det søkes tillatelse fra Finanstilsynet.

Sparebankstiftelsen Sparebanken Sør har en eierandel på 51 prosent av egenkapitalbevisene i banken.

Lovpålagte eierbegrensninger antas å ligge innenfor anbefalingens formulering «så langt den passer, for sparebanker med noterte egenkapitalbevis».

Avvik fra anbefalingen: Ingen.

EKSTERN REVISOR

Ekstern revisor velges av forstanderskapet og avgir årlig revisjonsberetning i forbindelse med behandlingen av årsregnskapet. Ekstern revisor deltar i styremøtet som behandler endelig årsregnskap. Ellers deltar ekstern revisor i Revisjonsutvalgets møter og har ett årlig møte med styret uten at administrasjonen er til stede. Ekstern revisors godtgjørelse behandles i forstanderskapet når årsregnskapet behandles. Forholdet til ekstern revisor er dessuten regulert i et eget engasjementsbrev, som blant annet omhandler partenes ansvar.

Revisjonsutvalget skal overvåke revisors uavhengighet, herunder hvilke eventuelle andre tjenester som er levert av revisor.

Avvik fra anbefalingen: Ingen.

Erklæring fra styret og daglig leder

Erklæring i henhold til Verdipapirhandellovens § 5-5

Styret og administrerende direktør i Sparebanken Sør bekrefter at bankens og konsernets årsregnskap for 2019 er utarbeidet i samsvar med gjeldende regnskapsstandarder, og at opplysningene i regnskapet gir et rettviseende bilde av selskapets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat som helhet.

Videre bekreftes det at årsberetningen gir en rettviseende oversikt over utviklingen, resultatet og stillingen til banken og konsernet, sammen med en beskrivelse av de mest sentrale risiko- og usikkerhetsfaktorer banken og konsernet står overfor.

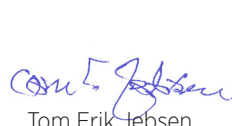
Kristiansand, 31. desember 2019 / 3. mars 2020

Stein A. Hannevik
Styrets leder

Inger Johansen
Styrets nestleder

Tom Erik Jebsen

Erling Holm

Marit Kittilsen

Mette Ramfjord Harv

Jan Erling Tobiassen
Ansattes representant

Gunnhild Tveiten Gold
Ansattes representant

Geir Bergskaug
Adm. direktør

Revisjonsberetning for 2019

Til Forstanderskapet i Sparebanken Sør

Uavhengig revisors beretning

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Sparebanken Sørs årsregnskap, som består av:

- selskapsregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2019, resultatregnskap, utvidet resultatregnskap, endringer i egenkapital og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper, og
- konsernregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2019, resultatregnskap, utvidet resultatregnskap, endringer i egenkapital og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening:

- er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter
- gir det medfølgende selskapsregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til Sparebanken Sør per 31. desember 2019 og av selskapets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.
- gir det medfølgende konsernregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til konsernet Sparebanken Sør per 31. desember 2019 og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet og konsernet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Sentrale forhold ved revisjonen

Sentrale forhold ved revisjonen er de forhold vi mener var av størst betydning ved revisjonen av årsregnskapet for 2019. Disse forholdene ble håndtert ved revisjonens utførelse og da vi dannet oss vår mening om årsregnskapet som helhet. Vi konkluderer ikke særskilt på disse forholdene.

PricewaterhouseCoopers AS, Gravane 26, Postboks 447, NO-4664 Kristiansand

T: 02316, org. no.: 987 009 713 MVA, www.pwc.no

Statsautoriserte revisorer, medlemmer av Den norske Revisorforening og autorisert regnskapsførerselskap

Revisjonsberetning for 2019

Uavhengig revisors beretning - Sparebanken Sør

Konsernets og morbankens virksomhet er i det vesentlige uendret sammenlignet med forrige år. Vi har ikke identifisert regulatoriske endringer, transaksjoner eller andre hendelser som kvalifiserer som nye Sentrale forhold, og våre fokusområder har vært de samme i 2019 som i fjoråret.

Sentrale forhold ved revisjonen

Hvordan vi i vår revisjon håndterte sentrale forhold ved revisjonen

Verdsettelse av utlån til kunder

Vi har fokusert på dette området fordi utlån utgjør en betydelig andel av verdien av eiendelene i balansen og verdsettelsen av utlån innebærer utstrakt bruk av skjønn og store mengder data som gjør beregningene av tap på utlån er komplekse.

Nedskrivning av verdien av utlån gjøres i henhold til IFRS 9. For utlån hvor det foreligger objektive indikationer på verdifall beregnes nedskrivning individuelt. For øvrige utlån beregnes nedskrivningsbeløpet basert på et modellrammeverk. Begge metoder innebærer bruk av skjønn som kan påvirke årets regnskapsmessige resultat og ha betydning for overholdelse av kapitaldekningsregelverket som følge av risikoklassifisering av utlån.

For utlån med objektive indikasjoner på verdifall har vi særlig fokusert på ledelsens prosess for identifisering av utlån med objektive indikasjoner på verdifall, ledelsens oppfølging av slike utlån og forutsetningene ledelsen legger til grunn ved beregning av nedskrivningsbeløpet.

For øvrige utlån hvor nedskrivning er beregnet basert på modellrammeverk har vi særlig fokusert på:

- Risikoklassifisering av utlån.
- Beregning av forventet kreditttap.
- Beregning av sannsynlighet for mislighold.
- Identifisering av vesentlig endring i kredittrisiko.
- Hvordan utlån blir allokert til ulike

Ved vår revisjon av forventede tapsavsetninger vurderte og testet vi utformingen og effektiviteten av kontroller for kvalitetssikring av anvendte forutsetninger og beregningsmetoder. Vi konkluderte at vi kunne basere oss på disse kontrollene i vår revisjon. Videre testet vi detaljer både der nedskrivninger er foretatt basert på modellrammeverk og der nedskrivninger er foretatt individuelt basert på objektive indikationer på verdifall.

For utlån hvor det forelå objektive indikasjoner på verdifall og hvor nedskrivningsbeløpet var individuelt beregnet testet vi et utvalg. Vi vurderte realisasjonsverdien og kontantstrømmer som ledelsen hadde lagt til grunn for å underbygge nedskrivningsbeløpet. Vi utfordret de vurderinger ledelsen hadde gjort ved å intervju kredittd medarbeidere og ledelsen. Vi sammenlignet realisasjonsverdien med ekstern dokumentasjon der dette var tilgjengelig. Resultatet av denne testingen av individuelle nedskrivninger viste at ledelsen hadde benyttet rimelige forutsetninger i beregningen av nedskrivningsbeløpene.

For utlån hvor nedskrivning er beregnet basert på modellrammeverk opparbeidet vi oss en detaljert forståelse av prosessen og testet en rekke detaljer for å vurdere følgende:

- Kalkulasjoner og metode som ble benyttet.
- At modellen som ble benyttet var i henhold til rammeverket og at modellen virket som den skulle.
- Påliteligheten og nøyaktigheten av sentrale parametere og data som benyttes i modellen.
- Nøyaktig og fullstendig overføring av data fra modellrammeverk til regnskapssystem.

Vår testing ga ingen indikasjoner på vesentlige feil.

Vi har gjennomgått informasjonen i de sentrale notene om dette temaet, og fant at denne var tilstrekkelig og dekkende.

Revisjonsberetning for 2019

Uavhengig revisors beretning - Sparebanken Sør

- trinn.
- Fastsetting av vesentlige parametere i modellen.

Vi viser til note 6 til note 11 til årsregnskapet for en beskrivelse av konsernets tapsmodell, kredittrisiko og nedskrivning av utlån til kunder.

Banken benytter eksterne serviceorganisasjoner for å drifte enkelte sentrale IT-systemer. Revisor hos de relevante serviceorganisasjonene er benyttet til å evaluere design og effektivitet av og til å teste kontroller som skal sikre integriteten av IT-systemene som er relevante for finansiell rapportering. Revisor har i den forbindelse avgitt rapport om revisjon av rapporter og applikasjonskontroller. Revisors testing omfattet blant annet om sentrale beregninger foretatt av kjernesystemene ble utført i tråd med forventningene, herunder renteberegninger og amortiseringer. Testingen omfattet dessuten integriteten av data, endringer av- og tilgang til systemene. For å ta stilling til om vi kunne legge informasjonen i revisors rapporter til grunn for våre vurderinger, forsikret vi oss om revisorens kompetanse, kapasitet og objektivitet og gjennomgikk tilsendte rapporter og vurderte mulige avvik og iverksatte tiltak. Vi har også selv gjennomført testing av tilgangskontroller til bankens IT-systemer og arbeidsdeling der det var nødvendig av hensyn til vår revisjon.

Våre vurderinger og tester underbygde at vi kunne legge til grunn at dataene som håndteres i, og beregningene som foretas av, bankens IT-systemer som støtter finansiell rapportering var pålitelige.

Øvrig informasjon

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon omfatter informasjon i årsrapporten bortsett fra årsregnskapet og den tilhørende revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Revisjonsberetning for 2019

Uavhengig revisors beretning - Sparebanken Sør

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet er ledelsen ansvarlig for å ta standpunkt til selskapets og konsernets evne til fortsatt drift, og på tilberlig måte å opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvike konsernet eller å legge ned virksomheten, eller ikke har noe realistisk alternativ til dette.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av internkontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets og konsernets interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av regnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om selskapets og konsernets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i regnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifiserer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapet og konsernet ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.

Revisjonsberetning for 2019

Uavhengig revisors beretning - Sparebanken Sør

- innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om det konsoliderte regnskapet. Vi er ansvarlige for å lede, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen. Vi alene er ansvarlige for vår revisjonskonklusjon.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Vi gir styret en uttalelse om at vi har etterlevd relevante etiske krav til uavhengighet, og om at vi har kommunisert og vil kommunisere med dem alle relasjoner og andre forhold som med rimelighet kan tenkes å kunne påvirke vår uavhengighet, og, der det er relevant, om tilhørende forholdsregler.

Av de sakene vi har kommunisert med styret, tar vi standpunkt til hvilke som var av størst betydning for revisjonen av årsregnskapet for den aktuelle perioden, og som derfor er sentrale forhold ved revisjonen. Vi beskriver disse sakene i revisjonsberetningen med mindre lov eller forskrift hindrer offentliggjøring av saken, eller dersom vi, i ekstremt sjeldne tilfeller, beslutter at en sak ikke skal omtales i beretningen siden de negative konsekvensene av en slik offentliggjøring med rimelighet må forventes å oppveie allmennhetens interesse av at saken blir omtalt.

Uttalelse om andre lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen og i redegjørelsene om foretaksstyring og samfunnsansvar om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til resultatdisponering er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

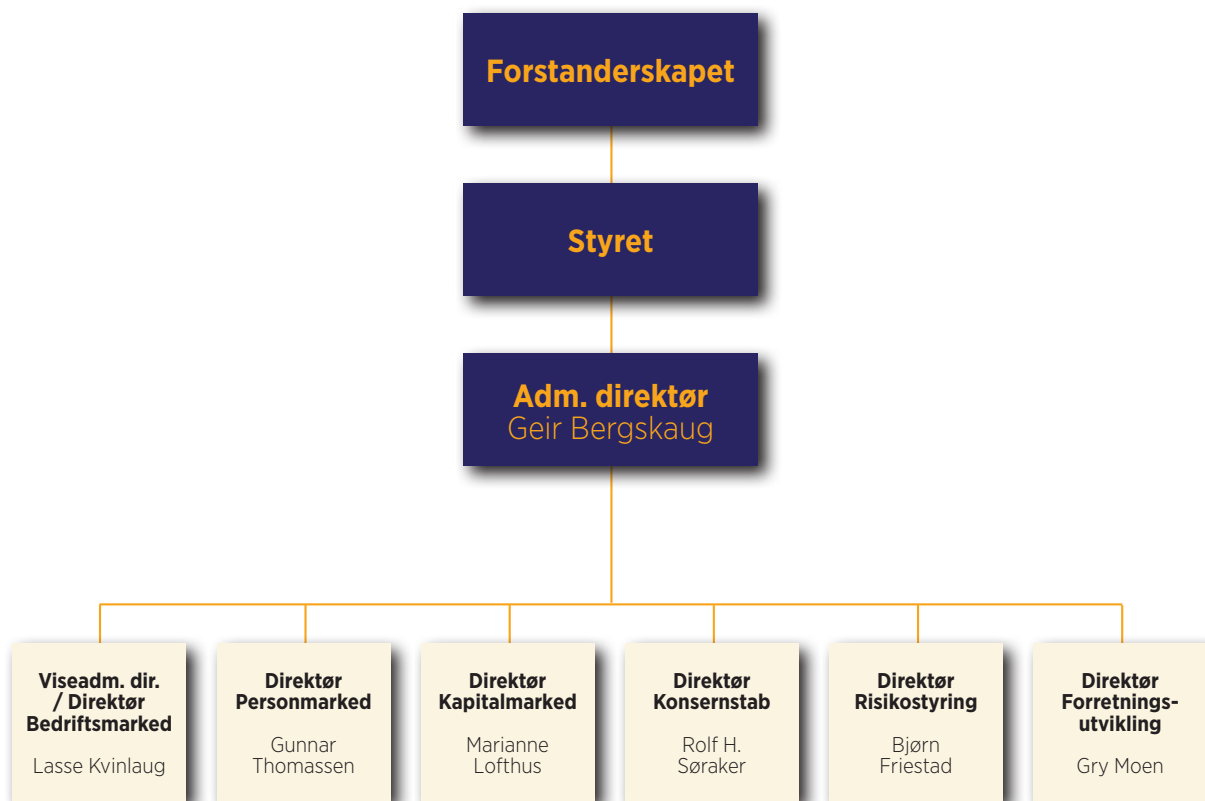
Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Kristiansand, 3. mars 2020
PricewaterhouseCoopers AS

Reidar Henriksen
Statsautorisert revisor

Organisering

BANKENS AVDELINGER

Konsernledelsen

Geir Bergskaug (1960)

Administrerende direktør fra 1. januar 2014. Tidligere administrerende direktør i «gamle» Sparebanken Sør fra 1. november 2010. Arbeidet i Gjensidige som direktør og konserndirektør (1999-2010), styreleder i Gjensidige Bank (2008-2010), banksjef/direktør i DnB NOR (1988-1999). Utdannet siviløkonom fra Norges Handelshøyskole. Tilleggsutdannelse fra Harvard Business School i Boston - GMP, INSEAD Fontainebleau Frankrike - MBA.

Lasse Kvinlaug (1961)

Viseadministrerende direktør fra 1. januar 2014 og leder for bedriftsmarkedet. Utdannet siviløkonom. Tidligere arbeidet i Sparebanken Pluss som viseadministrerende direktør, direktør og banksjef (1997-2013). Erfaring også fra Sparebanken NOR / Sparebanken ABC (1987-1997), som ass. banksjef med ansvar for bedriftsmarkedet i Kristiansand. Finans- og økonomikonsulent i Statoil (1984-87).

Marianne Lofthus (1961)

Direktør kapitalmarked fra 1. januar 2014 og daglig leder i Sparebanken Sør Boligkreditt. Var finanssjef i Sparebanken Pluss (2003 - 2013) og har mange års erfaring fra finansvirksomhet i Sparebanken Pluss, Norsk Hydro og Sparebanken NOR. Utdannet siviløkonom fra Norges Handelshøyskole.

Gunnar P. Thomassen (1965)

Direktør personmarkedsdivisjonen fra 1. januar 2014. Tidligere arbeidet i Sparebanken Sør som direktør, regiondirektør og banksjef (1999-2013). Erfaring også fra Ernst & Young Management Consulting og Industrifondet/ SND. Utdannet sivilingeniør fra NTH, linje for industriell økonomi.

Konsernledelsen

Rolf H. Søraker (1960)

Direktør konsernstab fra 1. januar 2014. Var også direktør konsernstab i «gamle» Sparebanken Sør fra (2009 – 2013) og har bred erfaring fra ulike roller i Sparebanken Sør fra 1986. Har også erfaring fra skoleverket og forsvaret. Utdannelse fra Forsvaret, Høyskolen i Telemark og BI, Master of Management.

Bjørn A. Friestad (1959)

Direktør risikostyring fra 1. januar 2014. Hadde ansvar for kreditt og forretningsutvikling i Sparebanken Pluss (2001 – 2013). Har bred erfaring fra ulike virksomhetsområder i Sparebanken Agder/Sparebanken Pluss siden 1986. Utdannet siviløkonom og aut. finansanalytiker (AFA) fra Norges Handelshøyskole.

Gry Moen (1963)

Direktør forretningsutvikling fra 1. januar 2014. Arbeidet også i «gamle» Sparebanken Sør som direktør forretningsutvikling fra 2011. Var daglig leder i ABCenter Holding (2009-2010) og markedsdirektør i Sparebanken Sør (2006-2009). Har tidligere erfaring fra bl.a. Statoil, Telenor og LOS / Agder Energi. Utdannet fra Trondheim Økonomiske Høyskole / École Supérieure de Commerce Grenobles / Nantes.

SPAREBANKEN SØR